

Handboek

Ontwerp uw eigen erf

Maak van uw erf
het visitekaartje van
de gemeente Alkmaar

Kenmerken
van de erven in
de gemeente
Alkmaar

Voorschriften
voor bouwen
op het erf

Aan de slag
met uw
ontwerp

Uitgegeven door
Gemeente Alkmaar en
Landschap Noord-Holland, 2016

Aan de inhoud van dit handboek kunnen geen rechten worden ontleend. De beleidsdocumenten van de gemeente Alkmaar zijn leidend.

Handboek 'Ontwerp uw eigen erf'

Inhoudsopgave

1

Help mee om
Alkmaar
mooi te houden!

4

2

Streekeigen
erven in de
gemeente Alkmaar

8

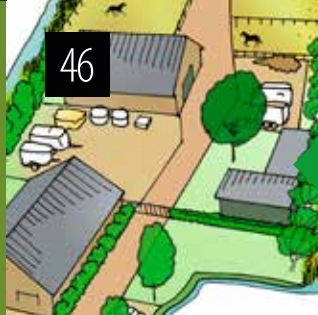
26

3

Ontwikkel uw erf
tot **visitekaartje**
van uw streek

46

4

Ontwerp uw
eigen erf

5

Aanleg en
onderhoud van uw
streekeigen
erfbepanting

56

69

Wilt u
meer
weten?

72

**Handige
adressen**

1 Help mee om Alkmaar mooi te houden!

Bent u eigenaar van een erf in het buitengebied van de gemeente Alkmaar? En vindt u behoud van het landschap van uw gemeente belangrijk? Wilt u mensen laten meegenieten van uw erf? Met dit handboek herkent u de bijzondere elementen op uw eigen erf. U krijgt praktische tips om uw erf nog mooier en waardevoller te maken. Zijn bomenrijen of hagen karakteristiek voor uw erf? En hoe zit het met de natuur op uw erf? Broeden er vogels in de hagen en verblijven er vleermuizen in de bomenrij? En hoe kunt u bouwen op uw erf zonder verlies van kwaliteit? Leer hoe bijzonder uw eigen erf is. Stap voor stap maakt u zelf een ontwerpplan voor uw erf. Als gemeente willen wij samen met u de kwaliteit van het prachtige buitengebied bewaren. Dat vinden wij belangrijk, want uw erf ligt ook in het 'Nationaal Landschap Laag Holland' (zie kader pagina 6).

Het Nationaal Landschap Laag Holland wordt onder andere zeer gewaardeerd om de grote openheid van het landschap.

De erven in Laag Holland

In het open landschap van Laag Holland zijn boerenerven markante elementen. Dit landschap met zijn strandwallen, droogmakerijen en voormalige veenontginningen heeft een grote invloed gehad op de opbouw en vormgeving van de erven. Erven kennen een traditionele indeling. Bebouwing en beplanting van het erf hadden vanouds een praktische functie. Daarbij hield men vast aan de gewoonten van de streek. Zo kregen de erven het streekeigen karakter dat we nu zo mooi vinden. Voorbeelden zijn het tuinderserf op de strandwallen, het Beemster erf en het veenweide erf. Elementen van het erf zoals kapbergen (hooibergen met een kap), leibomen en het houtsnijwerk ('lofwerk') aan de goten van de stolp vertellen het verhaal van hun streek. Als bij nieuwe ontwikkelingen op erven deze kwaliteiten verloren gaan, dan gaat een deel van het verhaal van onze geschiedenis verloren. Het gaat ons allen aan wanneer authentieke historische elementen verdwijnen.

U kunt bijdragen aan het in stand houden van de identiteit van uw streek. Dit handboek geeft u praktische tips en ideeën ter verbetering van de kwaliteit van uw erf. Met het stappenplan in dit boek ontdekt u stap voor stap welke gemeentelijke regels er gelden bij veranderingen op erven. Heel eenvoudig verwerkt u vervolgens tips en ideeën met uw eventuele bouwplannen in een ontwerp voor uw eigen erf.

Kenmerken van karakteristieke erven

Erven zijn opgebouwd uit diverse onderdelen, die per streek of landschapstype kunnen verschillen. Het streekeigen karakter ontstaat door de samenhang tussen de onderdelen; de structuur van het erf. Welke onderdelen de structuur van het erf bepalen, staat op de volgende pagina beschreven.

Een erf in Laag Holland. Het ensemble van erf met woning, bijgebouwen en groene randen vormt een eenheid. De randbeplanting verbindt het erf op natuurlijke wijze met het landschap.

De vorm en afmeting van het erf

De vorm en de afmeting van het erf hangen nauw samen met het omringende landschap. Is het landschap ingedeeld (verkaveld) in onregelmatige blokken, dan is de vorm van het erf ook vaak onregelmatig blokvormig, zoals aan de binnenduinrand. Is de verkaveling regelmatig langwerpig, dan is de vorm van het erf in dit landschap regelmatig langwerpig, zoals te zien in de veengebieden. Ook de plek van het erf op de kavel verschilt per gebied.

Begrenzing van het erf

Afhankelijk van de streek wordt het authentieke erf begrensd door een sloot, duinrel, greppel of andere watergang. Soms bestaat de erfrens uit beplanting, zoals een haag of bomenrij of een hekwerk.

Traditionele indeling van het erf

Van oudsher bestaat er op het boerenerf een traditionele erfindeling in het voor- en achtererf. De woning staat voor op het erf met daaromheen het voorerf. De achterkant van het erf is het bedrijfsgebouwe. Tussen de verschillende streken in Laag Holland bestaan kleine verschillen in erfindeling. Woonerven bestaan over het algemeen ook uit een voorerf en een achtererf.

Doorzicht over het erf(pad)

Het doorzicht over het erf is vaak gekoppeld aan het erfpad, dat doorgaans beplant is met laanbomen. In sommige streken ontbreekt het doorzicht over het erf of erfpad.

De randen van het erf

Aan de binnenkant van het erf, langs de erfbegrenzing, liggen de erfranden. Afhankelijk van de streek zijn de erfranden beplant met bomenrijen, hakhoutbosjes of hagen.

Gebouwen op het erf

Algemeen in Laag Holland is de Noord-Hollandse normaalstolp. Per streek of zelfs dorp komen variaties op dit boerderijtype voor. Er bestaan sobere en luxere uitvoeringen van de stolp. Op het erf liggen hoofd- en bijgebouwen evenwijdig aan de verkaveling.

Streekeigen beplanting op het erf

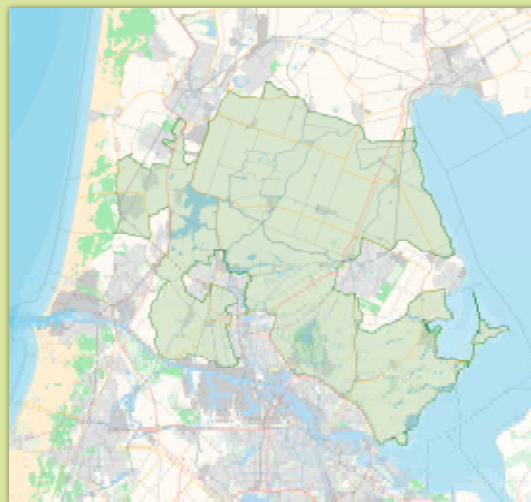
De erfbeplanting is mede afhankelijk van grondsoort en functie. Traditioneel had elke streek zijn eigen voorkeuren. Naast cultuurhistorische en landschappelijke waarde heeft de beplanting ook een grote natuurwaarde. De beplanting biedt bijvoorbeeld voedsel voor insecten, die op hun beurt weer door zangvogels worden gegeten. Vleermuizen gebruiken bomenrijen of windsingels als schuilplek en voor hun oriëntatie, om te jagen.

In het volgende hoofdstuk kunt u lezen over de specifieke, streekeigen kenmerken van uw erf in uw gemeente.

Nationaal Landschap Laag Holland

Het buitengebied van de gemeente Alkmaar ligt in het Nationaal Landschap Laag Holland. Laag Holland is één van de twintig Nationale Landschappen die Nederland telt. Deze landschappen zijn om hun grote natuur- en cultuurwaarden beschermd. Ze vallen daarom ook onder het ruimtelijk kwaliteitsbeleid van de provincies. Nationaal Landschap Laag Holland omvat het gehele veenweidegebied ten noorden van het Noordzeekanaal. Ook droogmakerijen vallen binnen de grenzen van Laag Holland, waaronder de Schermer, de Starnmeer, de Beemster, de Wijde Wormer en de kleine droogmakerijen als de Graftermeer, de Noordeinderpolder en polder Oterleek. Daarnaast behoort een deel van het strandwallandschap rond Castricum, Limmen en Heiloo bij Laag Holland, evenals Polder Beschoot en het voormalige eiland Marken. Het Nationaal Landschap Laag Holland wordt zeer gewaardeerd om de volgende kwaliteiten:

- De grote openheid van het landschap.
- De weide- en moerasvogels.
- Inrichtingspatronen van de droogmakerijen.
- De veenpakketten.
- De Middeleeuwse strokenverkaveling en historische watergangen.
- Het groot aantal archeologische locaties.
- Karakteristieke lintdorpen.

Nationaal Landschap Laag Holland. De gemeenten Amsterdam, Beemster, Castricum, Graft-De Rijk, Heiloo, Landsmeer, Oostzaan, Alkmaar, Waterland, Wormerland, Zaanstad, Uitgeest, Edam-Volendam, Purmerend en Zeevang hebben allemaal grondgebied in het Nationaal Landschap.

Een dakpankapberg in Westzaan vertelt het verhaal van de streek.

2 Streekeigen erven in de gemeente Alkmaar

Gemeente Alkmaar bestaat uit een stedelijk en een landelijk deel. Op een fietstochtje door het landelijk deel van de gemeente Alkmaar kunt u genieten van fraaie boerenerven. De inrichting van deze boerenerven hangt nauw samen met de geschiedenis van het landschap. In de natte veenweidegebieden bevinden zich de kleinere sober beplante erven met oude knoestige knotwilgen dicht langs de slootkant. De rijkelijk beplante grotere erven met boomgaard bevinden zich in de droogmakerijen. In De Schermer, een van de grootste droogmakerijen uit de Gouden Eeuw, hebben sommige erven nog dubbele singels; een dubbele sloot met een landstrook waarop een dubbele bomerij staat.

Als bewoner van het buitengebied in de gemeente Alkmaar kunt u de uitstraling van uw eigen erf op allerlei manieren versterken. Daarmee levert u een belangrijke bijdrage aan het behoud van het landschap van de gemeente Alkmaar. Uw erf maakt deel uit van een groter geheel!

Wilt u uw eigen erf weer een authentieke uitstraling geven, met karakteristieke singels, hagen, hakhoutbosjes en sloten rondom? Hiervoor en voor het herstel van de karakteristieke sloten op uw erf kunt u mogelijk een bijdrage ontvangen. U kunt bij Landschap Noord-Holland terecht voor nadere informatie over de Bijdrage Landschapselementen.

De combinatie van sloten, beplanting en bebouwing geeft het Schermer erf zijn eigen sfeer.

Schermer erf, poldererf, dijkerf en veenweide erf

Het buitengebied aan de oostzijde van de gemeente Alkmaar maakt onderdeel uit van het nationaal Landschap Laag Holland. Het bestaat uit natte in de Middeleeuwen ontgonnen veenweidegebieden en in de Gouden Eeuw drooggelegde meren: de droogmakerijen. Het contrast tussen het “oude land” met de onregelmatige verkaveling van het veenweidegebied en het “nieuwe land” van de droogmakerijen met rechte wegen en sloten is duidelijk zichtbaar. De agrariërs in de droogmakerijen

Het Schermer erf rond het jaar 1950. Kenmerkend zijn de stolpboerderij, sloten rondom het erf, de bomenrijen op de erfanden en de boomgaard op een apart erfdeel met gracht.

waren rijker dan die in de veenweidegebieden. Dit verschil kwam ook tot uiting in het erf. In het buitengebied van de gemeente Alkmaar onderscheiden we vier typen erven. Voor de droogmakerijen: het Schermererf en het poldererf (een eenvoudige versie van het Schermererf). In de veenweiden: het veenweide erf en het dijkerf. Als u uw erf een karakteristieke uitstraling wilt geven, is het belangrijk om te weten in welk landschapstype uw erf is gelegen en welk type erf u heeft. De erftypen hebben hun eigen, kenmerkende structuur.

Een kenmerkend erf in de Sapmeer rond het jaar 1900.

Landschap

Het landschap van Laag Holland heeft grote veranderingen doorgemaakt. Rond het begin van de jaartelling sloot de Noord-Hollandse duinenrij. In de luwte van de duinenrij ontstond een moeras waar veen zich opbouwde. Tot 1000 na Chr. was het landschap zeer nat en met zijn uitgestrekte hoogvenen, rietlanden en broekbossen vrijwel ontoegankelijk. Vanaf de 10e eeuw startte men met de ontginning van het moeras voor agrarisch gebruik. De nederzettingen zijn ontstaan tijdens de grote ontginningen in de middeleeuwen. De geschiedenis van de verving is nog uit het moderne landschap af te lezen. Startpunt was steeds een lange ontginningsas langs een natuurlijk of gegraven water langs een weg. Door de sloten te bemalen en dijken aan te leggen hield men het landschap droog.

Na de lange ontginningsgeschiedenis van het veengebied waren eind zestiende eeuw grote meren ontstaan die de omliggende veengebieden bedreigden. Om de uitbreiding van de meren een halt toe te roepen werd begin zeventiende eeuw als eerste de Beemster drooggemalen en ingericht. Al snel volgden andere meren, zoals het Schermeer en de Noorderindermeer. Het buitengebied van de gemeente Alkmaar bestaat tegenwoordig uit veenweidegebied, het “oude land” van bijvoorbeeld de Eilandspolder, de Mijzenpolder en de Oterlekerpolder en de droogmakerijen van De Schermer, De Noorderindermeerpolder en de Graftermeerpolder. De geschiedenis van verving en drooglegging is uit het moderne landschap af te lezen. Zowel het veenweidegebied als de droogmakerijen bestaan voornamelijk uit open en zeer open gebieden. Het water vormt het ordenend principe. De meeste veenpolders waren

Gemeente Alkmaar rond 1900. Het verkavelingspatroon in de droogmakerij is zeer regelmatig. In veengebieden varieert het kavelpatroon van onregelmatig tot regelmatig. Huizen vinden we in een lint langs de dijk. De boerderijen liggen meestal aan het water. Historische atlas Noord-Holland.

aanvankelijk ingericht als vaarpolders, waarbij de landbouwgronden alleen over het water bereikbaar waren. Veel boerderijen waren in 1900 nog vaarboerderijen: er ging geen weg naar toe. De droogmakerijen zijn rationeel, geometrisch ingericht met rechte wegen en tochten. Hier liggen de boerderijen aan de wegen of de ringdijk.

Het schermer erf en het poldererf

Het Schermer erf en het poldererf vertonen grotendeels dezelfde structuur. We kunnen het poldererf zien als een vereenvoudigde vorm van het Schermer erf. Hieronder beschrijven we de kenmerken van beide erftypen.

Vorm en afmeting van het erf

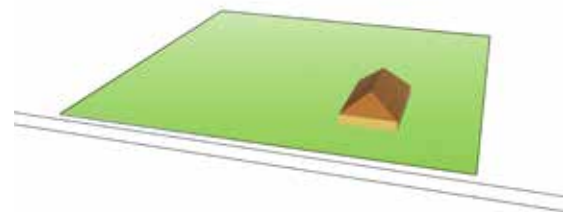
Het Schermer erf ligt langs de ringdijk of langs de polderwegen aan de smalle kant van de langgerekte kavel. De erven liggen onregelmatig verdeeld aan de polderwegen, met daartussen grote open ruimten. Het Schermer erf is rechthoekig van vorm en ligt in de breedte aan de weg. De erven nemen meestal de gehele breedte van de kavel in beslag, maar smallere erven komen ook voor. De erven zijn groot, de meeste zijn ongeveer 10.000 m². Gemiddeld is de kavelbreedte ca. 115 meter. De (polder)erven in de Starnmeer, de Noordeindermeerpolder en de Graftermeer zijn kleiner dan het gemiddelde Schermer erf, maar vertonen dezelfde opbouw.

Begrenzing van het erf met sloten

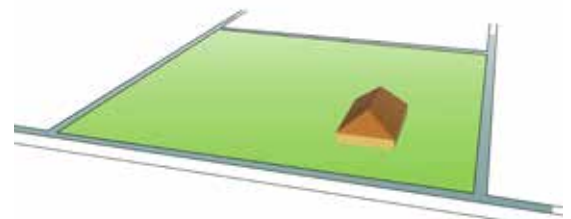
Kenmerkend is dat de erven geheel zijn omgeven door sloten. Als het erf de gehele breedte van de kavel inneemt, dan begrenzen de kavelsloten de voor- en zijkanten van het erf. De achterzijde wordt begrensd door een achtererfgrenssloot. Als het erf minder breed is dan de kavel, dan ligt het erf meestal in een hoek van de kavel. Kavelsloten begrenzen dan de voorkant en één zijkant van het erf. Erfgrenssloten begrenzen dan de achterzijde en de andere zijde van het erf.

Sloten op het erf

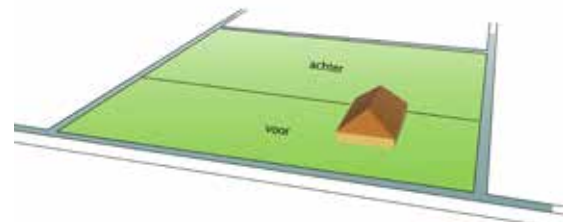
Het erf in de droogmakerijen van de gemeente Alkmaar werd op een bijzondere manier vergroot, door steeds een stukje grond bij het erf te betrekken en dat met een sloot te omgeven. In de meeste gevallen werden de oude erfgrrenssloten niet gedempt en ontstonden erven die uit meerdere door water omsloten kaveltjes bestonden.

Rechthoekige erfvorm met de brede kant aan de weg.

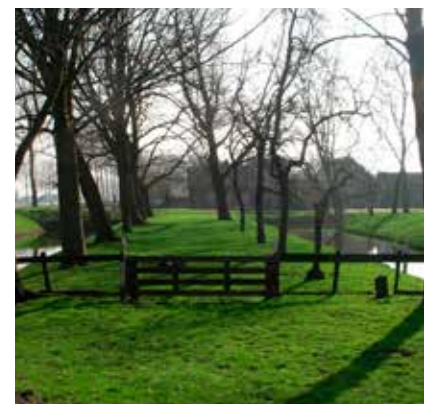
Sloten rond vier zijden van het erf.

Indeling in voor- en achtererf.

De kavelsloten vormen de voor- en de zijergrenzen.

De binnensloot of gracht met singel is op een Schermer erf een waardevol cultuurhistorisch element.

Dubbele sloten en singels

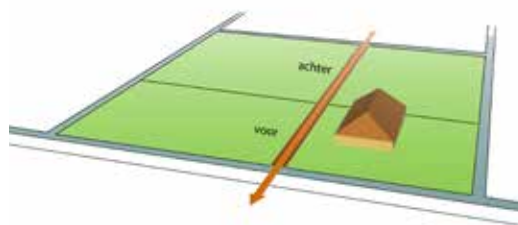
Typerend voor het Schermer erf zijn de (dubbele) sloten die de verschillende erfdelen van elkaar scheiden. Uit ervaringen met wateroverlast op de erven na drooglegging van de Beemster werden in De Schermer de boerderijen op een terp gebouwd. De grond voor de terp werd gewonnen door extra sloten op het erf te graven, naast de gebruikelijke sloot als erfgrens. Dit kon variëren van een simpele lengtesloot tot een compleet grachtenpatroon van dubbele sloten rondom een of meer erfdelen. Deze sloten voerden het overtollige water af. De binnenste ring van de singel was geschikt om lammeren te weiden. Het erf in De Schermer werd op een bijzondere manier vergroot, door steeds een stukje grond bij het erf te betrekken en dat met een sloot te omgeven. In de meeste gevallen werden de oude erfgrenssloten niet gedempt en ontstonden erven die uit meerdere door water omsloten kaveltjes bestonden. De rijkere boeren konden zich een rijke erfinrichting veroorloven. Zij groeven, waarschijnlijk naar voorbeeld van de buitenplaatsen in de Beemster, dubbele sloten met singels rond hun erf of rond delen van hun erf. Singels zijn de landstroken tussen de sloten. Hierop werden vaak dubbele bomenrijen geplant. Zo ontstonden grote boerenerven met buitenplaats kenmerken. Daarmee toonden de boeren hun rijkdom. Een aantal boerderijen in De Schermer hebben nog altijd (restanten van) de dubbele slootstructuur met de singels met bomenrijen. Deze erven zijn zeer waardevol.

Traditionele indeling van het erf

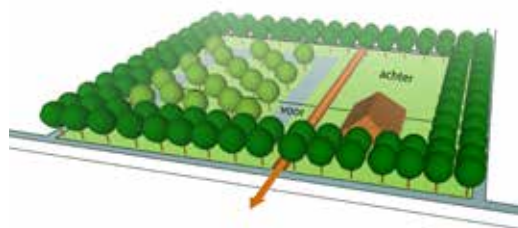
Van oudsher kent het Schermer- en poldererf een voor- en achtererf. Het voorerf en de voorkant van de stolp, met woongedeelte, vormen het representatieve deel van het erf. Het voorerf is het visitekaartje, netjes en gecultiveerd. Vaak was er alleen maar een eenvoudig graslandje, waarop men grazend jongvee of zieke dieren in de gaten hield. Wie het zich kon permitteren, had een siertuin, soms weelderig ingericht met fraaie sierperken en enkele exotische planten. Ook moestuin, bleekveld en boomgaard horen thuis op het voorerf.

Een traditioneel Schermer erf met een gracht en een singel beplant met een dubbele bomenrij.

Doorzicht over het erf(pad).

Een enkele of dubbele bomenrij op de erfranden en een boomgaard op een apart erfdeel gescheiden door een gracht.

Een traditioneel Schermer erf met gras en sierperk.

De bijgebouwen staan achter de achtergevel van de stolpboerderij of woning. Hierdoor heeft het voorerf een karakteristieke goene aanblik.

Het achtererf wordt veel minder intensief onderhouden en is vooral praktisch en naar eigen behoefte ingericht. Hier staan de bedrijfsgebouwen, dit is meer de werk- of privé-omgeving. De beplanting is functioneel en inheems. Bomen en struiken dienen als windsingels, leveren hout, houden de oevers vast en dragen bessen en andere vruchten. Houtstapeltjes en andere groene ruimten op het achtererf bieden veel schuilplekken en voedsel aan insecten, vogels en andere dieren.

Het voorerf heeft een karakteristieke, eenvoudige en groene uitstraling en is op de woning na onbebouwd. Het voorerf met de woning of stolp met de erfbeplanting is de blikvanger van het erf. De bijgebouwen staan daarachter. Dat versterkt de karakteristieke groene aanblik van het erf.

De fruitboomgaard is een belangrijk element op het erf. Gelegen naast de woning en gescheiden door een binnensloot bepaalt de fruitboom voor een belangrijk deel de identiteit van het erf. De boomgaard is omringd door een elzenhakhoutsingel of een bomenrij die op de erfanden staat.

Doorzicht over het erfpad

Kenmerkend is het doorzicht naar het weiland achter het erf. Vanaf de weg heb je over het erfpad zicht op het achterland. Het erfpad loopt in een rechte lijn van de weg over het erf. Soms is het erfpad aan één zijde of beide zijden beplant met laanbomen.

Kenmerkend is een recht erfpad met doorzicht over het erf (zichtas).

Een traditioneel voorerf met gras en stinzenplanten, solitaire boom en bomen langs de erfand.

Een rijker ingericht voorerf met gras, sierperken en -struiken en solitaire bomen.

Het doorzicht over het erfpad tussen de gebouwen door is hier grotendeels verdwenen.

Randen van het erf met een (dubbele) bomenrij

Een bomenrij markeert de randen van het erf. De bomenrij verbindt de bebouwing op het erf met het omringende landschap. Daarnaast zorgt de bomenrij voor samenhang tussen de erven en maakt de erven in het open landschap duidelijk herkenbaar. Zo'n bomenrij is aan de onderzijde vrij open, men kijkt onder de kruinen en tussen de stammen door. Het erf heeft een tamelijk open karakter, want voor de boer was het belangrijk om zicht te hebben op zijn vee.

Op het erfgedeelte waar de woning staat, staat vaak geen beplanting langs de voorerfgrens en daardoor is de boerderijgevel goed zichtbaar. Maar ook als er wel een bomenrij op de voorerfrand staat, dan is de boerderij nog goed zichtbaar tussen de stammen en onder de kruinen van de bomen door. Dichte beplanting op de voorerfrand is niet karakteristiek voor het Schermer- en poldererf.

Het erfdeel met de boomgaard is omringd door een elzenhakhoutsingel of bomenrij. Als er bij het Schermer erf een dubbele slootstructuur aanwezig is, is de singel tussen de watergangen beplant met een (dubbele) bomenrij. Afzonderlijke erfdelen (zoals waar de boomgaard staat) kunnen ook geheel rondom beplant zijn.

Het Schermer erf heeft een open karakter, de stolp is zichtbaar tussen de bomen door.

Een bomenrij markeert de randen van het erf.

Karakteristieke (drie)dubbele bomenrij op de singel.

Gebouwen op het erf

De boerderij of woning staat recht ten opzichte van de polderweg, evenwijdig aan de sloten. Langs de ringdijk kunnen de gebouwen ook schuin aan de weg liggen, afhankelijk van hoe de weg loopt ten opzichte van de verkaveling. De woning, vaak een (stolp)boerderij, staat op enige afstand van de weg. De stolpboerderij staat op een terp van grond afkomstig van het uitgraven van de erfsloten. De boerderij of woning staat in het midden van het erf. De bijgebouwen lagen achter of schuin achter de achtergevel van de hoofdwooning.

Heel kenmerkend voor het landschapsbeeld in Noord-Holland is de stolpboerderij. Het karakteristieke, piramidevormige dak is van grote afstand zichtbaar in het open landschap. Dit boerderijmodel ontwikkelde zich vanaf omstreeks 1600. Zijn middeleeuwse voorganger was een langwerpig boerderijtype; eerst het woonhuis, daarachter de veestal en de hooiberg helemaal achteraan. Onder het grote piramidevormige dak is plaats voor de boerenfamilie, het vee, het hooi, de wagens en andere werktuigen. De stolp bleef eeuwenlang populair. Pas in het midden van de vorige eeuw bleek de stolp te klein geworden voor de moderne agrarische bedrijfsvoering en is het erf uitgebreid met stallen en schuren achter de stolp. In Noord-Holland zijn nog ruim 5.000 stolpboerderijen te vinden.

De gebouwen staan evenwijdig aan de verkaveling. Binnen in de polder staan deze ook evenwijdig aan de weg.

Omdat de gebouwen evenwijdig aan de verkaveling staan kunnen aan de ringdijk de boerderijen schuin op de weg staan.

Een Noord-Hollandse normaalstolp met stenen topgevel.

In De Schermer zijn de erven met hun (stolp)boerderijen gesitueerd aan de ringdijken, onder andere langs het Noord-Hollands Kanaal) en langs de lange, rechte oost-west en noord-zuid gerichte polderwegen. De Noordervaart is aan de westzijde op marktplaats Alkmaar gericht en dat heeft een historische reden. De regenten van de stad Alkmaar waren de belangrijkste geldschieters voor de droogmakerij. Er werden vier model-pachtboerderijen gebouwd in opdracht van de gemeente. Ook verschenen er buitenplaatsen en herenboerderijen waar de regenten hun zomertijd doorbrachten.

In de droogmakerij vinden we ruim 200 stolpen van het Noord-Hollands Normaaltype, waarbij het woongedeelte aan de voorzijde en de staldeur en de dorsdeuren – als ingang voor de hooiwagens – aan de achterzijde zijn gesitueerd. De meeste stolpen zijn in gebruik geweest voor veeteelt en hadden een kaaskamer. De plattegrond is meestal een enkel vierkant, hier en daar met 'koestaart', een uitbouw van de veestal. Een aantal stolpen beslaat een 'dubbel' vierkant. Zo kreeg men meer opslagruimte voor de in de eerste helft van de 20ste eeuw opkomende akkerbouw: vooral suikerbieten en aardappelen.

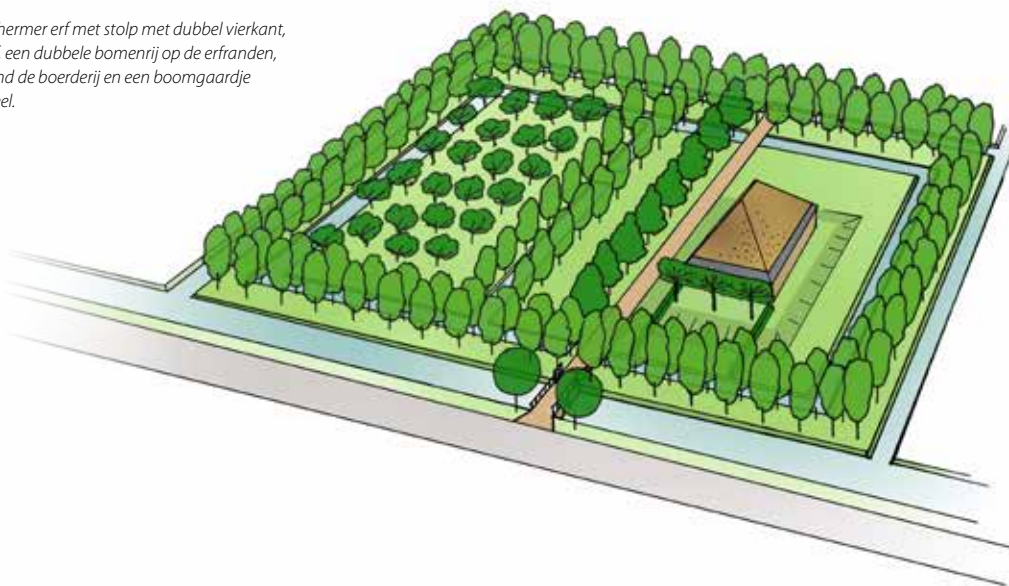

Een Noord-Hollandse normaalstolp met een houten topgevel.

Streekeigen beplanting van het erf

Zie de beschrijving achter in dit hoofdstuk, na de beschrijving van het veenweide en dijkerf.

Een authentiek Schermer erf met stolp met dubbel vierkant, sloten rond het erf, een dubbele bomenrij op de erfanden, leibomen dicht rond de boerderij en een boomgaardje op een apart erfdeel.

Het veenweide erf

Het veenweide erf en het dijkerf hebben veel kenmerken gemeen, maar verschillen voornamelijk in erfstructuur van elkaar. Hieronder beschrijven we de kenmerken van het veenweide erf. Daarna bespreken we het dijkerf. We gaan dan alleen in op de kenmerken die verschillen van het veenweide erf.

Vorm en afmeting van het erf

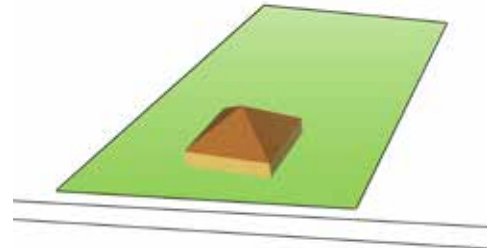
Het verkavelingspatroon in het veenweidegebied is heel kenmerkend en nog vrij gaaf. Veel sloten rond de erven zijn nog oorspronkelijk. Ze zijn zeer beeldbepalend en maken deel uit van het cultuurhistorisch verkavelingspatroon. Het veenweide erf neemt vaak de gehele breedte van de kavel in beslag, maar smallere erven komen ook voor. Bij de bredere kavels kunnen meerdere erven op een kavel liggen. De erven hebben, net als de kavels, een langgerekte en onregelmatige vorm. De erven zijn over het algemeen klein.

Begrenzing van het erf met sloten

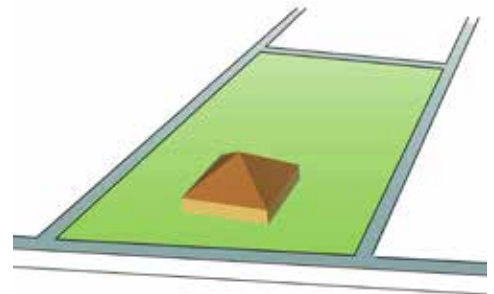
Het veenweide erf wordt over het algemeen begrensd door sloten aan alle vier de zijden. Een brug over de wegsloot geeft toegang tot het erf. In sommige lintdorpen is slechts aan één zijde van de weg een wegsloot. De erven aan de zijde zonder wegsloot hebben aan drie zijden sloten. De voorsloot ligt vaak schuin op het erf, omdat deze de weg volgt.

Traditionele indeling van het erf

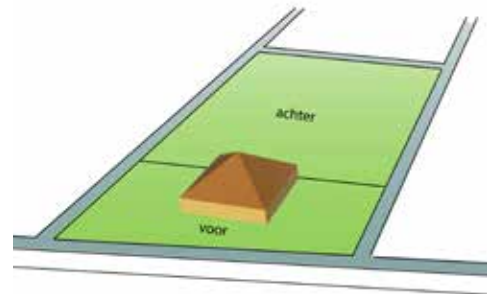
Van oudsher kent het veenweide erf een voor- en achtererf. Het voorerf en de voorkant van de stolp of woning, met woongedeelte, vormen het representatieve deel van het erf. Het voorerf is het visitekaartje, netjes en gecultiveerd. De voorerven in het veenweidegebied zijn heel eenvoudig. Vaak was er alleen maar een eenvoudig graslandje, waarop men grazend jongvee of zieke dieren in de gaten hield. Soms waren er enkele eenvoudige sierperken. Ook moestuin, bleekveld en boomgaard horen thuis op het voorerf.

Rechthoekige, smalle erfvorm met de korte kant aan de weg.

Sloten rond vier of drie zijden van het erf.

Indeling in voor- en achtererf.

De kavelsloten vormen de voor- en de zijergrenzen.

Als er meer erven op een kavel liggen dan vormen erfgransloten de zijergrenzen. Op de achtererfgrans ligt ook een erfgranssloot.

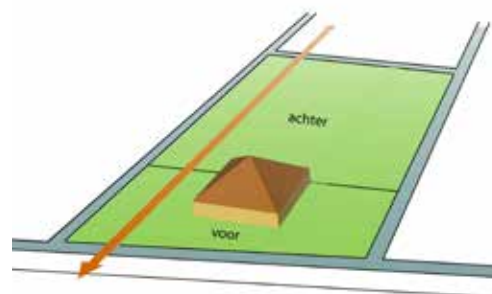

Het achtererf wordt veel minder intensief onderhouden en is vooral praktisch en naar eigen behoefte ingericht. Hier staan de bedrijfsgebouwen, dit is meer de werk- of privé omgeving. De beplanting is functioneel en inheems. Bomen en struiken dienen als windsingels, leveren hout, houden de oevers vast en dragen bessen en andere vruchten. Houtstapeltjes en andere groene ruimten op het achtererf bieden veel schuilplekken en voedsel aan insecten, vogels en andere dieren.

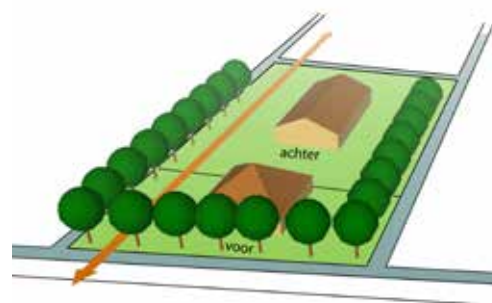
Volgens de traditionele indeling is het voorerf van het veenweide erf onbebouwd. Dit bepaalt het karakteristieke, groene vooraanzicht. Het voorerf met de woning of stolp met de erfbeplanting is de blikvanger van het veenweide erf. Het voorerf is onbebouwd tot minimaal halverwege de zijgevel van de woning of de achtergevel van de (stolp)boerderij. De bijgebouwen staan daarachter. Als boerderijen aan een ringdijk liggen, zijn ze op de dijk gericht, ook als daar geen weg is.

Doorzicht over het erf

Kenmerkend voor de erven in veenweidegebied is het doorzicht naar het weiland achter het erf. Vanaf de weg heb je via het erf zicht op het achterland. De erven hebben een open karakter, de boer wilde immers zicht hebben op zijn vee. Vaak loopt het doorzicht over het erfpad en zijn langs een of beide zijden van het erfpad laanbomen geplant. Dichter naar de kern van lintdorpen staan de woningen en bijgebouwen dicht op elkaar en is soms geen doorzicht over het erf mogelijk. Het erfpad eindigt dan bij een wagenschuur of ander bijgebouw. Vaak is er dan een doorzicht over de erfsloten tussen de erven door. Veel van deze erfsloten en daarmee ook de doorzichten zijn echter verdwenen.

Doorzicht over het erf(pad).

Bomenrijen op de erfanden. De bomen staan tot en met de achtergevel van de bebouwing.

Een traditioneel, eenvoudig voorerf met gras, haag en bomen.

Als in lintdorpen slechts langs een kant van de weg een wegsloot ligt, dan geeft aan de andere kant een haag de erfgrans aan.

De bijgebouwen staan achter de achtergevel van de stolpboerderij of woning.

De randen van het erf met een bomenrij

Een bomenrij markeert de voor- en zijranden van het erf. De bomenrij verbindt de bebouwing op het erf met het omringende landschap. Daarnaast zorgt de bomenrij voor samenhang tussen de erven en maakt de erven duidelijk herkenbaar, vooral in het open landschap. Hoe smaller het erf, hoe dichter de bomen rond de boerderij staan. De bomenrijen staan langs het woonhuis of boerderij en de eventuele bijgebouwen. Er staat geen beplanting op de achtererfgrens. Ook is wel eens een andere erfrand onbeplant, dit komt vooral in de lintdorpen voor.

Bredere erven hebben soms zowel een bomenrij op de erfrand als een bomenrij dicht rond de boerderij. Vooral essen en linden staan meestal dicht op het huis. Deze bomen zijn regelmatig 'gekandelaberd': de uitgroeiende takken zijn afzonderlijk geknot tot een hoogte tussen de goot en nok.

Een bomenrij is aan de onderzijde vrij open, men kijkt onder de kruinen en tussen de stammen door. De bomenrij op de erfranden biedt beschutting tegen de zeewind en beschermt de boerderij tegen blikseminslag. Als de randen beplant zijn met bomenrijen, zijn die meestal beplant aan de noordwest-, zuidwest- of westzijde van het erf. In plaats van een bomenrij staat er ook wel eens een elzensingel op een erfrand.

Soms is er geen doorzicht over het erfpad en loopt er een zichtas op een andere plaats over het erf.

Vaak staan de bomen dicht op de boerderij.

De gebouwen op het erf staan evenwijdig aan de verkaveling. Hierdoor kan de woning schuin op de weg staan.

Een boerderij van het type 'hooihuisboerderij' met een fraaie bomenrij op de erfranden.

Gebouwen op het erf

De gebouwen staan evenwijdig aan de verkaveling, waardoor ze soms schuin op de weg staan. In de lintdorpen staat de woning zeer dicht aan de weg. Buiten de dorpen is deze afstand groter. De bijgebouwen staan achter de achtergevel of vanaf halverwege de zijgevel van de woning.

Heel kenmerkend voor het landschapsbeeld in Noord-Holland is de stolpboerderij. Het karakteristieke, piramidevormige dak is van grote afstand zichtbaar in het open landschap. Dit boerderijmodel ontwikkelde zich vanaf omstreeks 1600. Zijn middeleeuwse voorganger was een langwerpige boerderijtype; eerst het woonhuis, daarachter de veestal en de hooiberg helemaal achteraan. Onder het grote piramidevormige dak is plaats voor de boerenfamilie, het vee, het hooi, de wagens en andere werktuigen. De stolp bleef eeuwenlang populair. Pas in het midden van de vorige eeuw bleek de stolp te klein geworden voor de moderne agrarische bedrijfsvoering en is het erf uitgebreid met stallen en schuren achter de stolp. In Noord-Holland zijn nog ruim 5.000 stolpboerderijen te vinden.

In de veenweidegebieden komen verschillende typen stolpboerderijen voor. De oudste vormen zijn de hooihuisboerderij, de langhuisstolp, met eventueel losstaande kapberg en de 'onvolledige' stolp met afhuiving. De doorontwikkelde Noord-Hollandse Normaalstolp en de langhuisstolp komen het meest voor. Vaak gaat het om 'vaarboerderijen', die geen hoge dors- (of: dars-)deuren in de achtergevel hebben, maar lagere wagendeuren aan de zijkant, vanwege de aanvoer via de vaarsloot.

In het veenweidegebied komen nog relatief veel stolpen met houten gevels voor. De meest stolpen zijn met dakpannen gedekt, waarbij het dak in een punt eindigt.

Een onvolledige stolp en dakpankapberg (Zaanse Schans).

Een bomenrij markeert de voor- en zijranden van het erf.

De Noord-Hollandse normaalstolp.

Het dijkerf

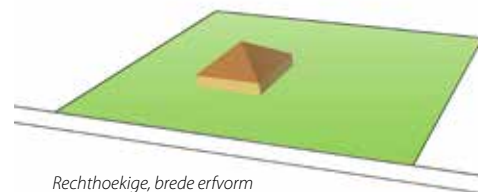
De kenmerken van het dijkerf komen grotendeels overeen met die van het veenweide erf. Hieronder gaan we alleen in op de verschillen.

Vorm en afmeting van het erf

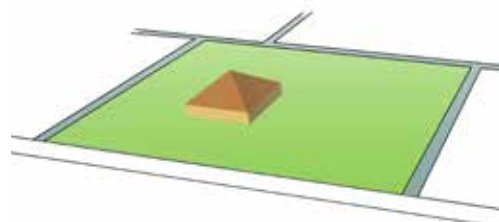
Het dijkerf ligt, in tegenstelling tot het veenweide erf, met de lange zijde aan de weg of dijk. De dijkerfen zijn breed, ondiep en onregelmatig van vorm. De verkaveling van de erven langs de dijk heeft een ander patroon dan de verkaveling van het landschap achter de erven. Vaak liggen er meer erven op een kavel.

Begrenzing van het erf met sloten

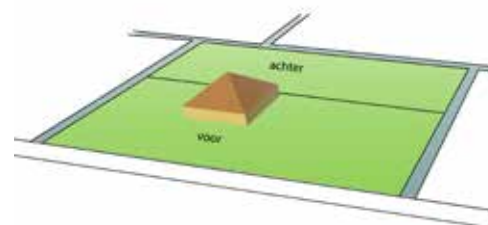
Het dijkerf wordt in Graft en Noordeinde aan drie zijden begrensd door sloten: op de zijergrenzen en de achterergrens. De voorzijde van het erf grenst aan de weg. In Schermerhorn, Oterleek en Grootchermer worden de erven alleen aan de achterzijde begrensd door een sloot. Net als in Oost- en West-Grafdijk.

Rechthoekige, brede erfvorm met de lange kant aan de weg.

Sloten rond drie zijden van het erf.

Indeling in voor- en achtererf.

In de linten aan de dijken ligt aan één kant en onderaan de dijk een sloot. Het dijkerf is hier aan een zijertrand en achterkant door sloten omgeven.

Een Noord-Hollandse Normaalstolp met houten gevels.

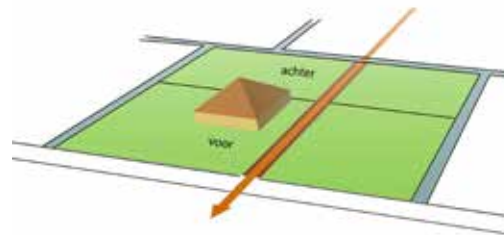

Hier is de voor het dijkerf kenmerkende, ondiepe en breed aan de weg liggende erfvorm duidelijk waar te nemen.

Traditionele indeling van het erf

De traditionele indeling van het dijkerf is identiek aan die van het veenweide erf (zie de beschrijving bij het veenweide erf). Bij het dijkerf zijn zowel het voorerf als het achtererf breed. Het achtererf is vrij ondiep waardoor niet alle bijgebouwen achter de woning kunnen staan. Soms staan ze dan ook naast de woning, maar wel op ruime afstand achter de voorgevellijn. Soms is er op de voorerfgrens ruimte voor een haag of hekwerk als afscheiding langs de weg.

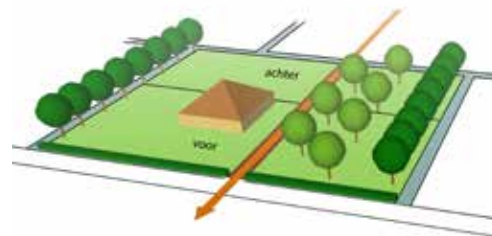
Doorzicht over het erf (pad).

Doorzicht over het erf

Net als bij het veenweide erf is er doorzicht over het dijkerf. Zie de beschrijving van het veenweide erf. Aan de achterzijde van het erf is het achtergelegen land door middel van een brug of dam over de achtersloot bereikbaar.

De randen van het erf met een bomenrij

De voorerfrand is vrij smal en meestal beplant met een haag. Soms is er op de zijerfranden genoeg ruimte voor een bomenrij. Op de erven die wat verder van de weg (dijk) liggen staat ook een bomenrij op de voorerfgrens.

Bomenrijen op de zij-erfranden en een haag op de voorerfgrens. Boomgaard op het brede zijerf.

Gebouwen op het erf

De woningen liggen vooraan op de kavel en meestal direct aan de weg. De gebouwen staan voornamelijk evenwijdig aan de weg en hebben dus geen relatie met de kavelsloten rond de erven. Zie verder voor de gebouwen de beschrijving van het veenweide erf.

Doordat boerderijen dicht aan de weg liggen zijn de voorerven vaak smal. Toch heeft het traditionele voorerf een kenmerkende, groene aanblik met hagen, gras en leibomen.

Als de wegsloot ontbreekt, dan geeft een haag de erfgrans aan.

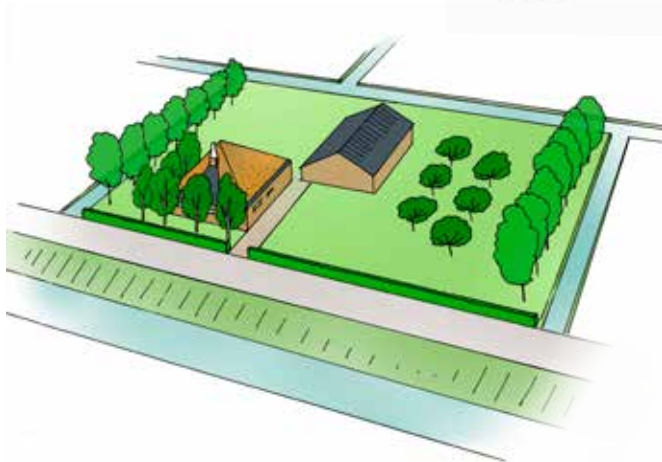
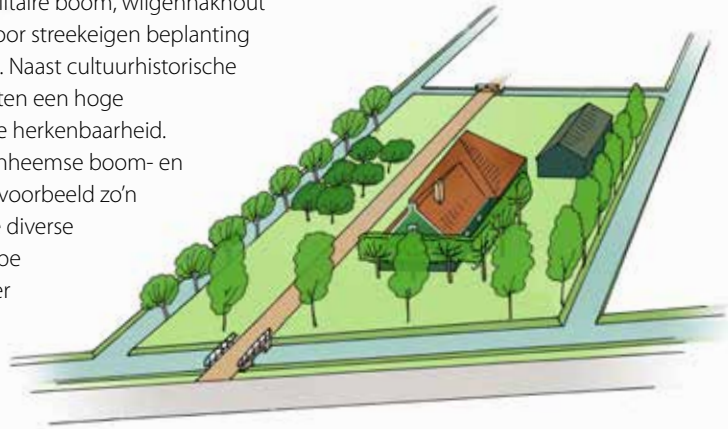

Door de ondiepte van het erf staan de bijgebouwen vaak naast de boerderij of woning, maar wel achter de achtergevel.

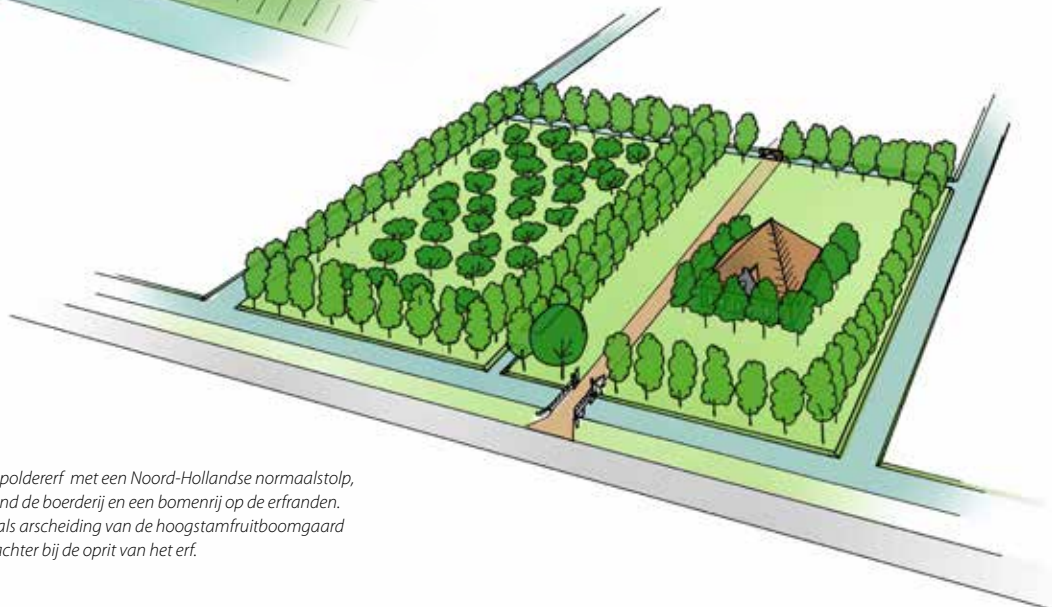
Streekeigen beplanting van het erf

Door op uw eigen erf te kiezen voor streekeigen beplanting kunt u veel bijdragen aan het behoud van de karakteristieke uitstraling van uw erf. Beplanting speelt daarin een sleutelrol. Het traditionele erf is in de gemeente Zeevang doorgaans eenvoudig ingericht. Op het erf staan inheemse boom- en struiksoorten. De wilg is zo'n typische soort van het veenweidegebied. Hij dient als knotboom, solitaire boom, wilgenhakhout of als volwaardige boom in een bomenrij. Als u voor streekeigen beplanting kiest, kunt u erop vertrouwen dat die goed groeit. Naast cultuurhistorische waarden bezitten inheemse boom- en struiksoorten een hoge natuurwaarde en zorgen ze voor landschappelijke herkenbaarheid. Insecten en andere dieren zijn voor voedsel van inheemse boom- en struiksoorten afhankelijk. Aan de zomereik zijn bijvoorbeeld zo'n 100 soorten dag- en nachtvlinders gebonden. De diverse typen erven kennen hun eigen karakteristieke type beplanting, die hieronder wordt beschreven. Meer informatie over aanleg en onderhoud kunt u vinden in hoofdstuk 5, 'Aanleg en onderhoud streekeigen beplanting van het erf'.

Een authentiek veenweide erf met vaarboerderij: sloten rond het erf, (knot)bomenrij op de voor- en zijerfranden, leibomen dicht rond de boerderij en een klein boomgaardje op het zij- of achtererf. De achtersloot loopt haaks op de kavelsloten. De achtererfrand is onbeplant.

Een authentiek dijkerf met een Noord-Hollandse normaalstolp: een haag op de voorerfgrens, leibomen dicht rond de boerderij en een bomenrij op de zijerfranden. De bijgebouwen staan naast de boerderij, maar achter de achtergevel. Op het brede zijerf is ruimte voor een kleine boomgaard.

Een authentiek poldererf met een Noord-Hollandse normaalstolp, bomen dicht rond de boerderij en een bomenrij op de erfranden. De lengtesloot als arsheiding van de hoogstamfruitboomgaard en een poortwachter bij de oprit van het erf.

Het Schermererf

Hakhoutbos of bos op apart perceel

Kenmerkend voor het Schermer erf is een hakhoutbos of bos op een aparte kavel naast of achter het erfdeel met de woning. Deze kavel is omsloten door water. De beplanting bestaat voornamelijk uit es, maar ook iep, els en wilg werden gebruikt. Een hakhoutbosje levert gebruikshout. Het werd van tijd tot tijd afgezet om palen, gereedschapsstelen, timmerhout en brandhout te oogsten. Naast landschappelijke en cultuurhistorische waarden hebben deze hakhoutbosjes ook bijzondere natuurwaarde als leefgebied voor insecten, zangvogels, muizen, hermelijntjes, kikkers, salamanders en allerlei bijzondere planten. Trekvogels en vleermuizen gebruiken deze bosjes ter oriëntatie en als rustpunt en er groeien zeldzame mossorten in. Op de kleinere erven in de droogmakerijen Starnmeer, de Graftermeer en de Noordeindermeer vinden we deze hakhoutbosjes niet.

Het Schermererf en het poldererf

Poortwachters

Poortwachters zijn solitaire bomen, meestal twee, soms maar één, aan weerszijden van de oprit van het erf. Zij markeren de toegang tot het erf. Als poortwachter kunt u paardenkastanje, linde, rode beuk of iep gebruiken. Kenmerkend voor de Schermer is dat de poortwachters buiten het erf, aan de wegkant staan. Vaak zijn dit paardenkastanjes. In de Starnmeer, maar bij voorbeeld ook in de Beemster en Wijdewormer staan poortwachters juist op het erf, bij de oprit.

Het veenweide erf en het dijkerf

Knotbomen

Knotbomen zijn bomen die op 1,50 – 2 meter hoogte worden afgezet. Er ontstaat dan aan de top een pruik, die telkens weer wordt geknot. De afgehakte 'slieten' van de knotbomen werden vroeger gebruikt als bezemstelen en palen voor hekwerk. Knotbomen staan in een rij en altijd langs een sloot. De onderbegroeiing bestaat alleen uit gras. Knotbomen houden met hun wortels de oevers vast. De bekendste soort die als knotboom wordt gebruikt is de wilg. Maar ook es, els of populier zijn geschikt.

Het Schermererf, poldererf, veenweide erf en dijkerf

Bomenrijen

Kenmerkend voor beide erftypen zijn de bomenrijen op de erfranden. Karakteristieke soorten voor de erfranden zijn: (knot) wilg, es, iep, fruitboomsoorten, els, zachte berk en in mindere mate lijsterbes. Knotwilg, els, berk en lijsterbes zijn geschikt voor de kleinere erven, zolang ze breder zijn dan 20 meter. Populieren zijn af te raden, vanwege hun grootte en korte

levensduur. Op krappe erven werden de bomen vroeger in kandelaarvorm geknot. Breder erven hebben soms zowel een bomenrij op de erfrand als een bomenrij dicht rond de boerderij. Soms is de voorerfrand of een zijerfrand onbeplant.

Bijzonder in De Schermer is dat de poortwachters aan de wegkant, buiten het erf bij de ingang van het erf staan.

Knotbomen horen in het veenweidegebied en worden vaak gebruikt voor bomenrij op de erfrand.

Bomenrij op de erfranden van het veenweide erf. De achtererfrand is onbeplant.

Leibomen

Leibomen worden toegepast dicht rond de woning. Leibomen zijn in een kandelaarvorm (plat vlak) geleide bomen die kort gesnoeid of geknot worden. Deze bomen plant u bij voorkeur heel dicht op de boerderij op de zuid- of westgevel. Leibomen zorgen voor schaduw. Zo blijft het koel in de boerderij. Soorten als linde en peer laten zich goed leiden. Soms wordt ook appel als leiboom geplant. Leibomen zijn belangrijke cultuurhistorische elementen. Ze hebben hun oorspronkelijke functie nooit verloren, maar verdwijnen door verwaarlozing of verkeerde snoei. Steeds vaker planten mensen een modern type leiboom, te koop in het tuincentrum. De takken van deze bomen zijn op een andere manier geleid, waardoor het traditionele waaiermodel helaas uit het landschap dreigt te verdwijnen. Gekandelaberde bomen zijn bomen waarvan de zijtakken op korte afstand van de stam zijn gesnoeid. De takken staan niet in een vlak zoals bij de leibomen, maar groeien in een vrije vorm. Deze snoei vorm zien we vooral in de Zaanstreek en Landsmeer.

Het groene voorerf

Het voorerf van het veenweide erf is groen van karakter. Het bestaat voornamelijk uit gras en enkele solitaire bomen en boerenstruiken, zoals boerenjasmijn, sering of hortensia. De welstand van het boerengezin en de bedrijfsvoering bepaalden de beplanting op het voorerf. Een veehouder zaaide gras in en liet het voorerf door schapen begrazen of hooien. Staan op het voorerf naast siersoorten ook nutsoorten zoals kruiden, groenten en snijbloemen, dan spreekt men van een klassieke 'boerenhutuin'.

Hagen

Hagen komen op het veenweide erf regelmatig voor. Waar de wegsloten nog aanwezig zijn, liggen bruggen om toegang tot het erf te krijgen. Daar waar de wegsloten ontbreken, staat een ligusterhaag langs de grens van het voorerf en de weg, soms in combinatie met een bomenrij. Ook worden hagen gebruikt om de voortuin of moestuin af te scheiden. Hagen zijn rond de 1,20 meter hoog. Hagen bieden luwte en beschutting aan de vegetatie in de moes- of siertuin en houden storende elementen uit het zicht. Als soorten kunt u het beste liguster, els of veldesdoorn gebruiken.

Solitaire bomen

Solitaire bomen zijn alleenstaande bomen of boomgroepen. Ze staan vaak op markante plekken op het erf, als sierelement en om schaduw te geven. Geschikte soorten zijn es, berk, (treur)wilg, fruitbomen, walnoot en paardenkastanje.

Laanbomen

Op de ruimere erven staat regelmatig laanbeplanting langs de oprijlaan (bomenrij aan enkele of beide zijden). Hiervoor kunt u els, wilg, es, iep, berk en fruitbomen gebruiken.

Leibomen zijn in een kandelaarvorm geleide bomen die kort gesnoeid worden.

Hagen staan op het voorerf langs de weg of scheiden de voortuin van de rest van het erf.

Solitaire boom.

De elzensingel wordt soms ook voor de erfranden gebruikt als de ruimte schaars is of als er meer beschutting nodig is.

Elzensingel

Een elzensingel is een smalle, rijvormige beplanting bestaande uit zwarte els. Elzensingels worden aangeplant als windkering, perceelafscheiding, veekering en voor de houtoogst. Ze worden in een cyclus van een aantal jaren afgezet en worden ook elzenhakhoutsingels genoemd. Elzenhakhoutsingels zijn waardevol omdat ze vrij weinig ruimte innemen. Je ziet ze veel in Noord-Holland, vooral waar de ruimte schaars is.

Boomgaard

Fruitbomen zijn karakteristiek voor het veenweide erf. Op smalle erven staan ze in een bomenrij op de zij-erfanden. In Middellie en Kwadijk kwamen geen boomgaarden voor. Hier stonden alleen fruitbomen als solitaire boom op het erf. Op erven in de dorpen Beets, Oosthuizen en Warder staat een bescheiden boomgaard van een stuk of vijf bomen. In Warder werden de fruitbomen wit gekalkt, wat een karakteristiek beeld opleverde. Witkalk voorkomt namelijk vorstschade op stammen, voedt jonge bomen, schakelt ongewenste organismen uit en oogt bovendien mooi. Hoogstamfruitbomen kunt u gebruiken in de wat drogere delen of op een terp, in de nattere delen kunt u half-hoogstamfruitbomen planten. Bij hoogstamfruitbomen ligt de eerste vertakking rond 1,80 meter en bij halfstamfruit ligt dit tussen 1,20 meter en 1,50 meter.

Functionele beplanting

Hieronder wordt beplanting beschreven die pas de laatste decennia op erven is geïntroduceerd. Als u een nieuw gebouw niet afdoende kunt inpassen met de authentieke erfbeplanting, dan kunt u kiezen voor functionele beplanting. De functionele beplanting bestaat uit inheemse soorten en heeft waarde voor natuur en landschap, maar weinig of geen cultuurhistorische waarde. Kies onderstaande beplanting dus alleen als het niet anders kan.

Windsingels

Windsingels zijn pas vanaf de jaren 60 op erven geïntroduceerd. Een windsingel is een rechthoekig vlak, bestaande uit een gemengde beplanting van bomen en struiken. In een windsingel horen robuuste, inheemse bomen en struiken. Windsingels bieden luwte en beschutting op het erf, schermen grote stallen of schuren af en zorgen voor privacy.

Struweelhagen

Waar de ruimte ontbreekt om een windsingel te realiseren kunt u een struweelhaag gebruiken. Een struweelhaag bestaat uit robuuste, inheemse struikvormers geplant in een rij. De struiken worden cyclisch afgezet waarna ze weer kunnen uitlopen.

Soms maakt een bescheiden hoog- of halfstamfruitboomgaardje deel uit van de beplanting van het veenweide erf.

Op een poldererf staan vaak grote hoogstamfruitboomgaarden op een apart erfdeel.

De inheemse beplanting op uw erf biedt een leefplek aan vogels zoals de zanglijster.

3 Ontwikkel uw erf tot visitekaartje van uw streek

Ontwikkel uw erf tot visitekaartje van de gemeente Alkmaar! Daarmee draagt u bij aan de kwaliteit van natuur en landschap in onze gemeente. Dit hoofdstuk laat zien hoe u het streekeigen karakter van uw erf in onze gemeente kunt versterken. Als u uw erf gaat veranderen, krijgt u met verschillende gemeentelijke regels te maken. In de tweede paragraaf gaan we in op het gemeentelijk beleid voor bouwen. We laten zien hoe u daarbij de aanwezige kwaliteiten op uw erf kunt behouden of zelfs vergroten. De derde paragraaf presenteert een voorbeeld erf voor de droogmakerijen in Laag Holland: 'Stal Bastiaan' in Noordbeemster. Als u dit erf bezoekt, kunt u zien hoe de eigenaar het houden van paarden combineert met goede zorg voor het landschap.

Door regelmatig onderhoud te plegen, behoudt u de streekeigen uitstraling van de bebouwing en beplanting op uw erf.

Als u de streekeigen uitstraling van uw erf wilt versterken

Om de streekeigen beplanting op uw erf gezond te houden, is goed onderhoud nodig. Denk bijvoorbeeld aan het aanvullen van de bomenrij als er bomen zijn uitgevallen of het regelmatig snoeien van knobbomen. In hoofdstuk 5 kunt u meer lezen over het onderhoud van uw erfbeplanting.

Veel karakteristieke, streekeigen kenmerken zijn verloren gegaan door ontwikkelingen op het erf. Misschien werd de zij- of achtererfsloot gedempt toen het erf werd vergroot. De knobbomenrij verdween bij de bouw van een nieuwe schuur. Al zulke elementen kunt u herstellen. In hoofdstuk 2 heeft u al kunnen lezen welke soorten beplantingen en elementen kenmerkend zijn voor het Schermer erf.

Als u aan de slag wilt met uw erf, dan is het handig om eerst een ontwerpschets te maken. U kunt beginnen met het tekenen van de huidige situatie op uw erf. In hoofdstuk 4 'Ontwerp uw eigen erf' staat het stappenplan voor het tekenen van de uitgangssituatie. Vervolgens kunt u hierop aangeven welke onderdelen of beplanting u wilt veranderen. Daarna trekt u de schets van de uitgangssituatie over op carbonpapier, waarbij u de onderdelen weglaat die u wilt aanpassen. U kunt dan de nieuwe situatie intekenen zoals een erfgransloot of een bomenrij op de erfbrand. Als u erfgransloten wilt terugbrengen, dan kunt u in stap 2 van stappenplan A in hoofdstuk 4 lezen hoe u dat kunt doen.

Het versterken van het streekeigen karakter van uw erf kan op allerlei manieren. Door sloten terug te brengen op de erfgrans herstelt u de begrenzing van het erf. Let ook op de doorzichtlijn naar het achterland over het erf(pad).

Kies als voordeur voor uw stolp een passende voordeur, geen prefab of bouwmarktdeur. Lofwerk (houtsnijwerk) aan dakgoten en topgevel en een representatieve voortuin geven uw stolpboerderij nog meer allure. Voor meer informatie over het herstel van streekeigen kenmerken van een stolpboerderij kunt u contact opnemen met De Boerderijstichting Noord-Holland.

Op het gebied van beplanting kunt u denken aan leibomen voor de voorgevel, een bomenrij rond de woning of op erfbranden, een solitaire boom op het voorerf of een haag als

scheiding van de voortuin en de weg. De dammen in het weiland en van het erf naar het weiland kunt u verfraaien met houten boerenhekken. Houten damhekken zijn kenmerkend voor het landschap van Laag Holland. Elke streek kent zijn eigen model boerenhekken.

Karakteristieke oprijlanen met sierhekken en poortwachters bij de weg dragen bij aan de identiteit van De Schermer.

Zonder streekeigen beplanting staat de stal los van het omringende landschap. Door het planten van een bomenrij op de erfbranden wordt het erf met alle bebouwing weer één met het landschap.

Het vervangen van niet-streekeigen elementen

U kunt het karakter van uw erf verder versterken door niet-passende elementen te vervangen. Kruipend struikgewas met worteldoek op het voorerf kunt u vervangen door gras of streekeigen beplanting: hoge, harde beschoeiing langs de oevers van de voortuin door een traditioneel aflopende oever met gras. Pannen op het dak van de schuur in plaats van golfplaat. Coniferen of laurierkers vervangt u door inheemse soorten zoals liguster, veldesdoorn of els. U kunt bolboompjes vervangen door een markante solitaire boom zoals berk, walnoot of kastanje. In plaats van schuttingen kiest u voor geschoren hagen, struiken of bosjes. Witte hekken maken plaats voor streekeigen houten hekken, die grijs (onbehandeld), bruin of zwart kunnen zijn. In plaats van metalen hekken kiest u voor houten damhekken. Heeft u behoefte aan advies bij het bepalen wat u op uw erf kunt aanpassen? Daarvoor kunt u contact opnemen met Landschap Noord-Holland.

Betere inpassing van allerlei bouwwerken

Ook als uw bestaande paardenbak, parkeerplaats of sleufsilos volstrekt legaal zijn gebouwd, dan nog kunnen het storende elementen in het open landschap zijn. Met een passende beplanting kunt u er voor zorgen dat de paardenbak meer wordt opgenomen in de omgeving. Let daarbij goed op het onderscheid tussen het voor- en achtererf.

Op het achtererf van het veenweide- of dijkerf brengt u bij voorkeur beplanting aan op de erfrand. Hier kiest u dan voor een elzensingel. Een elzensingel wordt ongeveer 2,5 meter breed en circa 4 meter hoog. Op het Schermererf en het poldererf kunt u naast de beplanting op de erfrand zo nodig ook rond het bouwwerk zelf beplanting aanbrengen. U kunt dan kiezen voor een elzenhaag, die u op de gewenste hoogte topt. U hoeft hem minder vaak te schereren dan een geschoren haag. De groeivorm is daardoor iets wilder. Is er meer ruimte, dan kunt u ook een struweelhaag planten. Deze neemt ongeveer 3 meter in beslag en kan ongeveer 2,5 meter hoog worden.

Sleufsilos, trailers en ronde balen plaatst u bij voorkeur op het achtererf. Is dat onmogelijk, dan kunt u een elzensingel of struweelhaag rond de staanplaats op het voorerf planten. Als u opslag of verplaatsbare elementen buiten het erf of bouwvlak heeft liggen, verplaats die dan naar binnen het erf.

Tegenwoordig zien we steeds meer coniferenhagen op erven. Coniferen zijn niet streekeigen voor het buitengebied van Alkmaar. U kunt beter kiezen voor liguster, beuk, veldesdoorn of zwarte els.

De oevers van een Alkmaars erf zijn begroeid met gras tot aan de slootkant. Het flauwer maken van een steile oever heeft de voorkeur boven het aanleggen van een beschoeiing. Houd eventuele beschoeiing net onder of op de waterlijn.

Zorg voor vrij zicht op de voorgevel van de (stolp) boerderij of woning. Voorkom hoge hagen, begroeide schuttingen of dichte beplanting die het zicht op de voorgevel belemmeren.

Gebruikt u houten boeren damhekken, dan draagt u direct bij aan het verfraaien van het landschap.

Parkeerplaatsen op het voorerf kunt u inpassen met geschoren hagen. Beter nog is om de parkeerplaats te verplaatsen naar het achtererf.

Zo kunt u paardenbakken, afrastering en beweiding goed in het landschap inpassen

Gebruik voor eventuele afrastering van de paardenbak een traditionele afrastering met houten staanders en planken. Bij voorkeur gebruikt u onbehandeld hout, dat na verloop van tijd vergrijs of een donkere, in het landschap passende kleur zoals zwart, bruin of donkergroen. Eventueel kunt u een brede, zwarte of bruine kunststof band of schrikkoord gebruiken.

Als er rond uw paardenbak een andere, opvallende omheining staat die u niet kunt vervangen, dan kunt u er geschoren hagen of een elzensingel omheen planten. Dit geldt ook als bijvoorbeeld de paddock, longeerbak, stapmolen of mestplaats erg in het zicht ligt. Houd de geschoren hagen even hoog als het hekwerk rond de paardenbak (maximaal 1,50 meter), zodat er doorzicht over het erf blijft. Bij het veenweide- en dijkerf zijn hagen rond bouwwerken niet gebruikelijk. Beter is om op deze erftypen voor geschikte beplanting (robuuste rietkraag, elzensingel of struweel) op de zijerfanden te zorgen. Zet een elzensingel op minimaal 2 meter afstand van een bouwwerk zoals een paardenbak, zodat er ruimte blijft voor uitgroei (circa 1 meter) en een onderhoudspad. Als u de elzensingel aan de binnenzijde scheert, groeit hij minder breed uit.

Ligt er een paardenbak buiten uw erf, dan is het bij het Schermer erf en het poldererf belangrijk dat u de rijbak zodanig inpast dat het lijkt alsof deze op het erf ligt. Hiervoor verplaatst u dan de erfgrenssloten en legt u op de nieuwe erfanden beplanting aan. Rond de rijbak kunt u een haag planten. Zie ook hoofdstuk 4 C voor meer informatie. Bij het veenweide erf en het dijkerf kunt u een rijbak die buiten het erf ligt inpassen door er een grondwal omheen aan te leggen van 50 – 70 cm hoog. Deze laat u begroeien met gras. Zo maakt u de eventuele afrastering en het zand minder opvallend.

Afrastering

Zet (houten) hekwerken alleen op het erf en gebruik in het weiland alleen schrikdraad of schrikkoord als afrastering. De afrastering valt dan nauwelijks op in het landschap. Schriklint gaat snel slap hangen of wapperen en dat geeft een rommelig beeld. Schrikkoord, een kunststof draad met meerdere roestvrijstalen geleiders van circa 5 mm, is dikker dan schrikdraad. U kunt het toepassen in de kleur 'wit' (wit met zwart of wit met bruin) omdat dit na verloop van jaren vergrijs en daardoor nauwelijks meer opvalt in het landschap. Ook kunt u de kleur 'terra' (bruin) gebruiken. Voor staanders

Paarden in weiland.

Witte hekken vallen erg op in het landschap. Gebruik als afrastering houten hekken die onbehandeld, bruin of zwart kunnen zijn of palen met koord.

Een bestaande rijbak aan de weg kunt u minder laten opvallen door er een geschoren haag om heen te planten. Links de bestaande situatie. Rechts: rijbak valt deels weg achter geschoren haag (foto bewerkt).

kunt u houten palen gebruiken in houtkleur of donkergroene of bruine kunststof palen. De houten staanders zet u minstens 4 meter uit elkaar. Hoe strakker het draad gespannen staat en hoe rechter de palen staan, hoe minder de afrastering opvalt in het landschap. Met draadspanners kunt u er voor zorgen dat het draad goed strak blijft staan. Als u het weiland met koord wilt indelen in vakken om verschillende groepen paarden te weiden, let u er dan op dat u de afrastering zo veel mogelijk dwars op het perceel zet en zo min mogelijk dwars op het perceel. Dan valt de afrastering minder op in het landschap. Bij voorkeur deelt u alleen op grotere afstand van de weg de weiden in vakken in, omdat ook koord bij veelvuldig gebruik dicht bij de weg erg opvalt.

Als u het weiland niet te intensief laat begrazen, blijft het weiland mooi groen en grazig. Te intensief begraasd grasland wordt stuk getrapt en verandert in zwarte grond. Bovendien stimuleert overmatige vertrapping de groei van akkeronkruiden zoals ridderzuring, akkerdistel of brandnetel. Een groen ogend weiland creëert u door de paarden op niet te kleine stukjes weiland te zetten. Een hectare grond beweidt u dan met maximaal vier paarden. Met een goed rotatiesysteem zorgt u dat het gras genoeg tijd krijgt om van het grazen te herstellen. Hiertoe kunt u een paardenweide van een hectare in drieën delen. Elk van de delen laat u vier tot zes weken begrazen. Na het groeiseizoen kunnen de paarden desgewenst nog op de gehele wei lopen totdat ze naar stal gaan. Het is belangrijk om na het ontwormen van de paarden de mest van het land te verwijderen. Resten van het wormenmiddel in de mest doden namelijk nuttig bodemleven in de grasmatt. Bovendien kunt u elk perceel na het hooien eerst door schapen laten begrazen voordat u de paarden er op gaat weiden. Wormen gaan namelijk dood in de schapenmaag, terwijl het schaap zelf bestand is tegen wormen.

Paarden zijn goed te combineren met beheer van natuurlijke, bloemrijke graslanden omdat paarden baat hebben bij kruidenrijke graslanden met een lage voedingswaarde. Zwaar bemeste graslanden zijn goed voor melkvee, maar voor paarden zijn ze veel te eiwitrijk.

Een goed roteersysteem voorkomt zwart getrapt land en geeft gras en kruiden genoeg tijd om van het grazen te herstellen.

Palen (vaste houten palen of losse van stevig kunststof) met koord geven het rustigste beeld en vallen minder op in het landschap dan donker lint.

Tureluur

Wilt u gezond grasland voor uw paarden en tegelijkertijd de natuur een handje helpen? Hieronder staan tips voor het combineren van beweiding door paarden en beheer van kruidenrijke graslanden. In kruidenrijk grasland voelen bijzondere plantensoorten én weidevogels zich thuis.

- Als u genoeg weiland heeft, kunt u onderscheid maken tussen grasland dat u laat beweiden en grasland dat u alleen hooit. Voer zo veel mogelijk hetzelfde beheer op een perceel.
- De hooi- en weilanden niet bemesten.
- Hooiland na 15 juni hooien (maaïen en het gewas afvoeren na het drogen).
- Houd bij het maaïen rekening met jonge weidevogels. Maai van binnen naar buiten toe, zodat kuikens kunnen vluchten. Als het mogelijk is, kan een deel van het gras blijven staan als vluchtplaats voor jonge weidevogels en pas later worden gemaaid. Ook kunnen bloeiende kruiden dan zaad zetten.
- Beweiden met maximaal 1-1,5 GrootVeeEenheid (1-1,5 volwassen paard per hectare).
- Om meer variatie te krijgen in natuurwaarden kunt u de paarden beter op een groot perceel laten lopen dan het perceel in te delen in vakken waar de paarden om de paar weken worden verplaatst.
- Beweid niet in natte perioden in verband met vertrapping van de grasmatten.
- Mest van ontwormde paarden dient u weg te halen. Het gebruik van wormenmiddel kunt u tot een minimum beperken als u de mest door een dierenarts laat controleren op wormeneitjes.
- Houd het waterpeil hoog voor een hoge soortenrijkdom, in het voorjaar 20 - 40 cm onder het maaiveld. Als op uw land 's winters, wanneer er geen vee loopt, plas dras kan staan, dan is dat heel waardevol voor weidevogels.

Uitgebreide informatie over natuurlijk graslandbeheer met paarden vindt u in de publicatie 'Zijn er kansen voor karakteristieke natuur op paardenhouderijen in Laag Holland' van Landschap Noord-Holland.

Kruidenrijk hooiland met veldzuring en scherpe boterbloem.

Paarden hebben baat bij graslanden met een lage voedingswaarde en zijn daarom goed te combineren met beheer van kruidenrijke graslanden.

Als u gaat bouwen op uw erf

Algemeen

Als u gaat bouwen, kunt u de kenmerken van uw erftype behouden of zelfs herstellen. In deze paragraaf leest u hoe u dit kunt doen. Daarbij komen verschillende gemeentelijke voorschriften aan bod die gelden bij bouw of andere veranderingen op uw erf. Voor het bouwen op of buiten een erf heeft de gemeente regels opgesteld waaraan het nieuwe bouwwerk moet voldoen. Daarnaast komen speciale regels aan bod voor erfelementen die niet zomaar mogen verdwijnen, zoals de kenmerkende sloten of het karakteristieke aanzicht van het voorerf. Tot slot volgen specifieke regels en adviezen voor paardenhouders.

In dit handboek bespreken we de regels die gelden voor het buitengebied van de gemeente Alkmaar met de bestaande en toekomstige bestemmingen Agrarisch, Agrarisch waarden, Tuin en Wonen. Ook voor andere bestemmingen kunt dit boekje ter inspiratie gebruiken, maar het gemeentelijke beleid biedt daarvoor het maatwerk. U kunt daarvoor contact opnemen met de gemeente. Of uw erf onder het bestemmingsplan voor het landelijk gebied valt, kunt u nagaan op de website 'Ruimtelijke plannen.nl'. Hier kunt u de kaart en regels van het bestemmingsplan inzien.

In de afbeeldingen hiernaast kunt u zien hoe binnen de verschillende bestemmingen de erven zijn weergegeven.

*Let op: We gaan hier niet in detail in op de voorschriften uit het bestemmingsplan voor het landelijk gebied, de welstandsnota en het paardenbeleid. We bespreken alleen de belangrijkste regels die betrekking hebben op de ruimtelijke indeling van het erf. **De gemeentelijke regels veranderen regelmatig. Ga daarom altijd ook het actuele beleid na voor de volledige regels.** Aan de tekst in het handboek kunnen geen rechten worden ontleend. De beleidsdocumenten van de gemeente zijn leidend.*

Verderop in dit boekje vindt u het stappenplan voor een optimaal ontwerp van uw erf, met het nieuwe gebouw op een passende manier ingepast in uw streek. Stap voor stap nemen wij de regels van de gemeente met u door en geven aanvullende adviezen om tot een zo goed mogelijk ontwerp te komen. U kunt dit ontwerp gebruiken om uw omgevingsvergunning bij de gemeente aan te vragen. Als uw erf voldoet aan de inrichtingsprincipes die de gemeente hanteert en u brengt aanvullend nog authentieke kenmerken terug, dan heeft u straks een karakteristiek Schermererf!

Mocht de situatie op uw erf anders zijn dan het stappenplan omschrijft, dan is maatwerk van groot belang. Neem in dat geval contact op met de gemeente, die u verder kan helpen.

Voorbeeld van een authentiek Schermer erf.

Termen uit het bestemmingsplan van de gemeente

Bouwvlak

Hiermee bedoelen we de grond waarop volgens regels van het bestemmingsplan mag worden gebouwd. Bij een woonbestemming is het bouwvlak alleen voor de woning bedoeld. Overige bebouwing wordt op het bestemmingsvlak gebouwd. De plaats van het bouwvlak is aangegeven op de bestemmingsplankaart.

Bouwperceel

Het perceel waarop het bouwvlak is gelegen.

Bestemmingsvlak

De op de bestemmingsplankaart aangegeven gronden met eenzelfde bestemming. Bijvoorbeeld het bestemmingsvlak 'Wonen'. Hierop mag u erfbebouwing volgens de regels van het bestemmingsplan bouwen.

Bebouwing binnen de erfsloten

Het bouwvlak en het bestemmingsvlak liggen over het algemeen binnen de erfgransloten. De gemeente geeft aan dat het verkavelingspatroon, en daarmee ook de waterlopen zoals sloten, plassen, waterpartijen, greppels of andere watergangen een belangrijk onderdeel uitmaken van de cultuurhistorisch waardevolle structuur van het buitengebied. Om deze reden kunt u niet zomaar sloten graven, dempen of vergraven. Sloten met bijzondere cultuurhistorische waarde op het erf staan zelfs apart aangegeven op de bestemmingsplankaart. Ook mag zonder aanlegvergunning geen nieuwe sloot op of buiten het erf (in weiland of akker) worden gegraven. Dit kan alleen onder bepaalde voorwaarden. Hiervoor moet u een omgevingsvergunning aanvragen. De gemeente beoordeelt in hoeverre hierbij inbreuk wordt gemaakt op de landschappelijke, natuurlijke of cultuurhistorische waarden van het gebied.

De erfzonering

Bij bouwplannen en veranderingen aan uw erf is het belangrijk dat u de indeling in voor- en achtererf zo veel mogelijk behoudt. Een woonerf (bestemming 'Wonen') heeft twee zones: het voorerf met de woning en het achtererf. Het agrarische erf kent drie zones: het voorerf met de stolp of woning, de overgangszone met de kleine bijgebouwen en het bedrijfserf met de bedrijfsgebouwen, bouwwerken en opslag.

Binnen het beleid van de gemeente is het op de agrarische bestemmingen (agrarische erven) verplicht om alle gebouwen en bouwwerken binnen het bouwvlak te bouwen. Op een woonbestemming (woonerf) mogen kleine bijgebouwen of andere bouwwerken alleen binnen het bestemmingsvlak worden gebouwd. Hieronder gaan we hier nader op in.

Voorbeeld van erven met de bestemming 'wonen' en de bestemming 'agrarisch waarden' 'tuin' en 'water' in het bestemmingsplan voor het landelijk gebied van Alkmaar.

Wat bedoelen we met 'erf'?

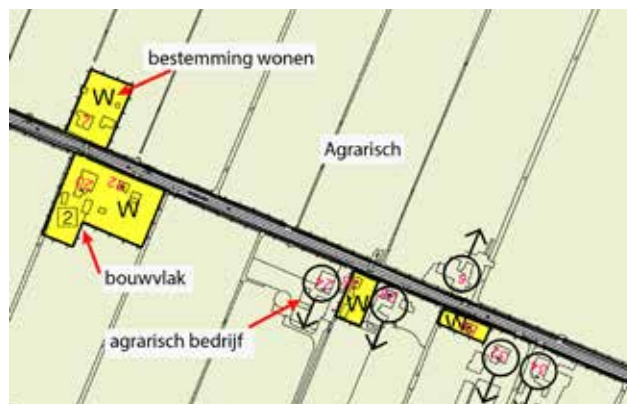
Met 'het erf' in dit handboek wordt de grond bedoeld waarop de woning met bijgebouwen staat en waar de eigenaar woont. Ook de opgaande beplanting rond de gebouwen staat op het erf. Het bouwvlak maakt een onderdeel uit van het erf. Buiten het erf liggen de open weilanden, akkers of bouwland.

Erfgransloten zijn zeer beeldbepalend. Belangrijk is dat u bij nieuwbouw op uw erf de sloten behoudt. Voor verandering van of aan sloten heeft u een vergunning van het hoogheemraadschap nodig en in de meeste gevallen ook van de gemeente.

Aanvullende tips en adviezen

Als een kavelsloot in het verleden gedempt is, dan is het zeer waardevol om deze terug te brengen. Is uw erf smaller dan de kavel waarop het ligt en ontbreken langs uw erf de erfgransloten? Door nieuwe erfgransloten te graven herstelt u de karakteristieke erfbegrenzing. Lagen er vroeger op uw erf bijzondere sloten zoals scheidingsloten, een lengtesloot of een dubbele sloot? Overweegt u dan ook om deze sloten (deels) terug te brengen waar dat mogelijk is. Via Landschap Noord-Holland kunt u hiervoor mogelijk een financiële bijdrage van de provincie ontvangen.

Voorbeeld van erven met de bestemming 'wonen' en 'agrarisch bedrijf' in de voormalige gemeente Graft-de Rijp.

Het voorerf

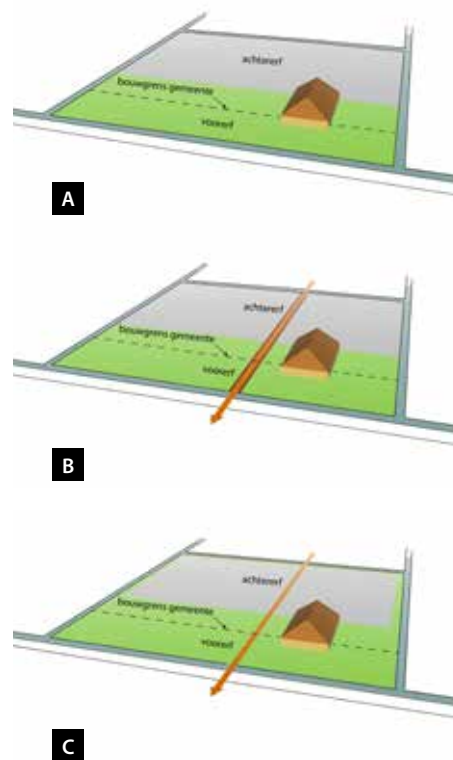
Het groene karakter van het voorerf is in het gemeentelijk beleid niet apart bestemd. Op woonerven valt dit onder het bestemmingsvlak, bij de agrarische erven valt het buiten het bouwvlak. In De Schermer valt een deel van het voorerf onder de bestemming 'tuin', op de plankaart met een lichtgroene kleur aangegeven. Op de tuinbestemming zijn alleen onder bepaalde voorwaarden erkers toegestaan en bouwwerken van maximaal 1 meter hoog. De gemeente beschermt het karakteristieke aanzicht van het voorerf op de woonbestemming door kleine bijgebouwen, in principe alleen 3 meter achter de voorgevel (de naar de weg gekeerde gevel) van de woning toe te staan. In sommige gevallen zijn zeer kleine bijgebouwen voor de woning onder bepaalde voorwaarden mogelijk. Zie hiervoor de welstandsnota. Het voorerf is in principe onbebouwd en onverhard, behalve de oprijlaan en tuinpaadjes.

Bouw van een nieuwe (bedrijfs)woning; de plaats op het erf

De woning bouwt u op het voorerf. De ligging van een bestaande woning is vastgelegd in het bestemmingsplan. Deze woning kan een bedrijfswoning zijn, maar ook een woonhuis. Het bouwvlak op een woonbestemming is zo geplaatst, dat de woning een prominente plek behoudt: er kan niet voor of naast gebouwd worden. Een nieuwe woning mag alleen op een bouwvlak worden gebouwd bij vervanging van een bestaande woning. Op een bouwvlak mag één woning staan, tenzij anders is aangegeven op de bestemmingsplankaart. De woning is met de voorgevel op de weg gericht. De bebouwing staat vrij op het erf. Als u een stulp bouwt, geldt als extra voorwaarde dat het moet gaan om een solitair gelegen perceel van minimaal 25 meter breed en 40 meter diep.

Het voorerf is binnen het gemeentelijk beleid beschermd door bijgebouwen en aanbouwen bij een woning alleen vanaf 3 meter van de voorgevelrooilijn toe te staan.

Erfzonerings woonbestemming:

- A Erfzonerings in voorerf en achtererf. Voor elke zone gelden eigen specifieke regels voor veranderingen.
- B Houdt u bij nieuwbouw rekening met de plaats van een nieuw gebouw of bouwwerk in verband met een doorzichtigheid over uw erf.
- C Op de erfzonen gelden zones die niet bebouwd en niet verhard mogen worden.

Sluit bij nieuwbouw aan bij de bebouwing in de straat. Van oudsher werden woningen evenwijdig aan het verkavelingspatroon gebouwd. Zij kunnen daardoor langs de ringdijk schuin op de weg staan. Als daar de nieuwe woning dan recht aan de straat wordt gebouwd, dan doorbreekt dat het karakteristieke straatbeeld.

In De Schermer mag de inhoud van een nieuwe woning op een woonbestemming in principe maximaal 750 m³ bedragen. Als u op een woon- of agrarische bestemming een stolp (terug) bouwt, mag de oppervlakte niet minder dan 200 m² bedragen. In het buitengebied van de voormalige gemeente Graft-De Rijp mag de oppervlakte van een woning in principe maximaal 150 m² bedragen. De afstand van de woning tot de zijdelingse perceelgrens is minimaal 3 meter.

Uitstraling van de (stolp)boerderij

Binnen het beleid van de gemeente zijn de structuur en de hoofdkarakteristieken van de stolpboerderij beschermd. De hoofdvorm van de stolp mag niet veranderd worden. Het uitgangspunt bij een stolp is één bouwlaag met piramidevormig dak, een lage goot en een vierkante plattegrond. De maat varieert van klein bij een plattegrond van 12 bij 12 meter tot groot bij een plattegrond van 20 bij 20 meter. Het woonhuis is óf onder het piramidedak gesitueerd óf als een apart volume tegen de stolp aangeschoven. De voorgevel is representatief en bevat meer bewerkelijke details. Gebruik traditionele materialen, kleuren en dakbedekking. De dakbedekking bestaat uit riet of dakpannen. Dakkapellen zijn alleen ter vervanging van bestaande dakkapellen en alleen aan de voorzijde toegestaan. Hiervoor kunt u de welstandsnota raadplegen of contact zoeken met de afdeling monumenten

Aanvullende tips en adviezen

Het voorerf bepaalt de aanblik van het erf. Het behoud van de solitaire positie van de stolp of andere woning en de representatieve uitstraling van het voorerf zijn belangrijk. Bouwt u daarom vrijstaande bijgebouwen of andere bouwwerken (waaronder ook vergunningsvrije bouwwerken) bij voorkeur achter de achtergevelrooilijn. Als de ruimte op uw erf dat niet toelaat, plaatst u het nieuwe gebouw dan zo ver mogelijk achter de voorgevel. Bouwt u gebouwen evenwijdig aan de zijdelingse perceelgrenzen.

U kunt uw voorerf representatief inrichten met gras of een eenvoudige boerentuin met een combinatie van sieroorten en nutsoorten. In hoofdstuk 2 kunt u meer hierover lezen. Hagen kunnen de siertuin van het overige deel van het voorerf afscheiden. Leibomen plant u voor de voorgevel, niet te dicht op elkaar. Heeft u een erf van 20 meter of breder, dan kunt u waar nodig de bomenrij rond het voorerf op de voor- en zijerand (langs de sloot en voorerfgrens) herstellen. Maak gebruik van inheemse, streekeigen beplanting.

van de gemeente Alkmaar. Ook de inrichting van het erf en het behoud van de solitaire positie van de stolp zijn belangrijk.

Uitstraling van het woonhuis

Het woonhuis moet zijn voorzien van een rechthoekige plattegrond en een kap. Er mag maximaal 1 bouwlaag worden gebouwd (exclusief kap). Aan- en bijgebouwen zijn ondergeschikt. Het hoofdgebouw heeft een representatieve voorgevel. Kleur- en materiaalgebruik zijn overwegend traditioneel. Zie de welstandsnota voor alle voorschriften.

De karakteristieke vorm van stolpen is beschermd in het beleid van de gemeente.

Het achtererf

Zone achtererf van woonbestemming en de overgangszone van agrarische bestemmingen

Op het achtererf (bestemmingsvlak of bouwvlak) kunt u aan- en uitbouwen van de woning en bijgebouwen bij de woning realiseren. Bijgebouwen staan vrij op het erf, bij voorkeur achter de woning. De bouwwerken mogen in principe niet minder dan 3 meter achter de voorgevelrooilijn worden gebouwd (de voorgevelrooilijn is de lijn die vanaf de voorgevel recht naar de zijergrenzen loopt). Vrijstaande bijgebouwen moeten op een woonbestemming volledig binnen een afstand van 15 meter van de woning worden gebouwd.

De gezamenlijke oppervlakte van aan-, uit- en bijgebouwen bij een woning op een woonbestemming is in De Schermer afhankelijk van de oppervlakte van het bestemmingsvlak en in de voormalige gemeente Graft-De Rijk van de oppervlakte van het hoofdgebouw. Raadpleegt u voor de precieze regels het bestemmingsplan.

Overige bouwwerken (geen gebouwen) kunt u bouwen op het bouwvlak of het bestemmingsvlak wonen, volgens de regels van het bestemmingsplan. De erf- of terreinafscheiding mag in principe maximaal 1 meter hoog zijn. Als hij 3 meter achter de voorgevelrooilijn staat, mag hij 2 meter hoog zijn. In sommige situaties gelden andere regels. Raadpleeg daarvoor het bestemmingsplan.

Zone achtererf voor grote bedrijfsgebouwen

Bedrijfsgebouwen staan vrij op het erf, op enige afstand van de straat. Bedrijfsgebouwen moeten op het bouwvlak en in ieder geval achter de woning worden gebouwd. In de voormalige gemeente Graft-De Rijk staat hiervoor een afstand van 10 meter achter de voorgevel van een bedrijfswoning en 15 meter achter de achtergevel van een stolpboerderij. Bedrijfsgebouwen staan evenwijdig aan de zijdelingse perceelgrenzen. In de voormalige Graft-De Rijk staan ze bovendien minimaal 3 meter van deze zijdelingse perceelgrenzen.

Andere bouwwerken (geen gebouwen) zoals voedersilo's, mestsilos, mestplaten, hekken, etc. moet u binnen het bouwvlak bouwen. Uitzondering hierop zijn houten damhekken.

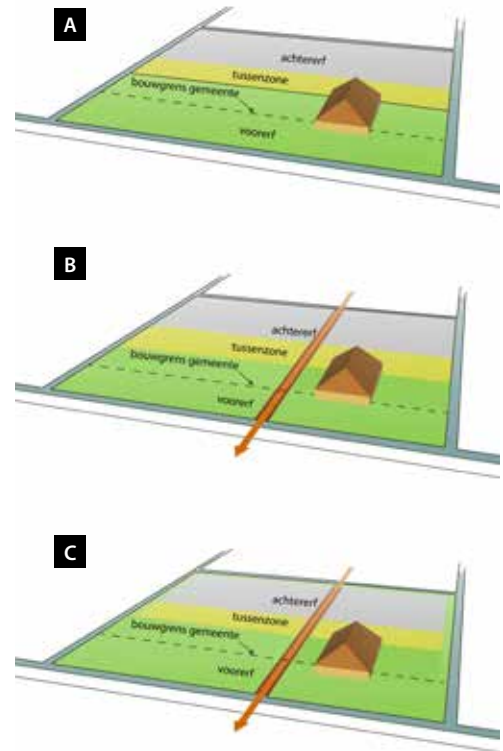
Aanvullende tips en adviezen

Wilt u kwaliteit toevoegen aan uw omgeving? Bouwt u dan nieuwe bijgebouwen bij de woning of andere bouwwerken achter de achtergevelrooilijn. Als de ruimte op uw erf dat niet toelaat, plaatst u het nieuwe gebouw dan zo ver mogelijk achter de voorgevel.

Belangrijk is dat u geen schuttingen evenwijdig aan de voorgevelrooilijn of vanaf de voorgevel schuttingen naar de zijergrenzen plaatst. Dit tast de openheid van het erf namelijk zeer aan.

Als u belang hecht aan een evenwichtige uitstraling van uw erf, dan bouwt u de grote bedrijfsgebouwen minimaal 15 - 20 meter achter de achtergevel van de woning.

Erfzonerings agrarische bestemming:

- A Erfzonerings in voorelf, tussenzone en bedrijfserf. Voor elke zone gelden eigen specifieke regels voor veranderingen.
- B Houdt u bij nieuwbouw rekening met de plaats van een nieuw gebouw in verband met doorzicht over uw erf.
- C Op de erfanden gelden zones die niet bebouwd en niet verhard mogen worden.

Als grote agrarische bedrijfsgebouwen naast de woning of stolp staan, springen ze erg in het oog. Om vanuit het belang van cultuurhistorie ervoor te zorgen dat de boerderij of woning in hiërarchie het hoofdgebouw blijft, kunt u werken met een erfzonering op het achtererf. In de zone direct achter de achtergevel bouwt u alleen de bijgebouwen bij de woning. De zone voor grote (agrarische) bedrijfsgebouwen ligt 15 - 20 meter achter (het verlengde van) de achtergevel van de woning. Daar kunt u dan de grote bedrijfsgebouwen realiseren. Opslag van ruwvoer (bijvoorbeeld ronde balen) zorgt voor een hoge mate van verrommeling in het landschap. Zet ruwvoer zo veel mogelijk uit het zicht, aan de binnenzijde van het erf.

Uitstraling bijgebouwen bij de woning en bedrijfsgebouwen

De gemeente stelt regels aan de vorm van het gebouw, het dak en de uitstraling ten aanzien van materiaal en kleuren. Het bijgebouw bestaat uit één laag en wordt met een kap afgedekt. Platte daken of wolfseinden (afgeschuinde kanten aan de korte zijde van het dak, boven de voor of achtergevel) zijn niet toegestaan. Architectuur en materiaalgebruik zijn afgestemd op de woning. Bij stolpboerderijen kan grootschaligheid van bedrijfsgebouwen worden voorkomen door geleiding in de bouwmassa. Kleuren zijn gedekt en landelijk. Zie voor de details de welstandsnota of neem contact op met de afdeling monumenten van de gemeente Alkmaar.

Aanvullende tips en adviezen

Door de schaalvergroting in de agrarische sector zijn ook de bijgebouwen op agrarische erven (stallen/schuren) de afgelopen decennia steeds groter geworden. De grote, veelal gesloten volumes hebben een grote invloed op het ruimtelijk beeld van de erven. De woning is niet langer het grootste volume en zichtlijnen over het erf naar het buitengebied verdwijnen. Als bovendien de beplanting op de erfranden ontbreekt, zijn de stallen/schuren van grote afstand zichtbaar. Om de identiteit van de droogmakerij te versterken is het belangrijk dat de uitstraling van het nieuwe gebouw past bij die van de streek. Bijzondere vormen en bont materiaalgebruik passen niet. Belangrijk zijn rust en samenhang. Systeembouwstallen of schuren met materialen zoals damwandprofiel, golfplaat of beton staan overal in Nederland en hebben overal hetzelfde uiterlijk. Door aan te sluiten bij de kenmerken van uw streek, voegt u kwaliteit toe aan het landschap.

De kleur van deze stal sluit niet aan bij de kleuren van het landschap. Door kleuren te kiezen die passen in het landschap, ontstaan eenheid en rust.

Erfpad met doorzicht over het erf

De gemeente heeft geen beleid ten aanzien van de situering van de bebouwing op het erf in verband met een zichtlijn over het erfpad.

Aanvullende tips en adviezen

Belangrijk is dat u het erfpad met het doorzicht, dat recht vanaf de weg over uw erf naar het land achter uw erf loopt, behoudt. Gaat (het doorzicht over) het erfpad verloren door nieuwbouw, overweeg dan op een andere plek op uw erf een erfpad met doorzicht aan te leggen. Wanneer u het doorzicht over uw erfpad op een andere plaats over het erf herstelt, dan verhoogt dat direct de waarde van het erf. Belangrijk is dat u het erfpad niet op de erfranden aanlegt. Heeft u een erfpad en is dat onbeplant? Dan kunt u, als er genoeg ruimte is, laanbomen langs het erfpad planten, zoals es, wilg of fruitbomen. Waar de ruimte voor grote bomen ontbreekt, kunt u kleinere soorten zoals els, lijsterbes of veldesdoorn toepassen. Ook kunt u fruitbomen of es in een lei-, knot- of gekandelaberde vorm snoeien.

Zichtlijnen over het erfpad zijn grotendeels verdwenen. Is deze nog aanwezig op uw erf, dan is het zeer waardevol als u deze behoudt.

Een bouwrijpe zone op de erfranden voor beplanting

De gemeente hanteert op de erfranden voor bedrijfswoningen in De Schermer een onbebouwde zone van 3 meter; in voormalige gemeente Graft-De Rijk geldt deze zone ook voor grote bedrijfsgebouwen. Binnen deze zone mag u geen gebouwen bouwen. De gemeente geeft aan dat nieuwe elementen in het landschap moeten worden ingepast. Zij wenst daarbij terughoudende vormgeving en kleurstelling, omdat de gebouwen in het open landschap vaak goed zichtbaar zijn vanaf de linten en wegen. De gemeente vindt het belangrijk dat de karakteristieke tuinaanleg met grachten, singels en boomgaard wordt gehandhaafd.

Aanvullende tips en adviezen

Kenmerk van de erven in de gemeente Alkmaar is dat de erfranden zijn beplant. De manier van beplanten verschilt echter per erftype. Hieronder geven we per erftype advies hoe u dit kunt doen. Belangrijk voor de identiteit van elk erftype is dat de beplanting op de erfranden wordt hersteld of nieuw aangelegd. In onderstaande tekst wordt gesproken over 'insteek sloot'. Dit is het punt waarop het maaiveld overgaat in de helling van het talud van de sloot. De insteek sloot ligt dus op maaiveldhoogte.

Het Schermer- en het poldererf

Alle erfranden zijn beplant, behalve direct voor de boerderij zelf.

Veenweide erf en dijkerf

Op de achtererfrand staat geen beplanting. Soms is één erfrand (die niet op de wind ligt) onbeplant. Op het dijkerf staat langs de voorerfgrens een haag.

Het beleid van de provincie en de gemeente is gericht op behoud van het weidevogelleefgebied en de openheid van het veenweidegebied.

Markering van de randen is belangrijk voor de herkenbaarheid van de erven in het open landschap. De bomenrij op de erfranden vormt het kader rond de gebouwen in het landschap.

Kiest u voor een karakteristieke bomenrij op de erfranden? U kunt dat als volgt doen:

■ *Klein erf (tot 60 meter breed)*

- Reserveer minimaal 5 meter en liefst 8 meter tussen de insteek sloot en het bouwwerk voor een bomenrij met kleinere boomsoorten, zoals els, berk, peer of veldesdoorn. Dit noemen we bomen van de 2e orde.

■ *Groot erf (breder dan 60 meter)*

- Reserveer minimaal 8 meter en liefst 10 meter tussen de insteek sloot en het bouwwerk voor een bomenrij met grotere bomen, zoals iep, es of wilg. Dit noemen we bomen van de 1e orde.

Belangrijk is in elk geval, dat u op een groot erf geen te kleine boomsoort plant. Anders ontstaat er een verkeerde verhouding tussen het erf en de bomen en oogt het erf 'uit balans'.

De bovenstaande aanbevelingen gelden bij het veenweide erf en het dijkerf tot 50 meter achter de achtergevelrooilijn van de woning. Als de bebouwing dieper op het erf komt te liggen, dan gelden andere adviezen voor de erfranden vanuit het oogpunt van het open weidevogelgebied. Het open veenweidegebied is een heel belangrijk broedgebied voor weidevogels zoals grutto en Kievit. Weidevogels houden een bepaalde afstand tussen hun nest en bebouwing of beplanting. In beplanting zitten namelijk roofdieren zoals kraaien op de uitkijk naar weidevogelnesten. Agrarische bouwvlakken worden in de regel naar achteren toe uitgebreid. De bebouwing kan dan meer in de richting van de kern van het weidevogelbroedgebied komen. Gebruik in de zone voor bedrijfsgebouwen vanaf 50 meter achter de achtergevelrooilijn van de woning zo min mogelijk hoge beplanting. Als u bijvoorbeeld kiest voor een streekeigen ontwerp voor het nieuwe gebouw, dan hoeft u geen beplanting te gebruiken en kunt u de erfranden inzaaien met gras.

Een nadere toelichting op toepassing van bomen van de 1e en de 2e grootte is te vinden in hoofdstuk 5. De hieronder genoemde afmetingen voor de beplanting zijn minimale maten. Houd er rekening mee dat als de beplanting te weinig ruimte heeft, deze over daken gaat hangen of dat u

Reserveer op de erfranden bij voorkeur 6 – 8 meter tussen de sloot en het gebouw voor een bomenrij.

Als u verplaatsbare elementen zoals ronde balen binnen beplanting op het achtererf plaatst, vallen ze nauwelijks op in het landschap.

Regel van de gemeente is dat nieuwe gebouwen op een minimale afstand van de erfgrans (insteek sloot) gebouwd worden. Op de erfrand komt inheemse beplanting.

vaker zult moeten snoeien. Bovendien heeft u ruimte nodig om de sloten mechanisch te onderhouden. Overigens vraagt een bomenrij veel minder onderhoud dan een struikenrij, elzensingel of windsingel.

Zijn de huidige erfranden (deels) beplant, laat de nieuwe bomenrij dan aansluiten op de aanwezige bomenrij. Als op de erfranden nog geen beplanting staat, dan kunt u de beplanting herstellen langs de voor- en zijerfranden.

Zorgt u er voor dat u geen andere bouwwerken (sleufsilo's, paardenbakken, e.d.) op de erfranden aanlegt. Is de breedte van de zone op de erfranden kleiner dan 3 meter door bijvoorbeeld andere bouwwerken? Dan is er te weinig ruimte voor een karakteristieke bomenrij. U kunt op de erfranden dan beter alleen gras inzaaien. In dit geval staat de nieuwe stal of schuur open in het landschap en is een representatief ontwerp van het gebouw des te belangrijker.

Houd er ook rekening mee dat een bomenrij vrij doorzichtig is. Tussen de stammen door is de bebouwing goed zichtbaar. Daarom is het belangrijk om bij het ontwerp van het gebouw aan te sluiten bij de streekeigen kenmerken.

Wanneer u een hoog gebouw gaat plaatsen, of een hoge bebouwingsintensiteit wilt, en als u kiest voor een algemeen in Nederland gebruikte vormgeving, gebruik dan de wat meer gesloten beplanting voor de zij- en achtererfranden. Dit geldt bijvoorbeeld ook voor een sleufsilo, stapmolen of parkeerplaatsen met trailers, e.d. Gebruik deze beplanting dan alleen achter de achtergevelrooilijn van de woning of stulp, langs de nieuwe bebouwing. Hoe hoger de

Laanbomen langs het erfpad.

bebouwingsintensiteit of de bebouwingshoogte, hoe meer verdicht de groene zone op de erfranden. De nieuwe beplanting sluit dan aan op de reeds aanwezige bomenrij op de erfranden. U kunt dit als volgt doen:

■ *Klein erf (tot 60 meter breed)*

- Reserveer minimaal 8 meter en liefst 10 meter tussen de insteek sloot en het bouwwerk voor een bomenrij (2e orde) met daar voor een enkele struikenrij.
- Als u de minimale door de gemeente gestelde afstand gebruikt (3 meter) dan heeft u geen ruimte om bomen of struiken te planten. Een elzensingel of struweelhaag vraagt de minste ruimte, minimaal 4-5 meter tussen de insteek sloot en het bouwwerk. Overweegt u daarom om toch iets meer ruimte te nemen voor een goede uitstraling van uw erf.

■ *Groot erf (breder dan 60 meter)*

- Reserveer minimaal 10 -12 meter tussen de insteek sloot en het bouwwerk voor een gesloten windsingel met struiken en één rij boomvormers (es).
- Als u de minimale door de gemeente gestelde afstand gebruikt (3 meter) dan heeft u geen ruimte om bomen of struiken te planten. Een elzensingel of struweelhaag vraagt de minste ruimte, minimaal 4-5 meter tussen de insteek sloot en het bouwwerk. Overweegt u daarom om toch iets meer ruimte te nemen voor een goede uitstraling van uw erf.

Om ervoor te zorgen dat het voorerfgedeelte een representatieve uitstraling krijgt of behoudt, gebruikt u een bomenrij op de (zij)erfranden. De meer gesloten beplanting zoals een elzen- of windsingel kunt u gebruiken voor de bedrijfsbebouwing op het achtererf.

Deze adviezen gelden bij het veenweide- en het dijkerf tot 50 meter achter de achtergevelrooilijn van de woning. Als de nieuwe bebouwing dieper op het erf komt te liggen gebruik dan geen boomvormers, die worden namelijk te hoog. U kunt dan een dubbele rij wilgen- of elzenhakhoutsingel, een enkele struikenrij (struweelhaag) of een windsingel van 2 – 3 rijen zonder bomen aanleggen. Bij het maken van keuzes voor inpassing van een agrarisch bedrijfserf in het landschap is maatwerk heel belangrijk. Voor ondersteuning bij het maken van uw plannen kunt u contact opnemen met de gemeente of Landschap Noord-Holland.

Maak uw erf compleet met streekeigen erfbeplanting

De gemeente hanteert een lijst met bijzondere bomen. Hierop staan monumentale en bijzondere bomen. Deze bomen mogen in principe niet gekapt worden. Voor het vellen van houtopstanden heeft u een vergunning nodig (zie website gemeente onder 'kapvergunning'). Bomen die op uw eigen grond staan en die niet op de lijst staan mag u zonder vergunning kappen.

De gemeente geeft aan dat groei van de omvang van de bebouwde erven of een andere aanpassing van het erf gepaard

moet gaan met het opnieuw inpassen van het erf in het landschap met streekeigen beplanting.

Op het agrarisch bouwvlak en een woonbestemming kunt u zonder vergunning beplanting aanleggen. Buiten het bouwvlak of bestemmingsvlak 'wonen' is beplanting niet toegestaan. Via een omgevingsvergunning is het mogelijk hoogopgaande beplanting te planten. Dit dient altijd in samenhang te gaan met het advies van een deskundige op het gebied van natuur en landschap.

Aanvullende tips en adviezen

Met karakteristieke erfbeplanting maakt u uw erf compleet en draagt u bij aan de versterking van de identiteit van de droogmakerij. U kunt bijvoorbeeld hagen als afscheiding van het voorerf (tuin of moestuin) aanleggen. Let op, hagen op de zij- of achtererfgrenzen zijn niet karakteristiek. Verder kunt u leibomen planten voor de zuid- of westgevel van de boerderij. Denk ook aan solitaire bomen op het voorerf of een notenboom op het achtererf. Voor het Schermer erf zijn hoogstamfruitboomgaarden of hakhoutbosjes heel kenmerkend. Overweeg om een vervallen boomgaard of hakhoutbos te herstellen, bijvoorbeeld op het voorerf. Rond de boomgaard kunt u dan een elzensingel of bomenrij voor de beschutting tegen wind aanleggen (als er nog geen randbeplanting aanwezig is). Daarnaast kunt u overwegen om de vroeger op uw erf aanwezige (dubbele) sloten en/of singels te herstellen. Op historische kaarten kunt u zien of en waar deze vroeger op uw erf lagen.

Van het snoeihout kunt u takkenrillen maken. Zo'n takkenril biedt vogels en kleine zoogdieren schuil- en nestgelegenheid. Meer informatie over aanleg en onderhoud van bomenrijen, windsingels en andere beplanting kunt u vinden in hoofdstuk 5. Hier vindt u ook de lijst van inheemse boom- en struiksoorten.

In hoofdstuk 4 kunt u aan de hand van een stappenplan stap voor stap uw eigen ontwerp schetsen voor (her)inrichting van uw erf tekenen. U kunt voor advies over erfinrichting en mogelijkheden voor een financiële bijdrage terecht bij Landschap Noord-Holland. U kunt ook een erfinrichtingsplan laten opstellen. In zo'n plan staat waar de bebouwing komt, waar welke beplanting karakteristiek is en welk onderhoud de beplanting nodig heeft.

De erfbeplanting en de bebouwing vormen samen een fraai erf.

Snoeihout kunt u verwerken tot takkenril. Hierin kan een winterkoning broeden of een egel overwinteren.

Aanleg paardenbouwwerken

Voor het houden van paarden en het aanleggen of bouwen van paardenbouwwerken zoals een rijbak, paddock, stapmolen en dergelijke gelden aanvullende regels, naast wat hierboven is omschreven. Deze regels zijn voor de hobbymatige paardenhouderij enigszins anders dan voor de bedrijfsmatige paardenhouderij. In de gemeente Alkmaar is onder bepaalde voorwaarden een bedrijfsmatige (productiegerichte) paardenhouderij toegestaan op agrarische bestemmingen. Hiervoor dient wel een omgevingsvergunning te worden aangevraagd. Bij de aanvraag om omgevingsvergunning maakt het college van burgemeester en wethouders de afweging of medewerking verleend kan worden. Daarnaast worden, in bepaalde situaties, zowel hobbymatige paardenhouderij en paardenhouderij als kleinschalige agrarische nevenactiviteit toegestaan.

Aanleg van een paardenbak is binnen de agrarische bestemmingen en de woonbestemming toegestaan onder voorwaarden. U moet hiervoor een omgevingsvergunning aanvragen.

Voor het aanleggen van de paardenbak binnen het bouwvlak of bestemmingsvlak (op het erf) gelden de volgende voorwaarden*:

- Eén paardenbak en één paddock met een gezamenlijk oppervlak van 1.200 m², waarbij de paardenbak een maximale afmeting heeft 40 x 20 meter.
- De paardenbak en de paddock moeten achter het hoofdgebouw of de woning worden geplaatst.
- Aanleggen in de lengte en in het verlengde van de bestaande bebouwing op het erf.
- De afstand tussen rijbak en (bedrijfs)woning van derden bedraagt minimaal 25 meter.
- Hekwerken om de paardenpak en de paddock zijn toegestaan tot maximaal 1,50 m hoog.

- Er moet een inrichtingsplan worden gemaakt met beschrijving van de aanleg van de paardenbak, waarbij de karakteristieke kenmerken van het Schermer erf worden behouden of versterkt, inclusief een beplantingsplan.
- Stapmolens, longeercirkels en lichtmasten zijn niet toegestaan.

* In de voormalige gemeente Graft-de Rijp geldt alleen de eis van een erfinrichtingplan; bovendien mogen hier lichtmasten worden gebouwd tot 4 meter hoogte.

Hobbymatige paardenhouderij

De hobbymatige paardenhouderij is kleinschalig, hierbij worden paarden of pony's gehouden als liefhebberij. Het hobbymatig houden van vijf paarden of pony's is zonder milieuvergunning toegestaan. Als u een aanvraag voor een bouwvergunning indient, dan is de milieuwetgeving daarin een richtlijn en weegt men het aantal paarden dat u op uw gronden heeft daarin mee. Aanleg van een paardenrijbak of paddock voor hobbymatig gebruik is mogelijk op het bestemmingsvlak 'wonen' of een agrarisch bouwvlak. U moet hiervoor een omgevingsvergunning aanvragen. De paardenbak mag niet groter zijn dan 20 x 40 meter. Er mogen geen lichtmasten bij de paardenbak worden geplaatst. Ook bouwwerken zoals een longeerkraal of stapmolen zijn niet mogelijk.

Bedrijfsmatige paardenhouderij

Een bedrijfsmatige (professionele) paardenhouderij is gericht op het genereren van bedrijfsresultaat. De gemeente Alkmaar rekent paardenhouderijen met meer dan vier paarden onder de bedrijfsmatige paardenhouderij, ook als de paarden als hobby worden gehouden en geen inkomsten opleveren. Het fokken of verhandelen van paarden (productiegerichte paardenhouderij) valt onder de agrarische bestemmingen. In dit geval zijn alle paardenbouwwerken binnen het bouwvlak toegestaan. Onder de agrarische bestemmingen is ook kleinschalige gebruikgerichte

paardenhouderij als nevenfunctie mogelijk. Dit is bijvoorbeeld een kleine pensionstal of kleinschalige paardenverhuur.

Volledig gebruikgerichte paardenhouderijen, waaronder de manege, zijn niet toegestaan. Nieuwe paardenhouderijen als kleinschalige agrarische nevenfunctie worden alleen op bestaande bouwvlakken toegestaan.

Aanvullende tips en adviezen

Zorgt u er voor dat u paardenbakken, paddocks en dergelijke bij voorkeur op het achtererf aanlegt, achter de achtergevel van de woning. Gebruik voor omheining rondom de paardenbak/paddock bij voorkeur open-gewerkte, houten hekwerken van maximaal 1,50 meter hoog, in een donkere gedekte kleurstelling (grijs, bruin of donkergroen).

Om ervoor te zorgen dat vogels en andere dieren en planten zo min mogelijk last hebben van het licht van de lichtmasten rond de rijbak, kunt u het beste meerdere lichtmasten plaatsen (4 - 6) met een lagere lichtintensiteit in plaats van één lichtmast met een hoge lichtintensiteit. Daarnaast kunt u het beste LED lampen gebruiken in een kleur waarvan bekend is dat die het minste storend effect heeft op natuur. Gebruik van schriklint als afrastering valt erg op in het open landschap. Schrikkoord is hiervoor een goed alternatief. In de eerste paragraaf van dit hoofdstuk bespraken we al welke afrastering het beste in het landschap past.

Opslag van ruwvoer (bijvoorbeeld ronde balen) zorgt voor een hoge mate van verrommeling in het landschap. Zet ruwvoer zo veel mogelijk uit het zicht, aan de binnenzijde van het erf. Voor nadere adviezen kunt u contact opnemen met Landschap Noord-Holland.

U kunt paardenbakken, paddock en dergelijke inpassen door hagen rond de bouwwerken aan te leggen. Ook kunt u hiervoor een elzensingel gebruiken, of een wilde haag (struweel) als er meer ruimte is op het erf. Zie hiervoor ook de adviezen in de eerste paragraaf van dit hoofdstuk.

Een rijbak bouwt u op het bestemmingsvlak wonen. U kunt de paardenbak landschappelijk inpassen met bijvoorbeeld een bomenrij op de erfrand.

Bestaande situaties kunt u verbeteren met streekeigen beplanting, zoals een geschoren haag. Nog beter is als bij herinrichting van het erf ook paardenbouwwerken zorgvuldig worden ingepast.

LED lampen (groen voor vogels en geel voor vleermuizen) zijn minder storend voor deze dieren.

Voorbeeld erf: Paardenhouderij 'Stal Bastiaan' in De Beemster

Voor het houden en rijden van paarden zijn voorzieningen nodig die veel ruimte vragen. Paardenbakken zijn hier het bekendste voorbeeld van. Deze rijbakken of paddocks zie je steeds vaker in het landschap op of bij woon- of boerenerven. Rijbakken en andere paardenbouwwerken zoals stapmolens vallen erg op in het landschap als zij niet op een zorgvuldige manier op het erf zijn ingepast. Om paardenhouders te inspireren hun (toekomstige) paardenbak en andere paardenbouwwerken goed op hun erf in te passen zijn 'voorbeeldpaardenhouderijen' ingericht. Dit is voor elk type landschap in Laag Holland gedaan. Eén in de binnenduinrand: De Sterrenhoeve, één in het veenweidegebied: Stal Van Beurden en één in een droogmakerij: stal Bastiaan. Hieronder vindt u een korte presentatie van de voorbeeldpaardenhouderij voor de droogmakerijen in Laag Holland: Stal Bastiaan VOF aan de Noorddijk 3 in Noordbeemster.

Stal Bastiaan VOF ligt op oude zeekeigrunderd aan de ringdijk. Margriet en Dennis Bastiaan hebben sinds 2001 een pensionstal en streven ernaar om zowel fanatieke dressuurrider, springruider als recreatieruider een gemoedelijke sfeer te bieden. Op het erf zijn 26 buitenboxen, een binnenrijhal en een buitenrijbaan aanwezig. Daarnaast beschikken zij over 3 paddocks en 12 ha weiland.

Dit erf bood veel ruimte voor (her)inrichting en stimulatie van natuur- en cultuurhistorische waarden voor de inrichting als voorbeeldpaardenhouderij. De karakteristieke Beemster erfvorm en de kopergravuresloten waren namelijk nog gaaf en het erf bood alle ruimte voor het terugbrengen van De Beemster kenmerken.

Margriet heeft sinds 2001 een pensionstal en streeft er naar om zowel fanatieke dressuurruider, springruider als recreatieruider een gemoedelijke sfeer te bieden op een karakteristiek Beemster erf.

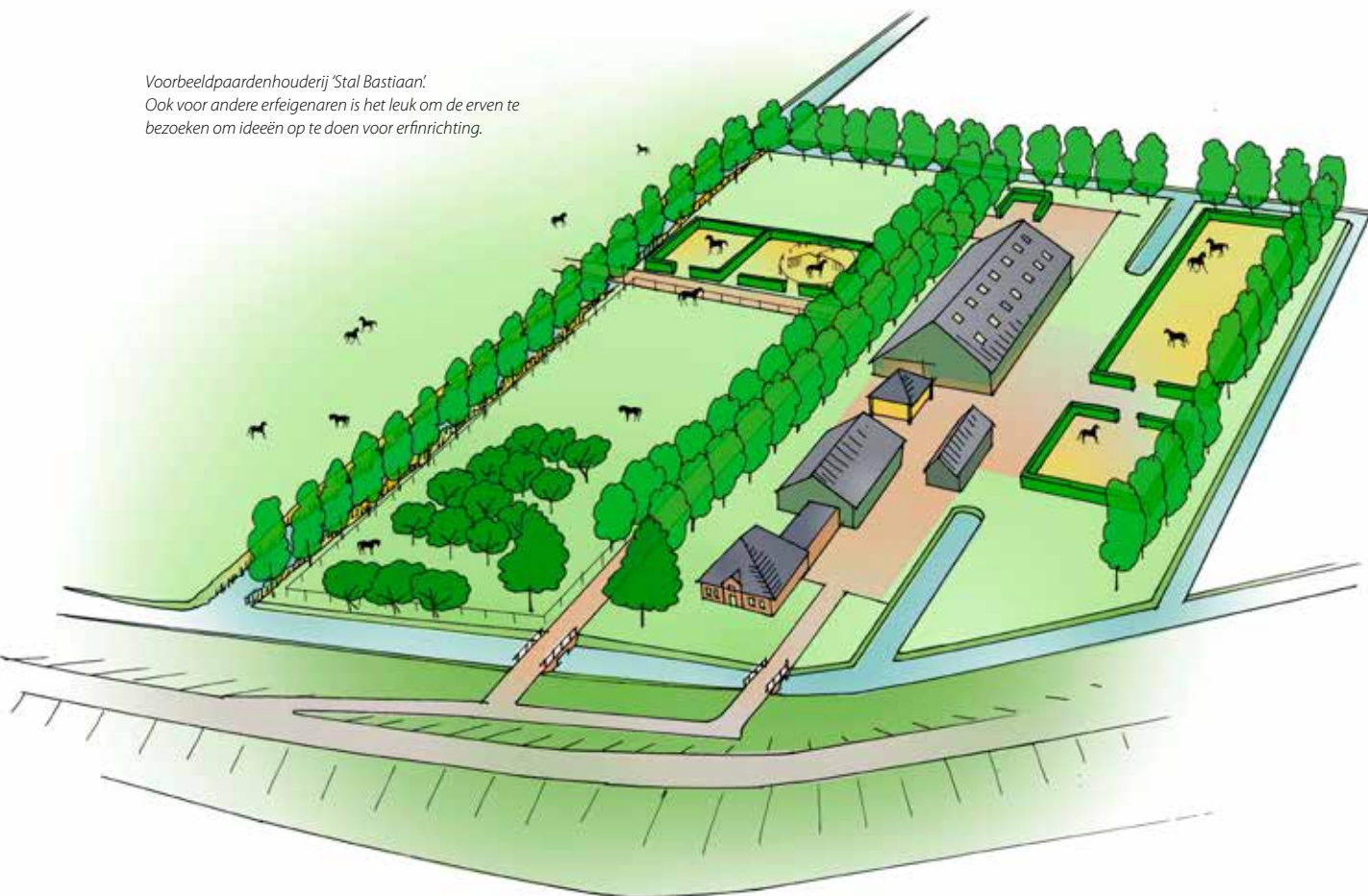
In het weiland zijn de aparte paardenweiden afgezet met palen en koord. Dit geeft een rustig beeld.

Stal Bastiaan in het Beemster landschap (vóór de herinrichting).

*Voorbeeldpaardenhouderij 'Stal Bastiaan'.
Ook voor andere erfgeigenaren is het leuk om de erven te
bezoeken om ideeën op te doen voor erfinrichting.*

De enthousiaste eigenaren waren net klaar met het aanleggen van alle voorzieningen voor de pensionstal en toe aan de inrichting van hun erf. De herinrichting tot voorbeeldbedrijf is grondig aangepakt. Zo zijn de smalle 'erfgrenssloten' verbreed tot volwaardige erfgrenssloten. Op de zij- en achtererfranden zijn karakteristieke bomenrijen van es en zwarte els geplant. Om het doorzicht over het erf te herstellen zijn een dam en duiker verplaatst en is het erfpad verlegd. Beide zijden van het erfpad zijn beplant met laanbomen en als poortwachters bij de oprit zijn twee iepen geplant. De boomgaard op het voorerf, die nog maar bestond uit enkele bomen, telt nu weer 15 mooie fruitbomen. De mesthoop en de parkeerplaats voor de trailers zijn verplaatst naar de achterzijde van de rijhal. Rijbak, paddocks, stapmolen en mestplaat zijn omplant met een fraaie haag van veldesdoorn. Verder is er een natuurlijk talud aangebracht langs de reeds flauwe oever van de kopergravuresloot om natuurontwikkeling nóg kansrijker te maken.

Voor de afrastering van de paddocks en de weiden gebruiken de eigenaren schrikkoord. Schrikkoord is een goede keus, want het kan strak worden gespannen en het vergrijs in de loop van de jaren, waardoor het nauwelijks opvalt in het landschap. In de toekomst willen de eigenaren bovendien hun huidige woning vervangen door een karakteristieke stolpboerderij.

De sloten die het erf begrenzen zijn hersteld.

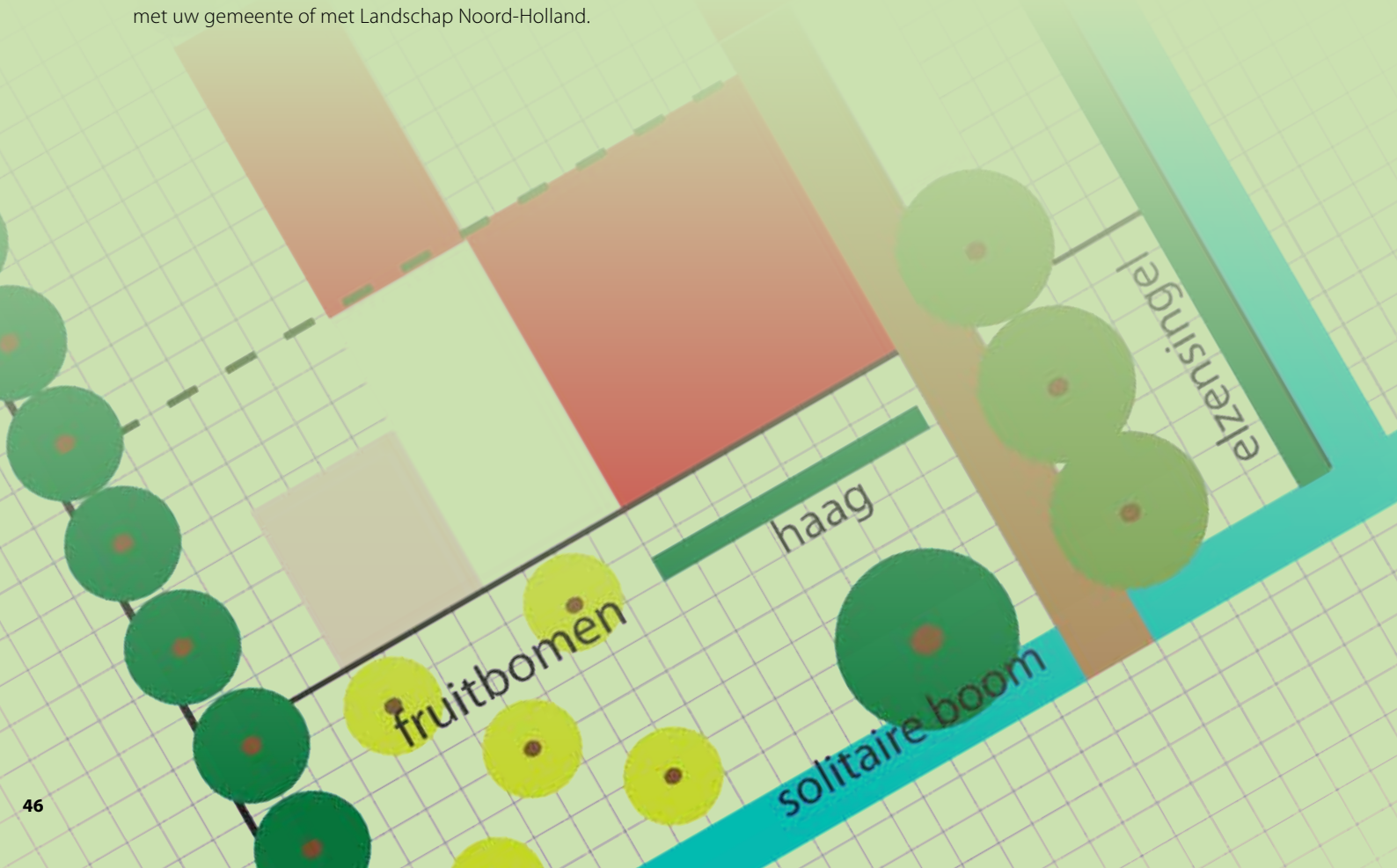

De paardenstal.

4 Ontwerp uw eigen erf

Met het stappenplan uit dit boekje kunt u uw eigen erf ontwerpen en inrichten als u bouwplannen heeft of uw erf wilt veranderen of herinrichten. Het stappenplan bestaat uit verschillende onderdelen. De eerste stap is het vastleggen van de uitgangssituatie. U maakt een plattegrond van uw huidige erf als basis voor uw ontwerp en inrichtingsschets. Het tweede deel, stappenplan A, gebruikt u voor het behouden en terugbrengen van streekeigen kenmerken van uw erftype en voor het bepalen van de plaats van nieuwe gebouwen of andere bouwwerken op het erf. Hierna gaan we in op het vergroten van uw erf en bouwvlak. Hiervoor gebruikt u stappenplan B.

In het stappenplan zijn zowel de regels als de richtlijnen van de gemeente verwerkt. Daarnaast staan de aanvullende maatregelen genoemd die u kunt nemen om uw erf weer volledig streekeigen te maken. Mocht u er niet uitkomen, dan kunt u contact opnemen met uw gemeente of met Landschap Noord-Holland.

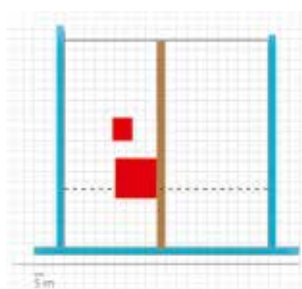
De uitgangssituatie tekenen

Allereerst heeft u ruitjespapier nodig van 0,5 x 0,5 cm. Verder heeft u kleurpotloden nodig. De illustraties bij de diverse stappen dienen ter inspiratie.

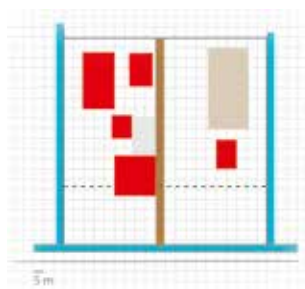
1. Bepaal de afmetingen van uw erf (afmeting tussen de sloten of erf grenzen). Teken met een zwarte pen op het ruitjespapier de huidige grenzen van uw erf. Neem voor elke 5 meter 2 ruitjes van 0,5 cm. Als de begrenzing door sloten wordt bepaald, teken dan deze sloten met blauw. Waar geen sloot op de grens ligt, tekent u een zwarte lijn.
2. Teken de huidige woning (stolp), bijgebouwen en het erfpad. Maak gebruik van de ruitjes om te zorgen dat de verhoudingen kloppen. Ga bij voorkeur naar buiten om de afstanden uit te stappen of met een meetlint op te meten. Google Earth is een handig hulpmiddel.
3. Teken het bestemmingsvlak in voor de bestemming wonen. Teken voor overige bestemmingen het bouwvlak in. Zie voor nadere informatie de bestemmingsplankaart van de gemeente op www.ruimtelijkeplannen.nl.
4. Teken de overige bouwwerken (zoals paddock, silo, mestplaat, parkeerplaatsen, etc.) op het erf in.
5. Teken aanwezige binnensloten, bomenrijen of beplanting op de erfranden rondom het erf.

6. Teken aanwezige fruitbomen of hoogstamfruitboomgaard en de laanbomen langs het erfpad.
7. Teken aanwezige solitaire bomen, leibomen en bosjes op het erf.
8. Teken de aanwezige hagen, siertuin en moestuin.

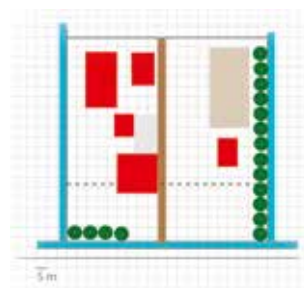
Zo ontstaat een plattegrond van de bestaande situatie op uw erf. Hierop staan alle gebouwen, het erfpad met oprit, het water en de beplanting. Het is handig om enkele kopietjes te maken voor het intekenen van de vervolgstappen. Nog handiger is de plattegrond opnieuw te tekenen, waarbij u dan de gebouwen, bouwwerken, verharding en beplanting die verwijderd gaan worden weglaat. Met carbonpapier kunt u uw uitgangssituatietekening overtrekken.

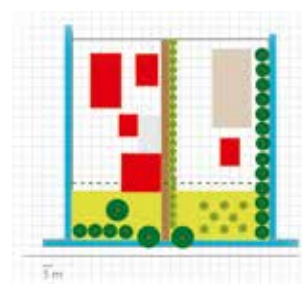
Stap 1 en 2.

Stap 3 en 4.

Stap 5.

Stap 6, 7 en 8.

Bouwen op uw erf

A. Bouwen binnen het agrarisch bouwvlak of bestemmingsvlak wonen

Met dit stappenplan brengt u de randvoorwaarden en richtlijnen van de gemeente in het ontwerp. De randvoorwaarden en richtlijnen beschermen een aantal kernwaarden van het Schermer erf. De verschillende tekstkleuren geven de zwaarte van de maatregel aan:

BLAUWE TEKST:

Dit zijn de randvoorwaarden uit het beleid van de gemeente, deze zijn altijd verplicht toe te passen.

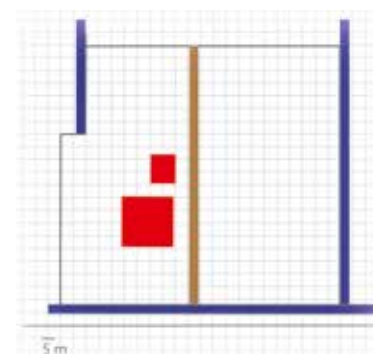
GROENE TEKST:

Dit zijn de richtlijnen vanuit de gemeente, als leidraad bij de inrichting van het erf. U kunt ze in overleg met de gemeente aanpassen aan de ter plekke geldende situatie.

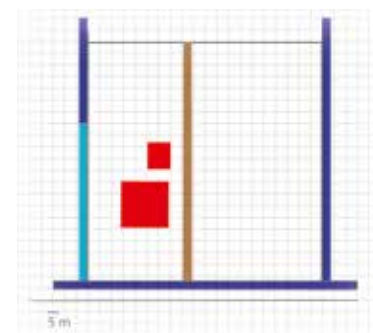
Daarbij geven we zo nodig in zwarte tekst aanvullende (vrijblijvende) maatregelen aan die u aan uw ontwerp kunt toevoegen voor de bescherming van de overige kernwaarden van het erf. In de voorbeeldtekeningen bij de stappen is voor de overzichtelijkheid de bestaande beplanting weggelaten. In de uitgangssituatie zijn alleen de bestaande sloten, erfpad en gebouwen weergegeven.

1. De aanwezige kavelsloten (zijsloten en wegsloot) niet verwijderen of veranderen. De achter erfgrenssloot kunt u eventueel verplaatsen als nodig is. Voor dempen of het veranderen van sloten heeft u een omgevingsvergunning nodig.

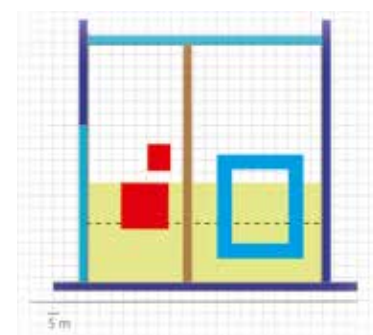
- Ontbreken er sloten op de grenzen van uw erf? U kunt uw erf nog waardevoller maken door deze sloten terug te brengen:
- Trek de eventueel nog in het weiland aanwezige kavelsloot recht door langs uw erf naar de weg(sloot) waaraan uw erf ligt. De kavelsloot sluit dan aan op de eventuele wegsloot. De breedte van een verkavelingssloot sluit aan op de huidige breedte van de bestaande kavelsloot. Als er bebouwing staat op de plaats van de vroegere kavelsloot, dan kunt u de sloot uiteraard niet terugbrengen.
  - Teken op de overige erfgrenzen zonder sloot een erfgrenssloot. De breedte van een erfgrenssloot is ongeveer 3-4 meter. Streef bij het terugbrengen van de watergangen naar rechte lijnen, zodat uw erf maximaal 4 hoeken heeft. De achtererfgrenssloot kunt u aanbrengen net buiten de achtergrens van uw bestemmingsvlak of bouwvlak. **Houd minimaal 3 en liefst 10 meter afstand tussen de grens van het bouw- of bestemmingsvlak en de insteek van de nieuwe sloot.** Als u dat te ver naar achteren vindt liggen, dan kunt u deze op **minimaal 3 en bij voorkeur 10 meter achter de achtergevel van het meest achterop uw erf gelegen gebouw of ander bouwwerk intekenen.** Houd hierbij rekening met de ruimte voor eventuele gebouwen of andere bouwwerken die u wilt gaan bouwen op uw erf.
  - Kleur de nieuwe sloten blauw in. **Voor het dempen of graven van sloten heeft u een omgevingsvergunning nodig.**

Uitgangssituatie

Stap 1 en 2a

Stap 2b, 2c en 3

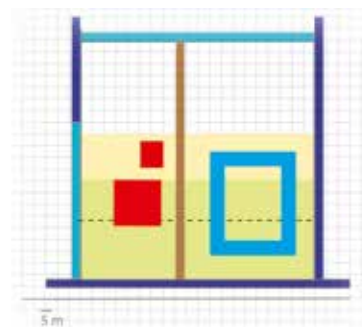
2. Schermer: De aanwezige sloten op uw erf (lengtesloot, scheidingsloten tussen erf delen of dubbele sloten(grachten) niet verwijderen of veranderen.

Graft-de Rijk: De aanwezige sloten op uw erf (lengtesloot, scheidingsloten tussen erf delen) niet verwijderen of veranderen. **Voor het dempen of graven van sloten heeft u een omgevingsvergunning nodig.** Lagen er vroeger (meer) van hierboven genoemde sloten op uw erf? U kunt uw erf nog waardevoller maken door deze sloten terug te brengen:

- a. Zoek uw erf op de historische kaart op (www.watwaswaar.nl). Breng een vroeger aanwezige lengtesloot (tussen woondeel en boomgaard) of binnensloten (gracht) rond een erfdeel terug. Als er bebouwing staat op de plaats van de vroegere sloot, dan kunt u de sloot niet terugbrengen.
- b. Kleur de nieuwe sloten blauw in. **Voor het dempen of graven van sloten heeft u een omgevingsvergunning nodig.**

3. Teken de erfzonering in als uw erf een woonbestemming heeft of in de voormalige gemeente Graft-De Rijk ligt. Begin met het voorerf. Teken vanaf 3 meter achter de voorgevellijn van de woning een rechte lijn aan beide zijkanten van de woning naar de erfgrenzen. De ruimte tussen de voorste perceelgrens en deze lijn is de ruimte op het voorerf waar in principe geen bijgebouwen bij de woning gebouwd mogen worden. Trek een rechte lijn aan beide kanten van de achtergevel van de woning naar de zijerfgrenzen. De ruimte tussen de wegsloot/voorfergrens en deze lijn (achtergevelrooilijn) is het voorerf. Geef het voorerf een lichtgroene kleur. Voorkom grootschalige verharding en opslag op voorerven. Indien uw erf de bestemming 'wonen' heeft dan is het overige deel van het erf, achter de achtergevel van de woning het 'achtererf'. Ga dan door naar punt 5.

4. Teken de erfzonering in als uw erf een andere bestemming dan de woonbestemming heeft en in de voormalige gemeente Schermer ligt. Begin met het voorerf. Teken de tuinbestemming in. Bepaal aan de hand van de bestemmingsplankaart hoe de tuinbestemming op uw erf ligt en teken dit dan hetzelfde in op uw ontwerp. Op de tuinbestemming mag u geen bijgebouwen of andere bouwwerken bouwen, behalve uitbouwen aan de woning of hekwerken van een bepaalde hoogte. Teken vanaf 3 meter achter de voorgevellijn van de woning een rechte lijn aan beide kanten van de woning naar de zijerfgrenzen. De ruimte tussen de voorste perceelgrens en deze lijn is de ruimte op het voorerf waar geen bijgebouwen bij de woning gebouwd mogen worden. Trek een rechte lijn aan beide kanten van de achtergevel van de woning naar de zijerfgrenzen.

Stap 4.

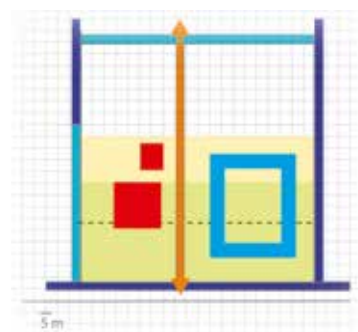
Doorzicht over het erfpad tussen de gebouwen door.

Op veel erven is het doorzicht over het erfpad verdwenen door bouw van nieuwe gebouwen.

De ruimte tussen de wegsloot/voorergrens en deze lijn (achtergevelrooilijn) is het voorerf. Geef het voorerf een lichtgroene kleur. Voorkom grootschalige verharding en opslag op voorerven.

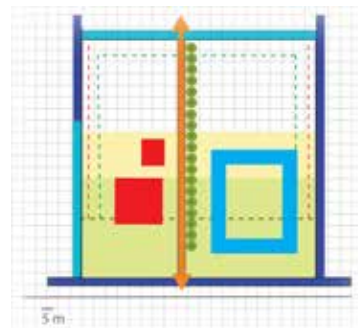
Teken dan de tussenzone. Voormalige gemeente Graft-De Rijp: **Meet minimaal 10 meter achter de voorgevel van de bedrijfswoning of 15 meter achter de achtergevel bij een stolpboerderij**, maar bij voorkeur 20 meter achter de achtergevelrooilijn en trek een rechte lijn tussen de zijergrenzen. De Schermer: Meet 15 en bij voorkeur 20 meter achter de achtergevelrooilijn en trek een rechte lijn tussen de zijergrenzen. Geef de tussenzone een lichtgele kleur. De zone achter deze overgangszone is het bedrijfserf. Deze zone hoeft niet ingekleurd te worden. De overgangszone en het bedrijfserf samen vormen het agrarische 'achtererf'.

Stap 5a en b.

5. Zichtlijn over het erf(pad):

- Teken over het erfpad een zichtlijn van de weg naar het achterliggende open land. Houdt deze zichtlijn vrij van bebouwing of beplanting. Het erfpad is circa 4 meter breed. Geef de doorzichtlijn over het erf(pad) een opvallende kleur, bijvoorbeeld oranje. Teken, indien aanwezig, de brug over de wegsloot. Als de zichtlijn niet over het erfpad kan lopen, dan tekent u deze op een andere plaats over het erf in.
- Is er geen zichtlijn op uw erf aanwezig, overweegt u dan deze terug te brengen door het verwijderen van beplanting, schuttingen of andere bouwwerken.
- U kunt, als er genoeg ruimte is, langs het erfpad aan een of beide zijden laanbomen tekenen, als deze niet (volledig) aanwezig zijn. De laanbomen staan 0,5 meter van de verharding van het erfpad. De ruimte tussen de bomen onderling is 6 - 10 meter. Reserveer voor de breedte van de laanbomen per rij minimaal 6 - 8 meter.

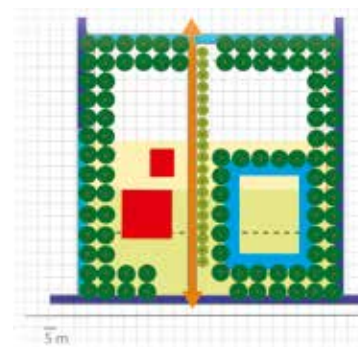
Stap 5c en 6.

6. Teken de zone langs de erfanden waar niet gebouwd mag worden. Als een erfand niet begrensd wordt door een sloot, dan meet u vanaf de erfgrans. De zone ligt langs de zij- en achtererfanden:

- Teken vanaf 3 meter achter de voorgevelrooilijn van de woning een stippellijn parallel aan de zijergrenssloot of erfgrans. Deze zone is tenminste 3 meter en bij voorkeur 5 tot 8 meter breed vanaf de insteeksloot als uw erf smaller is dan 60 meter. Is uw erf breder dan 60 meter, dan bij voorkeur minimaal 8 en liefst 10 tot 12 meter aanhouden. **Voor de achtererfgrens 3 meter**, maar bij voorkeur 5 meter **aanhouden**. Dit zijn de zij- en achtererfand-zones waar niet gebouwd mag worden.

7. Teken op de erfanden opgaande streekeigen beplanting.

- Zone ingetekend van minder dan 4 meter breed: gras (alleen bij op de streek afgestemde bebouwing).
- Zone ingetekend van 5 - 8 meter (erf tot 60 meter): een bomenrij van de 2e orde (zwarte els, berk, peer, veldesdoorn, etc.) of een elzensingel.
- Zone ingetekend van 8 - 10 meter: een bomenrij van de 1e orde (wilg, es of iep), een hakhoutbosje (essenhakhout) of een bomenrij van de 2e orde met daarvoor een struikenrij.
- Zone ingetekend van 10 - 12 meter (erf breder dan 60 meter): een (dubbele) bomenrij van de 1e orde (wilg, es, iep), een essenhakhoutbosje of een gesloten windsingel met struiken en één bomenrij.

Stap 7.

Let op, gaat het om de erfranden van een veenweide- en dijkerf die verder dan 50 meter van de achtergevel van de woning liggen? Gebruikt u dan alleen laagblijvende beplanting zoals wilgen- of elzenhakhout of een struweelhaag (zie ook hoofdstuk 3).

Als u kiest voor bebouwing die aansluit bij de regionale ambachtelijke context en bij de aanwezige karakteristieke bebouwing, zoals de stolp, kunt u kiezen voor beplanting die enigszins transparant is, zoals bomenrijen. Als u een hoog gebouw gaat plaatsen of een hoge dichtheid aan bijgebouwen of bouwwerken heeft staan, kunt u vanaf de achtergevelrooilijn van de woning kiezen voor de wat dichtere beplanting op erfranden, zoals een elzensingel, of een bomenrij met een struikenrij, of een hakhoutbosje.

Is er een lengtesloot op uw erf aanwezig, of heeft u deze teruggebracht dan kunt u kiezen voor een onbebouwde zone van 6 meter (elzensingel of bomenrij van de 2e orde) op één rand van de lengtesloot die de twee erfdelen scheidt.

U bent nu klaar met de plattegrond van uw erf. Daarop staan de zones aangegeven waarin u wel of geen bebouwing kunt intekenen. De zone waar u bebouwing kunt plaatsen, vormt het bouwvlak. Controleer of dit overeenkomt met het op de bestemmingsplankaart aangegeven bouwvlak. Als deze twee overeenstemmen, dan kunt u hier de nieuwe bebouwing intekenen. Het is echter mogelijk dat het bestemmingsplan niet aansluit bij de door u volgens het stappenplan geschetste situatie. Als dit voor u problemen oplevert bij het plaatsen van het nieuwe gebouw of bouwwerk, neem dan contact op met de gemeente. Nu kunt u bekijken waar er ruimte op het erf is om nieuwe bouwwerken te plaatsen:

8. Als u een nieuwe woning gaat bouwen, dan gelden de volgende regels:
  - De nieuwe woning op het op de bestemmingsplankaart aangegeven bouwvlak intekenen.** De woning is met de voorgevel op de weg gericht en staat vrij op het erf. De woning evenwijdig aan de perceelgrenzen (kavelsloten) intekenen. Hiernaast gelden de regels zoals omschreven in H3 onderdeel 'De erfzonering'.
9. U kunt de toegestane aan- en uitbouwen van de woning en bijgebouwen intekenen. De bijgebouwen achter de woning of stolp in de zone voor bijgebouwen bij de woning intekenen. Indien dit niet mogelijk is, **het bijgebouw in ieder geval minimaal 3 meter achter de voorgevelrooilijn intekenen. Zie voor overige regels hoofdstuk 3 'Erfzonering' en de welstandsnota.** Bestaande doorzichtlijn over het erf(pad) en de zones op de erfranden houdt u vrij van bebouwing. **Vrijstaande bijgebouwen op een woonbestemming in de Schermer binnen 15 meter van de woning intekenen.** Het nieuwe bijgebouw evenwijdig aan de perceelgrenzen (haaks op de weg) en zoveel mogelijk in lijn met en in de buurt van de andere bijgebouwen intekenen. Heeft uw erf een woonbestemming, ga dan door met stap 13.

Kenmerkend beeld van een dubbele bomenrij op de singel rond de boerderij.

Met het aanbrengen van beplanting op de erfranden, kunt u gebouwen en ruwvoeropslag op een streekeigen manier in het landschap inpassen.

Voor het inpassen van gebouwen, containers, ronde balen en machines op het achtererf kunt u beter een windsingel gebruiken dan een bomenrij. Reserveer hiervoor dan minimaal 8, maar beter is 10 meter tussen gebouwen en sloot. Gebruik op meer dan 50 meter achter de achtergevel van de woning geen hoge bomen, maar struiken.

10. Als u grote agrarische bedrijfsgebouwen gaat bouwen: Teken bedrijfsgebouwen in de bedrijfserfzone, achter het woongedeelte en de kleinere bijgebouwen minimaal 15 meter **(in de voormalige gemeente Graft de Rijk is dat minimaal 10 meter achter de voorgevelrooilijn van de bedrijfswoning of 15 meter achter de achtergevelrooilijn bij een stolpboerderij)** achter de achtergevelrooilijn van de woning in. **Bij een stolpboerderij de bijgebouwen zo ver mogelijk aan de achterkant van het erf intekenen.** Hiernaast gelden de regels zoals omschreven in H3 onderdeel 'De erfzonering'.

11. Bouwwerken (geen gebouwen) kunnen op het gehele bouwvlak of bestemmingsvlak worden ingetekend (zowel in overgangs- als achtererfzone). **De bouwwerken bij voorkeur achter de achtergevelrooilijn plaatsen.** Sleufsilos, voedersilos, kuilplaten, mestplaat etc. plaatst u in de achtererfzone. Rond deze elementen kunt u beplanting intekenen, zoals een elzensingel (2 meter breed) of struweelhaag (3 meter breed).

12. Verplaatsbare elementen zoals ronde balen, machine-/ trailerparkeerplaats achter op het erf intekenen en inpassen met passende beplanting op de erfranden (zie stap 7). Zet ruwvoer (bijvoorbeeld ronde balen) zo veel mogelijk aan de binnenzijde van het erf, zo veel mogelijk uit het zicht. Als het mogelijk is, de ruwvoeropslag in een gebouw onderbrengen.

13. Indien van toepassing een paardenbak en/of paddock op het agrarisch bouwvlak of op het bestemmingsvlak wonen in het verlengde en achter de bestaande bebouwing op het achtererf intekenen. De oppervlakte van de paardenbakken zijn gezamenlijk maximaal 1200 m², waarvan de paardenbak maximaal 800 m² beslaat. De paardenbak/paddock komt zo dicht mogelijk achter de bestaande bebouwing. De paardenbak inpassen met beplanting op de erfranden.

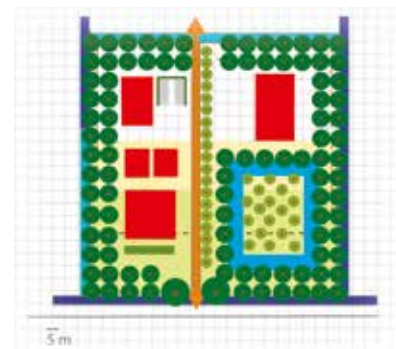
Ten slotte tekent u de karakteristieke beplantingselementen van het erf in om het geheel af te maken (zie hoofdstuk 2):

14. Bepaal de representatieve inrichting van de voortuin en maak een soortenlijst. Op de voorerfrand kunt u een bomenrij intekenen of enkele solitaire bomen. Ook kunt u de eventuele vervallen (dubbele) bomenrijen op de erfranden (singels) herstellen. Dat verhoogt de cultuurhistorische waarde van u erf zeer.

15. Teken leibomen voor de boerderij (zuid/west gevel), solitaire bomen en hagen en dergelijke in, om het erf compleet te maken.

U bent klaar. Van harte gefeliciteerd met uw streekeigen ontwerp voor uw eigen erf!

Zorg ervoor dat u in ieder geval een gesprek heeft met de gemeente om uw plannen te bespreken voordat u een aanvraag voor een omgevingsvergunning indient. Neemt u de tekening die u met het bovenstaande stappenplan heeft gemaakt dan mee naar het gesprek.

Stap 8 t/m 15.

Karakteristieke beplanting op het voorerf.

Stinzenplanten vrolijk in het voorjaar het gras op het voorerf op.

B. Het vergroten van het agrarisch bouwvlak en erf

Als u voor uw plannen uw erf en ook uw bouwvlak moet vergroten, dan kunt u in deze paragraaf lezen hoe u dit kunt doen volgens de regels van de gemeente en de groeiprincipes van uw erftype. We gaan hier alleen in op vergroting van een Schermer- of poldererf. Vergroting van een dijkerf of veenweide erf vraagt altijd maatwerk, vanwege de kleinschaligheid. Ook vergroting van het Schermer- of poldererf is maatwerk en daarom is het belangrijk om altijd uw plannen in een vroege fase met de gemeente te bespreken. Bij uw plannen kunt u veel kwaliteit aan het landschap toevoegen. U kunt de uitstraling van uw erftype behouden of zelfs herstellen, zodat u daarmee de identiteit van uw omgeving versterkt.

De gemeente geeft een aantal richtlijnen voor het vergroten van uw erf en of bouwvlak. Ligt op uw erf een agrarische bestemming, dan kan de gemeente vergunning verlenen om het bouwvlak tot maximaal 2 hectare te vergroten. De gemeente moet zich hierbij houden aan de voorschriften in de Provinciale Ruimtelijke Verordening Structuurvisie en kan u informatie verstrekken over de regels die op het moment gelden. De noodzaak tot vergroting van het bouwvlak moet worden aangetoond door middel van een bedrijfsplan in verband met duurzaam bedrijfs perspectief. Daarnaast moet u aantonen dat er binnen het bestaande bouwvlak niet genoeg ruimte is voor de benodigde uitbreiding.

Op het gebied van landschap stelt de gemeente de volgende eisen:

- De breedte van het bouwvlak langs de weg mag niet worden vergroot.
- Bij wijziging wordt bij voorkeur de historische verkavelingsvorm aangehouden.
- Er wordt geen afbreuk gedaan aan de cultuurhistorische, de natuurlijke en landschappelijke waarden, en de bestaande doorzichten worden niet onevenredig aangetast.
- De woonsituatie en de gebruiksmogelijkheden van de aangrenzende gronden worden niet aangetast.
- De bouwvlakvergroting gaat gepaard met een goede landschappelijke inpassing.

Voor agrarische bouwpercelen geldt dat schaalvergroting van de landbouw zoveel mogelijk in de bestaande ruimtelijke structuur van het bestaande boeren erf plaatsvindt. Zo blijft het agrarisch productiegebied vrij van bebouwing. Bij groei van de omvang van de bebouwde erven of een andere aanpassing van het erf kan de gemeente aanvullende eisen stellen om het erf opnieuw in het landschap in te passen, bijvoorbeeld met streekeigen beplanting en door de scheidingsloot tussen het erf en de omliggende percelen te verleggen. Ook vindt een watertoets plaats in verband met compensatie van de nieuw aan te brengen verharding.

In een inrichtingsplan geeft u aan op welke manier u uw erf en/of bouwvlak wilt vergroten en hoe u de kenmerken van uw erftype daarbij behoudt of terugbrengt. De landschappelijke inpassing van het vergrote bouwvlak is daarvan een onderdeel.

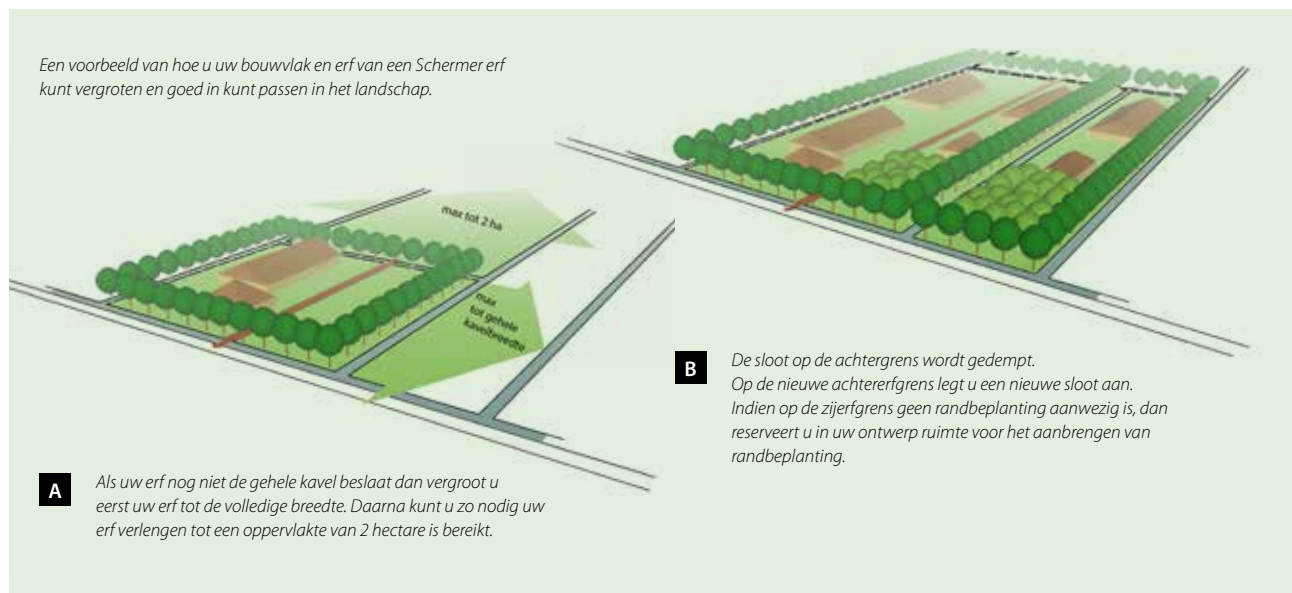

Voorbeeld voor het vergroten van het Schermer- en het poldererf

De stappen op de volgende pagina geven een voorbeeld van het groeiprincipe van het Schermer- of poldererf. Een erf in de Schermer, de Starnmeer, de Noordeindermeerpolder of de Graftermeerpolder werd van oudsher op een bijzondere manier vergroot; door steeds een stukje grond bij het erf te betrekken en dat met een sloot te omgeven. In de meeste gevallen werden de oude erfgrenssloten niet gedempt en ontstonden erven die uit meerdere door water omsloten kaveltjes bestonden. Als u uw erf gaat vergroten, dan zal uw erf groter worden dan gemiddeld. Door de uitstraling van het erf kleinschalig te houden zal de impact op het landschap minder groot worden. Dit kunt u doen door de breedte van het erf niet groter te laten worden dan één kavel breed en op enkele plekken de oude erfgrenssloten te behouden.

Hieronder staat als voorbeeld een stappenplan voor het vergroten van een erf met zo veel mogelijk behoud van kwaliteit. Let op: voor het dempen of aanleggen van sloten heeft u een omgevingsvergunning nodig. Inpassing van de uitbreiding van een erf is afhankelijk van de situatie en de omgeving en is dus altijd maatwerk. Een deskundig advies kan u helpen bij het maken van uw plannen. U kunt daarvoor terecht bij Landschap Noord-Holland. Daarnaast is het belangrijk om uw plannen in een vroeg stadium te bespreken met de gemeente, voordat u een omgevingsvergunning indient.

1. Begin met het tekenen van de uitgangssituatie (zie pagina 47).
2. Is uw erf nog niet zo breed als de kavel, dan kunt u in overleg met de gemeente uw erf eerst verbreden tot de kavelbreedte. Behoudt u hierbij de oude erfgrenssloot als lengtesloot.
3. Daarna kunt u uw erf naar achteren verlengen tot het bouwvlak de gewenste grootte of maximaal 2 hectare heeft. De eventuele achtererfgrenssloot mag u zo nodig (met vergunning) dempen. Op de nieuwe achtererfgrens brengt u een achtererfgrenssloot terug.
4. Ga verder gaan met stappenplan A voor het intekenen van de erfzoning, de zichtlijn over het (erf)pad, de erfanden met beplanting, etc.

Een karakteristiek en fraai onderhouden Schermer erf.

5 Aanleg en onderhoud van uw streekeigen erfbeplanting

Statige lanen, strak geschoren heggen en robuuste poortwachters bij het hek. Al die groene elementen in het landschap geven Noord-Holland een bijzondere charme. Van oudsher is de beplanting overal weer anders. Waar in het kustgebied vooral beuk, eik, iep en linde populair zijn, zult u in het veenweidengebied eerder schietwilgen, essen en populieren aantreffen. Hakhoutbosjes in de veenpolders bestaan vaak uit es en els, op de zandgronden treft u ook eik, hazelaar en beuk als hakhout aan.

Dit hoofdstuk biedt u een uitvoerig overzicht van de streekeigen beplanting van de Noord-Hollandse erven, met praktische adviezen voor aanleg en onderhoud. In hoofdstuk 2 heeft u al kunnen lezen welke elementen karakteristiek zijn voor het erf in uw eigen streek. Deze elementen passen het beste in de streek waar u woont en eeuwenlange ervaring heeft geleerd dat deze soorten daar goed gedijen. Daarom kunt u op uw eigen erf het beste kiezen voor de in hoofdstuk 2 genoemde elementen.

Voor meer informatie over streekeigen beplanting en landschapselementen zie ook de website van Landschap Noord-Holland: www.landschapnoordholland.nl/landschapselementenregeling. Hier vindt u ook verschillende instructiefilmpjes voor aanleg en beheer van beplantingen.

Bomenrij, laanbomen

Gebruik en eindbeeld

Kenmerkend voor een bomenrij is de open ruimte onder de kroon. Op latere leeftijd raken de kronen elkaar en vormen een hoog, groen scherm. Bomenrijen hebben grote waarde voor natuur. Verschillende soorten vleermuizen zijn gebonden aan bomenrijen, windsingels en andere lijnvormig houtige landschapselementen. Ze gebruiken die voor oriëntatie, om te jagen en als schuilplek. Door inheemse boomsoorten aan te planten kunt u heel veel bijdragen aan de soortenrijkdom.

Elke boomsoort kan in de loop van zijn leven een bepaalde maximumhoogte bereiken. Bomen die hoger kunnen worden dan 15 meter noemen we bomen van de 1e grootte. Bomen van de 2e grootte worden ongeveer 10-15 meter hoog. Het gaat om de volgende boomsoorten:

- **Kustgebied:** 1^e grootte: winter- en zomereik, iep, linde, beuk (beuk alleen bij herenboerderijen), populier, walnoot, schietwilg. 2e grootte: zachte berk (vochtige grond) of ruwe berk (droge grond), zwarte els en veldesdoorn.
- **Veenpolder:** 1^e grootte: es, schietwilg. 2e grootte: zachte berk en zwarte els.
- **Kleipolder:** 1^e grootte: zomereik, es, iep, linde, paarde kastanje, populier, walnoot, schietwilg. 2e grootte: veldesdoorn en zwarte els.
- **Droogmakerij:** 1^e grootte: zomereik, es, iep, linde, beuk (beuk alleen bij herenboerderijen) populier, walnoot, schietwilg. 2e grootte: berk, veldesdoorn en zwarte els.

Populieren groeien snel, maar worden niet oud. Daarnaast waaien er snel takken uit en zijn dus minder geschikt om toe te passen.

Bomenrij op de erfrand.

Aanleg

Enkele bomenrij

Bomen van de 1e grootte plant u bij voorkeur op een afstand van 8-12 meter. Bomen met kluit en een stamomtrek van 10-12 cm slaan sneller aan en zijn goedkoper dan groter plantmateriaal. Kleinere bomen van de 2e grootte kunt u op 4-6 meter afstand in de rij planten. Om overlast van bladval te voorkomen is het beter een bomenrij op de erfrand op minimaal 5 meter afstand van de bebouwing te planten. Langs de sloot is het verstandig om een onderhoudspad van minimaal 1 meter vrij van beplanting te houden. Bij machinaal onderhoud is een onderhoudspad van 3 meter nodig.

Dubbele bomenrij

U plant de beide rijen verspringend. In de rij plant u bomen van de 1e grootte op 8-12 m afstand, met 4 meter tussen de rijen. Bomen van de 2e grootte zet u op 4-6 m afstand in de rij, met 2 meter tussen de rijen.

Lanen

Voor een laan gelden dezelfde richtlijnen als voor een bomenrij, hoewel ook bomen van de 1e grootte op 8-10 meter afstand of zelfs korter in de rij geplant worden. Hierdoor raken de kronen op jongere leeftijd gesloten en dat creëert een mooi tunneleffect. Linde, es en iep zijn hiervoor geschikt. De laanbomen 0,5 meter van de verharding van de laan planten. Reserveer voor de breedte van de laanbomen per rij minimaal 8 meter. Waar de ruimte voor vrij uitgroeiende bomen ontbreekt, kunt u bomen planten langs de oprijlaan die u in een lei-, knot- of gekandelaberde vorm snoeit. Ook fruitbomen worden wel langs de laan gebruikt.

Onderhoud

Een bomenrij of laan vergt weinig onderhoud, behalve zo nu en dan snoeien. Het juiste tijdstip verschilt per type boom. Jonge laanbomen worden meestal gesnoeid om de doorgang voor het verkeer vrij te houden en om de boom de gewenste vorm te geven. Een laanboom hoort vanuit de hoofdstam recht omhoog te groeien.

Laanbomen langs erfpad.

Elzensingel

Gebruik en eindbeeld

Een elzensingel is een smalle, lintvormige beplanting van zwarte els. Elzensingels dienen als windkering, perceelafscheiding, veekering en voor de houtoogst. Ook wordt in plaats van els wel wilg gebruikt. Als de stobben in de elzenhakhoutsingel ouder worden neemt ook de natuurwaarde toe. Op de oudere stobben groeien vaak mossen- en korstmossen. In de holten kunnen varens en andere vegetatie vestigen maar soms ook struiken zoals vlier. Zangvogels foerageren in de elzensingel. De waarde is des te groter omdat de natuurlijke struwelen in vele gebieden vrijwel geheel verdwenen zijn.

Aanleg

Elzensingels worden geplant op vochtige en voedselrijke gronden, met de stammen op een afstand van 50 centimeter in de rij. De struikenrij wordt ongeveer 2 meter breed, rekening houdend met de meerstammige uitgroei na het afzagen ('afzetten'). De afstand van de boomstam tot de slootkant moet minimaal 3 meter zijn om er veilig met maaimachine langs te kunnen. Voor praktisch handmatig onderhoud is dit minimaal 1 meter. Bij afrastering is de afstand van de boomstam tot het raster minimaal 1.5 meter.

Onderhoud

Elzensingels kunt u het beste onderhouden in een 6-jarige hakhoutcyclus. Daarbij wordt de boom op een hoogte van ongeveer 30 centimeter afgezet. De stobben groeien weer uit in een meerstammige vorm en na zes jaar kunt u ze opnieuw afzetten. Door het onderhoud gefaseerd uit te voeren spreidt u de werklasten en de houtoogst.

Geschoren haag

Gebruik en eindbeeld

Een geschoren haag dient om verschillende erfdeelen van elkaar te scheiden of om het voorerf te begrenzen. Met een geschoren haag kunt u de moestuin, het bleekveld op het zijerf of het voorerf scheiden van de rest van het erf. In de kuststreek diende een haag aan de wegkant als veekering voor het vee dat over de weg liep. U kunt een geschoren haag natuurlijk ook planten om het voorerf te verfraaien. Dat deden vooral de wat rijkere boeren. Met een haag scheidt u een aantrekkelijk leefgebied voor zangvogels, insecten en andere dieren. Hagen zijn ook belangrijk voor de oriëntatie en beschutting van trekkende dieren, waaronder amfibieën, vleermuizen en vlinders.

Soorten grove hagen zijn:

- **Kustgebied:** zwarte els, veldesdoorn, liguster, eenstijlige meidoorn, hulst en op de grotere erven met statige boerderij ook haagbeuk of beuk.
- **Veenpolder:** zwarte els, liguster en hulst.
- **Kleipolder:** zwarte els, veldesdoorn, liguster en eenstijlige meidoorn.
- **Droogmakerij:** zwarte els, veldesdoorn, liguster, meidoorn, hulst en op de grotere erven met statige boerderij ook haagbeuk of beuk.

Soorten sierhagen: buxus en berberis. Voor een goede groei van beuk kunt u een speciale ent-aarde gebruiken. Afgeraden wordt op de kleinere erven beuk en haagbeuk te gebruiken, daarvoor zijn deze niet passend.

Jonge elzensingel.

Oude elzensingel op erfrand.

Haag langs voorerf.

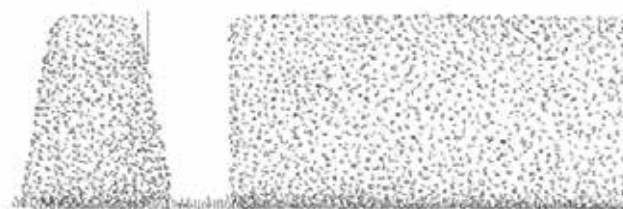

Aanleg

U legt een haag aan door de struiken in een rij te planten, 4 tot 7 planten per meter. De breedte van de haag kan variëren van 0,5 tot 1,5 meter. U kunt een of meer rijen struiken naast elkaar poten. De haag 1 tot 1,5 meter hoog laten worden.

Onderhoud

Twee keer per jaar de hele haag scheren.

Snoevorm haag.

Hakhoutbosjes**Gebruik en eindbeeld**

Het hout van een hakhout- of geriefhoutbosje leverde de boer stook- en timmerhout op, voor het maken van hekwerken, bezemstelen, etc. Een hakhoutbos bestaat uit één boomsoort die in een vierkant of rechthoek wordt aangeplant. De meest gebruikte boomsoorten in de veenpolder zijn es en els. Op zandgronden werden ook eik, hazelaar of beuk gebruikt. In de nattere gebieden is ook wilg geschikt. Kenmerkend voor het veenweidegebied en de kuststreek is het geriefhoutbosje. Dat ligt altijd op een apart perceel, met een sloot er omheen, zodat het vee er niet bij kan.

Hakhoutbosjes zijn een belangrijke leefplaats voor insecten, zangvogels, muizen, hermelijntjes, kikkers, salamanders en allerlei bijzondere planten. Trekvogels en vleermuizen gebruiken deze bosjes ter oriëntatie en als rustpunt en er groeien zeldzame mossen in. Door een hakhoutbosje aan te leggen scheidt u nieuw leefgebied voor allerlei planten en diersoorten die gebonden zijn aan de dynamiek van het beheersysteem in een hakhoutbosje.

Aanleg

Een hakhoutbosje meet zo'n 100 tot 2500 m². U plant de bomen aan in vierkant verband, met 1,5 tot 2 meter afstand in en tussen de rijen. Houdt u minstens een meter afstand tot de slootkant als u het perceel handmatig onderhoudt en minimaal drie meter om er veilig met maaimachine langs te kunnen. Bij gebruik van afrastering houdt u minstens een meter afstand tot de bosrand.

Onderhoud

Een elzenhakhoutbosje wordt na 6 tot 8 jaar voor het eerst afgezet, een essenbosje na 8-10 jaar. U kunt het onderhoud gefaseerd uitvoeren, waarbij u bijvoorbeeld elk jaar of om het jaar een vijfde van het bosje afzet. Zo kunt u de werklast en de houtoogst spreiden. Tussen de stoven groeit een algemene ruigtevegetatie. Maai het hakhoutbosje jaarlijks en zet het maaisel op een hoop buiten het bosje.

Hakhout eens in de 10 jaar afzetten.

Hakhoutbosje op erf.

Hoogstamboomgaard / Losse fruitbomen

Gebruik en eindbeeld

Een hoogstamboomgaard is meestal een omsloten stuk grond met hoogstamfruitbomen. Het fruit is bestemd voor eigen gebruik en voor de verkoop. De boomgaard kan in grootte verschillen en op verschillende manieren omsloten zijn, bijvoorbeeld door een sloot, heg of windsingel. Hoogstamfruit heeft de eerste vertakking boven de 1,8 meter. In veengebieden worden in verband met verzakking in de drassige grond ook halfhoogstamfruitbomen geplant. Hier ligt de eerste vertakking tussen 1,2 en 1,5 meter. De hoogstamboomgaard telt veel verschillende soorten fruitbomen. Er zijn vele variëteiten van appels, peren, pruimen, kersen etc. Wanneer het erf niet groot genoeg is voor een complete boomgaard, staan er vaak enkele fruitbomen verspreid over het erf, alleen voor eigen consumptie bedoeld.

Fruitbomen trekken veel dieren aan. In de holtes van oude bomen broeden steenuil en holenduif. Onder de boomschors krioelt het van de insecten die dienen als voedsel voor vogels, zoals boomkruiper en grote bonte specht. In het voorjaar trekt de bloesem hommels, bijen en zweefvliegen aan. In het gras onder de fruitbomen groeien paardenbloem, pinksterbloem en madelief. En natuurlijk kunt u ook zelf het hele jaar door volop van uw boomgaard genieten. Een zee van bloesem in het voorjaar, frisgroene bladeren in de zomermaanden, kleur en geur van rijpe vruchten en afstervende blad in het najaar en de schoonheid van de kale taken in een bevroren winterlandschap.

Aanleg

De beste planttijd is november - december. Appelbomen zet u minimaal 10 meter uit elkaar, peren 8 meter en pruim en kers minimaal 6 meter. Bij gemengde aanplant van appel, peer en pruim bedraagt de plantafstand 8 meter. Bij aanplant samen met een bomenrij of een elzensingel moet u minstens 3 meter afstand houden tot de slootkant om er veilig met de maaimachine langs te kunnen en minimaal 1 meter bij handmatig onderhoud. De afstand van de boomgaard tot een bomenrij bedraagt minimaal 10 meter; die tot een elzensingel minimaal 6 meter.

Onderhoud

U snoeit de fruitbomen één keer per twee jaar. Traditioneel werd de boomgaard beweid met schapen, soms met paarden, pony's of jongvee. Zorg bij beweiding voor rasters of korven rondom de bomen, zodat de dieren geen bast van stam en takken afknabbelen. Beweiding van de boomgaard levert een grazige vegetatie op, die zeer waardevol is voor de natuur. Zonder grazers kunt u ook met maaionderhoud een bloemrijke hooiland bereiken. U maait twee keer per jaar, na de bloei in juni en in augustus of september.

Tegenwoordig hebben steeds minder erfeigenaren vee om hun boomgaard te laten begrazen. Steeds meer boomgaarden liggen in een strak gemaaid gazon. Dit heeft verschillende nadelen. De boomgaard oogt niet meer natuurlijk. Bovendien neemt de natuurwaarde van de boomgaard sterk af doordat er nauwelijks kruidachtige planten staan als voedselbron voor insecten. Daarnaast ondervinden de fruitbomen in de zomermaanden sterke concurrentie van het gras om water en voedingsstoffen die belangrijk zijn voor groei en fruitproductie. Beheer uw boomgaard dus als bloemrijk hooiland.

Boomgaard laten begrazen door schapen.

Steenuilen broeden in holtes in (fruit)bomen.

Boomgaard in het voorjaar.

Poortwachters

Gebruik en eindbeeld

Poortwachters zijn twee solitaire bomen, geplant aan weerszijde van de oprijlaan aan de erfkant van de wegsloot. Hiervoor worden vaak paardenkastanjes, lindes, beuken of iepen gebruikt. Denk bij aanleg aan de toekomstige doorsnede van de volgroeide kroon en laat genoeg ruimte vrij voor (vracht)verkeer.

Aanleg

De laanbomen staan minimaal 0,5 - 1 meter van de verharding van de laan. Reserveer voor de breedte van 2 bomen inclusief de breedte van de oprijlaan rond de 20 meter voor bomen van de 1^e grootte. Als de ruimte voor twee bomen ontbreekt, dan kunt u een enkele poortwachter aanplanten. Wilt u een enkele boom planten, houd dan 10 meter of meer doorsnede aan. Dit geldt voor het moment dat de kroon in volgroeid stadium is.

Onderhoud

Opkronen zal noodzakelijk zijn. Dit gebeurt gemiddeld op 4 meter hoogte, afhankelijk van de situatie. Zorg er in ieder geval voor dat eventuele bedrijfsvoertuigen er vrij onderdoor kunnen rijden.

Solitaire bomen

Gebruik en eindbeeld

Solitaire bomen worden op het voor- of zijerf als markante boom in de hoek van het erf geplant. Houd rekening met de hoogte en kroonbreedte van een volgroeide soort bij het bepalen van de afstand tot de gevel en de verhouding met de bebouwing. Zo kan een boom van de 1^e grootte, zoals een beuk meer dan 25 meter hoog worden en een kroon van meer dan 15 meter doorsnede vormen. Bij een kleine boerderij staat zo'n grote boom niet mooi in verhouding tot huis en erf. Kies op kleinere erven liever voor een kleinere en smallere boomsoort van de 3^e grootte (kleiner dan 10 meter), bijvoorbeeld lijsterbes, mispel, kweepeer, meidoorn of sierkers.

Aanleg

De benodigde ruimte kan sterk variëren door verschillen in groeivorm. De kroon van volgroeide bomen van de 1^e grootte heeft een doorsnede van meer dan 10 meter; die van bomen van de 2^e grootte 6 tot 10 meter en die van bomen van de 3^e grootte minder dan 6 meter. Inheemse soorten die men plant als solitaire bomen zijn:

Poortwachters bij de entree.

Solitaire boom op voorerf.

- **Kustgebied:** 1^e grootte: beuk, eik, iep, linde, populier, walnoot, okkernoot en schietwilg. 2^e grootte: ruwe berk, zwarte els en veldesdoorn. 3^e grootte: hoogstamfruitbomen, krent, meidoorn en vuilboom.
- **Veenpolder:** 1^e grootte: es, populier en schietwilg. 2^e grootte: de zachte berk en zwarte els. 3^e grootte: hoogstamfruitbomen, krent, lijsterbes en vuilboom.
- **Kleipolder en droogmakerij:** 1^e grootte: beuk, zomereik, es, iep, linde, paardekastanje, populier, walnoot, okkernoot en schietwilg. 2^e grootte: berk (alleen droogmakerij), zwarte els, haagbeuk, veldesdoorn en zoete kers. 3^e grootte: hoogstamfruitbomen, krent en meidoorn.

Onderhoud

Onderhoud van solitaire bomen is vrijwel niet nodig. Wel dient u oude takken die gevaar opleveren te verwijderen.

Voorerf / voortuin

Gebruik en eindbeeld

De voortuin van een authentiek erf is vaak sober ingericht. De eenvoudigste en gemakkelijkst te onderhouden voortuin bestaat uit kruidenrijk gras, met soms enkele perken met eenvoudige boerensierplanten en solitaire bomen. Soms grazen er schapen. Daarnaast onderscheiden we de klassieke boerennutstuin. Dit is een sierlijke moestuin met vierkante of rechthoekige vakken. Behalve met groenten zijn de vakken ook beplant met bessenstruiken en/of snijbloemen, meestal vaste planten die karakteristiek zijn voor het boerenerf.

Aanleg van een eenvoudige voortuin

U zaait het voorerf in met een kruidenrijk grasmengsel tot aan de sloot. U kunt de tuin verder opfleuren met een rij hortensia's langs de voorgevel en met sierlijke struiken als boerenjasmijn, sering, bruidsbloem, sneeuwbal of met solitaire bomen in het gazon. Bloembollen zorgen voor nog meer kleur en afwisseling in de voortuin. Dat laatste was voornamelijk gebruikelijk in De Schermer.

Onderhoud

De eenvoudige voortuin laat u bij voorkeur begrazen door schapen. Ook kunt u hooibeheer toepassen. Een strak gemaaid gazon past qua uitstraling niet op een karakteristiek boerenerf. Bovendien is de natuurwaarde erg beperkt, omdat de dichte grasmat nauwelijks plaats biedt aan kruidachtige planten.

Klassiek voorerf.

Eenvoudig voorerf.

Formeel voorerf.

Leibomen / haag-vorm / gekandelaberde bomenrijen langs gevels

Gebruik en eindbeeld

Leibomen zijn karakteristiek gesnoeide bomen waarvan de takken in één vlak, een 'palmet', staan. De bomen worden "twee-dimensionaal" en vormen een natuurlijk zonnescherm. Linden, paardenkastanje en iepen zijn geschikte soorten, maar ook vruchtbomen als peer en appel zijn geschikt om te leiden.

Bij de haagvorm wordt de boom niet dicht op de stam gesnoeid, maar wordt deze in een blokvormige haag geschoren. Als het ware een haag op stam. Deze leiboomvorm groeit dus breder uit en het bladerdek is dichter van structuur. Hiervoor wordt over het algemeen linde gebruikt. Gekandelaberde bomen zijn bomen waarvan de zijtakken op korte afstand van de stam zijn gesnoeid. De takken staan niet in een vlak zoals bij de leibomen, maar groeien in een vrije vorm. Geschikte soorten hiervoor zijn linde of eventueel paardenkastanje.

Aanleg

Leibomen plant u bij voorkeur langs de zuid- of zuidwestgevel. De afstand tot de gevel bedraagt 2-3 meter. Houd 4 meter afstand tussen de stammen.

Onderhoud

Leibomen één keer per jaar snoeien vanaf een leeftijd van 10 jaar.

Authentieke waaivorm leibomen.

Moderne snoeivorm leibomen.

Gekandelaberde boom.

Snoeivorm haaglinden.

Knotbomen

Gebruik en eindbeeld

Knotbomen zijn bomen die worden geknot om gebruikshout te leveren. Knotten houdt in feite niets anders in dan de betreffende boom eens in de paar jaar van zijn kruin te ontdoen waarna deze weer uitloopt. Dit werd en wordt op grote schaal gedaan. Knotbomen zijn kenmerkend voor het Nederlandse landschap. In het cultuurlandschap zijn ze aanwezig als solitair, staan ze in rijen of vormen ze grotere eenheden: grienden. In Noord-Holland staan knotbomenrijen op de oever langs water.

Als de knotten ouder worden neemt ook de natuurwaarde toe. Op de oudere knotten groeien vaak mossen- en korstmossen. In de holten kunnen varens en andere vegetatie vestigen maar soms ook struiken zoals vlier. Daarnaast broeder er vogels in de knot. De bekendste geknotte boomsoort is de wilg. Ook elzen, essen en populieren komen als knotboom voor:

- **Veenpolder:** wilg, es en els.
  - **Droogmakerij:** (niet als vervanging van de bomenrij op de erfranden bij grotere erven (erf breder dan 30 m)): es, els, populier en wilg (wilg alleen aan dijken waar de waterstand hoog is).
  - **Kleipolder:** es, els, populier en wilg (wilg alleen aan dijken waar de waterstand hoog is)
  - **Kust:** els, populier, wilg (wilg alleen bij hoge waterstand).
- U kunt de bomen het beste knotten in een zogenoemde schotelvorm. Dit geeft de hoogste natuurwaarde.

Aanleg

Plant de knotbomen in een rij, 4-6 meter uit elkaar en knot ze op 1,6 tot 1,8 meter hoogte.

Onderhoud

Wilgen en populieren om de 4 jaar knotten, essen om de 8 jaar, overige bomen om de 6 jaar.

Struweelhagen

Gebruik en eindbeeld

Waar de ruimte ontbreekt om een hakhoutbosje of een windsingel te realiseren, kunt u overwegen een struweelhaag aan te planten. Geschikte bomen voor een struweelhaag zijn zwarte els, veldesdoorn, krent en meidoorn. Robuuste inheemse struikvormers zijn aalbes, kruisbes, zwarte bes, framboos, Gelderse roos, gele kornoelje, hazelaar, liguster, rode kornoelje, hondsroos en sleedoorn. Insecten en zangvogels worden o.a. aangetrokken door bessen dragende, inheemse struiken in de struweelhaag.

Als er ruimte is voor een ruigte vegetatie met waardplanten voor vlinders en andere insecten aan de randen van de struweelhaag wordt de natuurwaarde verder verhoogd.

Aanleg

Voor een struweelhaag van 3-4 meter doorsnede plant u een dubbele rij struiken met 3 meter afstand tussen de rijen. In de rij staan de struiken op 1,5 meter afstand van elkaar. De struweelhaag wordt 3 tot 4 meter hoog.

Onderhoud

De struiken in het tweede of derde jaar 50% uitdunnen tot een breedte van 3-4 meter. U kunt ze om de 5 tot 7 jaar afzetten, dat wil zeggen alle stammen en takken afzagen op ongeveer halverwege uw kniehoogte, zodat ze daarna van onderaf weer kunnen uitlopen en weer een dichte haag kunnen vormen.

Windsingel / vogelbosje / houtwal

Gebruik en eindbeeld

Een gemengde windsingel bestaat uit beplanting met bomen en struiken die inheems zijn in Nederland. Een windsingel geeft een gesloten beeld, creëert luwte en privacy en schermt massieve, in het oog springende agrarische gebouwen af. Het assortiment van beplanting in de windsingel bestaat vooral uit sterke, robuuste windbestendige soorten. Leg windsingels alleen aan als een bomenrij onvoldoende zicht wegneemt op de grootschalige bedrijfsbebouwing op het achtererf. De windsingel sluit dan aan op de karakteristieke bomenrij rond het voorerf. De vorm van de windsingel is rechthoekig. Een windsingel biedt een leefgebied voor vele dier- en plantsoorten.

Aanleg en onderhoud

De windsingel vraagt meer ruimte dan een bomenrij. De breedte van een windsingel is 6 - 12 meter (3 - 6 rijen beplanting). Belangrijk is ook om ruimte vrij te houden langs de buitenste rij beplanting zodat de struiken een normale breedte mogen krijgen (tot 3 meter in doorsnede). U kunt voor de aanleg het beste gemengd bosplantsoen (1 tot 3-jarige gewassen) en bomen met kluit gebruiken. Kies bij voorkeur bomen met een maat van rond de 10-12 cm (stamomtrek). De verhouding tussen boom- en struikvormers is ruwweg 1: 3. Plant de struikvormers in strakke rijen of in wild verband. De boomvormers plant u op gelijke afstand van elkaar. Voor de afstand tussen de bomen kunt u de gebruikelijke afstanden in een bomenrij aanhouden.

Houd rekening met een onderhoudpad van minimaal 1 meter langs een sloot voor handmatig onderhoud van de slootkant als

de sloot niet vanaf het land wordt gemaaid. Bij machinaal onderhoud is het onderhoudpad minimaal 3 meter breed. Reserveer ook ruimte voor de zoom (zie voor uitleg verderop in dit hoofdstuk). In nattere gebieden zoals in veenpolders, kleipolders of droogmakerijen kunt u in een grasmat planten. Belangrijk is dan wel dat u regelmatig maait. In zandgebieden kan dit ook, maar dan zult u regelmatig moeten sproeien. Bij de aanleg van een windsingel kiest men voor een van de twee beplantingssystemen: eindbeeld of wijker/blijver.

Eindbeeld

Bij de aanleg van een windsingel op eindbeeld is het eindbeeld bepalend voor de plantafstand van de aanleg. U plant de bomen en stuiken dus aan volgens het eindbeeld en gedurende de groei verwijderd u geen bomen of struiken uit de singel.

Voordeel: De struikbeplanting krijgt alle ruimte om zijn natuurlijke groeivorm aan te nemen. De aanlegkosten zijn lager en u hoeft de windsingel pas na 5-10 jaar voor het eerst te dunnen.

Nadeel: Onkruid krijgt veel ruimte om zich te ontwikkelen en kan het jonge bosplantsoen overwoekeren.

Als algemene regel wordt 8-10 meter afstand in de bomenrij en ongeveer 3 meter afstand tussen de struikvormers gehanteerd. Het maaien en afvoeren van onkruid is in de eerste jaren onontbeerlijk totdat de beplanting voldoende body heeft gekregen om de bodem te bedekken. Inboet (opnieuw aanplanten van uitgevallen beplanting) moet tijdig gebeuren. Beter is om bosplantsoen van een groter formaat (100+ cm) te gebruiken. Bij deze vorm van aanleg bestaat echter het risico dat de groei van de struiklaag achterblijft door gebrek aan de luwte van de wijkers, wind of snellere uitdroging. Het duurt langer voordat de windsingel enige body heeft.

Wijker/blijver

Bij het wijker/blijver systeem plant u twee soorten boomvormers, namelijk een snel groeiende soort die snel de hoogte in groeit, maar geen lang leven heeft, naast een langzaam groeiende soort. Die laatste hebben meer tijd nodig om een volgroeid stadium te bereiken, maar kan vervolgens vele, soms zelfs honderden jaren mee. De boomvormers worden op kortere afstand van elkaar geplant dan onder het eindbeeld systeem (4-5 meter). Plant wijker – blijver om en om. Als wijker kunt u zwarte els gebruiken, als blijver kunt u es, iep of eik gebruiken.

Voordeel: Het voordeel van het wijker/blijver systeem is dat de windsingel sneller dicht is en onkruid minder kans krijgt om de beplanting te verdrukken.

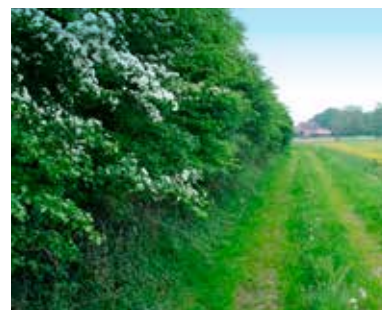
Nadeel: Door de snelle groei is eerder onderhoud nodig. Belangrijk is dat u na 10-15 jaar de wijkers er uit haalt. Anders worden zij te hoog, waardoor de struiken door lichtgebrek verdwijnen en de windsingel onderaan open wordt. De wind waait dan tussen de stammen door, waarmee de windsingel zijn functie verliest. Voor de struikvormers geldt een plantafstand van 1,5 meter in en tussen de rijen. Bosplantsoen van 60-80 cm of 80-100 cm wordt gebruikt. Wel moet het onkruid jaarlijks gemaaid worden in de eerste 2-3 jaar. Maaisel moet afgevoerd worden. Het dunnen moet ook tijdig gebeuren, voor de struikbeplanting de eerste keer binnen 3-5 jaar. Een tweede selectieve dunning gebeurt 7-10 jaar na aanleg. Door na 10-15 jaar de wijkers er uit te halen, geeft u de blijvers op tijd de ruimte om uit te groeien tot een robuuste, duurzame windsingel.

Knotwilgen uitgegroeide grote pruik.

Knotwilgen, recent gesnoeid.

Struweelhaag.

Windsingel.

Vergroot de ruimte voor natuur op uw erf

Zoom

Gebruik en eindbeeld

Een zoom is een kruidachtige vegetatie direct langs een houtopstand of een struweel. De zoom verbindt de houtopstand met het gras- of bouwland of de grasbegroeiing van het erf. Deze vegetatie bestaat vooral uit hoog opschietende, overblijvende plantensoorten, zoals grazige planten en ruigtekruiden van open terreinen, maar ook meer schaduwminnende soorten. Dankzij de combinatie van dekking en voedsel heeft een zoom extra kwaliteit als leefgebied voor dieren.

Aanleg

Leg de zoom aan langs de zuid- en westkant van bomenrijen, windsingels, wilde hagen, heggen en bossen: hierop valt de meeste zonneschijn. Dat leidt tot een grotere soortenrijkdom aan planten, dagvlinders en andere insecten. U creëert een zoom door het gedeelte waar u de zoom wilt hebben zodanig te maaien dat houtige gewassen geen kans hebben om zich te ontwikkelen. De in de bodem aanwezige bloemzaden krijgen zo

de kans om te gaan groeien. Ook kunt u bij boeren- of natuurorganisaties in de omgeving bloemrijk hooi kopen en over de zoom verspreiden.

Onderhoud

Staan er in de zoom veel hoge planten die verstoring werken, zoals grote brandnetel en akkerdistel, maai de zoom dan twee of drie keer per jaar. Voer het maaisel af of zet het op een hoop. Neemt het aantal storingssoorten af en komen er meer laagblijvende kruiden, dan volstaat eenmaal per twee tot vijf jaar maaien. Maai de zoom na het groeiseizoen, dan geeft u de planten de kans zaad te zetten. Maait u de zoom minder dan eenmaal per jaar, overweeg dan om elk jaar bijvoorbeeld de helft van de begroeiing ongemoeid te laten. Dit gedeelte vormt dan een belangrijke schuil- en overwinteringsplaats voor dieren. U kunt natuurlijk ook eens in de drie of vier jaar maaien en dan iedere keer een derde, respectievelijk een kwart van de oppervlakte doen. Wilt u de zoom als zoom behouden en niet tot een struweel of beginnend bos laten ontwikkelen, verwijder dan geregeld jong opschot van struiken en bomen. Doe dat in de herfst of winter.

Zoom van kruidachtige planten.

Natuurlijke oevers

Gebruik en eindbeeld

Terrastaluds en plasbermen zijn verlaagde gedeelten van een perceel, grenzend aan een watergang. Terrastaluds liggen juist boven de waterlijn. Deze zijn vochtig, maar staan niet permanent onder water. Plasbermen zijn juist onder de waterlijn gesitueerd en staan permanent onder water. Beide zijn in principe horizontaal, maar hebben soms een zeer flauw verlopend talud. De natuurwaarde van de vegetatie op een terrastalud of plasberm is al na enkele jaren veel hoger dan die van een gewone slootkant.

Aanleg

Het beste tijdstip om een plasberm of terrastalud aan te leggen is juli of augustus. De grond is dan meestal goed droog en er kan gemakkelijk worden gewerkt. Als het niet te hard vriest, kan het ook tijdens een vorstperiode. Leg een plasberm of terrastalud bij voorkeur aan langs de zuidzijde van de watergang. Graaf een deel van een perceel langs een watergang tot aan de slootkant af. U maakt een terrastalud door de grond net iets hoger dan de waterlijn te houden. U maakt een plasberm door net onder de waterlijn af te graven. In deze vochtige tot natte omstandigheden groeien andere planten dan op een gebruikelijke slootkant. De breedte varieert meestal van één tot zes meter. Houd bij het bepalen van de breedte rekening met de manier waarop geschoond of gemaaid gaat worden. Let op het slootpeil (winterpeil-zomerpeil) tijdens de werkzaamheden en houd rekening met het gewenste eindresultaat: terrastaluds - plas/dras en plasbermen - onder water. Het terrastalud en de plasberm hoeven niet mooi vlak te worden gemaakt. Enig reliëf zorgt voor een kleinschalige afwisseling van nattere en drogere plekken. De hoogteverschillen moeten wel beperkt blijven tot circa 10 cm, zodat maaien mogelijk blijft. Maakt u een plasberm langs een westelijk gesitueerde oever, graaf dan een rand langs de slootkant van een half tot een meter breed niet af tot het waterniveau. Laat deze enigszins boven het water uitsteken om de golven te breken.

Onderhoud

Zorg er voor dat er geen vee op het terrastalud of de plasberm kan komen. Onder de zeer natte, voedselarme omstandigheden die daar heersen, leidt iedere vorm van begrazing tot verstoring van de vegetatie. Afzetten met een goede kwaliteit afrastering is een vereiste. Maai het terrastalud of de plasberm zo laat mogelijk. Bij de schrale vegetatie, die na het verdwijnen van de pioniersvegetatie ontstaat, volstaat eenmaal per jaar maaien, meestal in september. Belangrijk is dat u pas maait nadat de planten zaad hebben gezet. Enkele kleine gedeelten kunt u

laten staan als overwinteringsplaats voor insecten. Deponeer geen slootmateriaal of maaisel op de plasberm of het terrastalud. U kunt dit het beste op het aangrenzende perceel deponeren en later afvoeren.

Natuurlijke oever met moerasplanten.

Net afgegraven plas-dras oever.

Takkenhoop, takkenwal of houtril

Gebruik en eindbeeld

Het aanleggen van een takkenhoop, takkenwal of houtril biedt de mogelijkheid om snoei- en kaphout netjes en goedkoop weg te werken. Een takkenwal of houtril is meestal een tot anderhalve meter hoog. Een takkenhoop kan twee meter hoog worden. Zo'n takkenhoop, takkenwal of houtril heeft veel waarde voor natuur. Door een houtril of een takkenhoop aan te leggen biedt u voedsel- en schuilgelegenheid aan vogels, zoals winterkoning, en insecten. Ook doet u daarmee wezel, bunzing en de gewone pad, een groot plezier. Een takkenwal of houtril ziet er beter verzorgd uit dan een takkenhoop.

Aanleg en onderhoud

Takkenhoop

Leg een takkenhoop bij voorkeur op een rustig plekje op het erf of in een houtopstand, dieren kunnen er dan snel en veilig van profiteren. Leg dikke takken onderin en de dunnere er bovenop. Stort de takken niet los op elkaar, maar steek ze zoveel vast mogelijk in de hoop. U kunt dan meer takken kwijt en de hoop is steviger. Maak de hoop maximaal twee meter hoog. Heeft u veel takken, realiseer dan elders een tweede hoop.

Een takkenril biedt een leefplaats voor veel diersoorten.

Sowieso geldt dat twee kleine hopen meer waarde hebben voor de natuur dan één grote. In de loop van de tijd zal de hoop door vertering lager worden. U kunt dus geregeld nieuwe takken toevoegen.

Takkenwal of houtril

Maak de takkenwal in de rand van een houtopstand of juist loodrecht daarop, om de toegang te beperken of juist te verbeteren. Stapel de takken in de lengterichting, leg de dikkere takken onderin en de dunnere takken daarbovenop. Mogelijk kunt u ook stobben onderin de takkenwal kwijt. Werk de houtril netjes af door de takken tussen paaltjes te klemmen. Deze kunt u meestal zelf van het snoeihout maken. Het hout verteert langzaam. Bij de volgende onderhoudsbeurt kunt u het snoeimateriaal vaak weer in dezelfde houtril kwijt. Verwerk geen snoeihout van fruitbomen met kankerplekken of andere aantastingen in de hoop of wal om verspreiding van de ziekte naar gezonde bomen te vermijden.

Bijen en insecten

Op uw erf kunt u diverse maatregelen treffen die ten goed komen aan bijen en insecten.

Zie www.landschapnoordholland.nl/soortbescherming.

Hommel.

Wilt u meer weten?

Over het landschap en de geschiedenis van de gemeente Alkmaar:

- Historische verenigingen: Oudheidkundige Vereniging "Het Schermereiland", www.schermereiland.geschiedenisbank-nh.nl, Regionaal Archief Alkmaar, www.regionaalarchiefalkmaar.nl
- Het gemeente archief van Alkmaar: www.regionaalarchiefalkmaar.nl
- Het landschap van Laag Holland: www.laagholland.nl
- Kernkwaliteiten Nationaal Landschap Laag Holland. Bos, I.J., 2012. Een systematische Nulmeting. Landschap Noord-Holland, rapportnr. 12-004

De constructie van de traditionele stolpboerderij

'De stolp te Kijk' van de Boerderijstichting.

Zie www.boerderijstichting.nl

'Recht toe, recht aan', het boerenerf in De Schermer. Diederik Aten, Allet Geertman, Rien Floris. Uitgave van Rabobank Zuivelbank Alkmaar e.o. en Boerderijstichting Noord-Holland, 1999.

Het verkrijgen van een financiële bijdrage

De website van Landschap Noord-Holland www.landschapnoordholland.nl of contact opnemen met Landschap Noord-Holland: 088-0064400.

Fruitbomen

De Pomologische vereniging Noord-Holland (zie handige adressen).

Natuur op het erf

Landschapsbeheer Nederland www.landschapsbeheer.nl
Landgoed Oostbroek Bunnikseweg 39, 3732 HV De Bilt

Het beleid van de gemeente

De website van de gemeente Alkmaar: www.alkmaar.nl

De Provinciale Ruimtelijke Verordening Structuurvisie

De website van de Provincie Noord-Holland:

www.noord-holland.nl

Karakteristieke natuurwaarden op paardenhouderijen in veengebieden

Zijn er kansen voor karakteristieke natuur op paardenhouderijen van Laag Holland?, Landschap Noord-Holland, 2013.

Graslandbeheer in relatie tot paarden, natuurlijke paardenweiden en omgaan met mest

Paard en Landschap van René Zanderink en Claartje van Andel.

Afrastering van paardenweiden, paardenbakken en verlichting van paardenbakken

Hekken, afrasteringen en verlichting, Landschap Noord-Holland, 2009.

Erfbeplanting en landschapselementen

Leestekens van het landschap. 188 Landschapselementen in kort bestek van Landschapsbeheer Nederland, 2005.

Beheer van cultuurhistorische elementen

'Handboek Cultuurhistorisch beheer'. Landschapsbeheer Nederland, 2006.

De verschillende modellen houten boerenhekken per regio in Noord-Holland

De brochure 'Houten boerenhekken' van Landschap Noord-Holland.

Streekeigen struiksoorten

Nederlandse naam	Wetenschappelijke naam	Soorten gebruiken als:										Landschapstypen										kenmerken					bijen	
		Maat bomen	Solitaire boom	laanboom/ bomenrij	haag (geschooren)	haag (wild)	Singel	Leiboom	knotboom	Hakhout	alleen (als sierbeplanting) op erf	Kustlandschap	Zandgebied (voedselrijk/hat)	Zandgebied (voedselarm/droog)	Keilemlandschap	Aandijkingslandschap	Droogmakerijen	Kleipolderlandschap	Veenpolderlandschap	rivierenlandschap	Stuwwallenlandschap	Schaduwverdragend	zeewindverdragend	snelgroeiend	Groenblijvend	nectar	pollen	
Bes, aal	Ribes rubrum					*	*			s		*	*	*	*	*	*	*	*	*	*					5	5	
Bes, kruis	Ribes uva-crispi					*	*			s		*	*	*	*	*	*	*	*	*	*					5	5	
Bes, zwarte	Ribes nigrum					*	*			*		*	*	*	*	*	*	*	*	*	*					5	5	
Boeren jasmijn	Philadelphus species										*														2	2		
Bosrank	Clematis vitalba						*			*		*		*	*	*	*	*	*	*	*					0	2	
Brem	Cytisus scoparius					*	*				*	*	*						*		*				0	5		
Bruidsbloem	Deutzia species									*															4	4		
Chinees klokje	Forsythia x intermedia									*																		
Duindoorn	Hippophae rhamnoides					*					*		*										*			3	3	
Framboos	Rubus idaeus					*	*			s		*	*	*	*	*	*	*	*	*	*					5	5	
Gelderse roos	Viburnum opulus					*	*				*	*	*			*	*	*	*	*	*					1	1	
Gele kornoelje	Cornus mas					*	*			*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*		4	4	
Hazelaar	Corylus avellana					*	*				*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*			0	1	
Hortensia	Hydrangea macrophylla					*				*																1	1	
Kamperfoelie, rode	Ionicera xylosteum					*				*																1	1	
Kamperfoelie, wilde	Ionicera periclymenum					*				*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*		5	5	
Kardinaalsmuts	Euonymus europaeus					*				*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*				
Liguster, wilde	Ligustrum vulgare					*	*	*		*	*	*	*	*	e	e	e	e	e	*	*	*	*	*	*	4	4	
Palomboompje	Buxus sempervirens					*				*														*				
Rode kornoelje	Cornus sanguinea					*	*			*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*		1	1	
Rode ribes	Ribes sanguinea					*				*																3	3	
Roos, duin	Rosa pimpinellifolia					*	*			*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*		5	5	
Roos, egelantier	Rosa rubiginosa					*	*			*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*		5	5	
Roos, honds	Rosa canina					*	*			*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*		5	5	
Roos, rimpel	Rosa rugosa					*	*			*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*		5	5	
Sering	Syringa cultivars					*				*																		
Sleedoorn	Prunus spinosa					*	*			*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*		3	3	
Sneeuwbal, wollige	Viburnum lantana					*				*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*		3	3	
Taxus	Taxus baccata	*	*							*						*	*	*	*	*	*	*	*	*		0	3	
Vlier	Sambucus nigra					*				*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*		0	1	
Vogelkers	Prunus padus					*				*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*		3	3	
Wilg, kruip	Salix repens					*				*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*		5	5	
Wilg, laurier	Salix pentandra					*				*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*		5	5	
Zuurbes	Berberis vulgaris					*				*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*		5	5	

e = alleen op erf

o = overstaander

s = struikbegroeiing

meidoorn* = in sommige gebieden verboden i.v.m. bacterievuur

De rubriek 'alleen op erf' geeft aan dat de beplanting die daaronder staat aangegeven niet als landschappelijke beplanting mag worden aangeplant.

Bij de rubriek 'bijen' is een onderverdeling gemaakt in nectar en pollen, in een classificatie van 1 t/m 5, waarbij 5 de hoogste waarde aangeeft.

Als er niets staat, is het geen bijenplant.

Handige adressen

Gemeente Alkmaar

www.alkmaar.nl

Bezoekadres

Stadskantoor
Mallegatsplein 10, 1815 AG Alkmaar

Postadres

Postbus 53, 1800 BC Alkmaar
T 14 072

Landschap Noord-Holland

www.landschapnoordholland.nl

Bezoekadres

Rechte Hondsboschelaan 24a
1851 HM Heiloo

Postadres

Postbus 222, 1850 AE Heiloo
T 088-00 64 400
E info@landschapnoordholland.nl

De Boerderijenstichting 'Vrienden van de Stolp'

www.boerderijenstichting.nl

Secretariaat

Schapenlaan 20, 1862 PW Bergen NH
T 072 581 68 88
E stolpen@xs4all.nl (niet voor reacties
Boerderijen Beeldbank)

Agrarische Natuur- en Landschapsvereniging Water, Land en Dijken

www.waterlandendijken.nl

Slenkstraat 70, 1441 MS Purmerend
T 0299-437 463
E info@waterlandendijken.nl

Laag Holland

www.laagholland.nl

Provincie Noord-Holland

www.noord-holland.nl

Bezoekadres Provinciaal Bestuur

Dreef 3, 2012 HR Haarlem

Postadres

Postbus 3007, 2001 DA Haarlem
T 023 514 31 43
E post@noord-holland.nl

Pomologische Vereniging Noord-Holland

www.hoogstamfruitnh.com

Secretariaat

Oosterweg M 3, 1482 AH Purmer
T 06 8123 8094
E secretariaat@hoogstamfruitnh.com

LandschappenNL

www.landschappen.nl

Postadres

Postbus 31
3730 AA De Bilt
T 030-601 72 05
E info@landschappen.nl

De ervenconsulent Nederland

www.ervenconsulent.nl

Het Oversticht
Aan de Stadsmuur 79-83
8011 VD Zwolle
T 038-4213257

De ervenconsulent Noord-Holland

Landschap Noord-Holland
T 088-0064446
WZNH
T 072-5204459

WZNH Adviescommissie ruimtelijke kwaliteit

Emmastraat 111, 1814 DP Alkmaar
T 072-5204459
E info@wznh.nu

KNHS

www.knhs.nl

KNHS Servicedesk

T 0577-40 83 00
E servicedesk@knhs.nl

KNHS-centrum Ermelo

Postbus 3040, 3850 CA Ermelo
T 0577-40 82 00
E info@knhs.nl

Colofon

Redactie

Deirdre Pronk – *Gemeente Alkmaar*
Filippen Koornneef – *Projectleider Landschap Noord-Holland*
Inge Plaatsman – *Projectleider Landschap Noord-Holland*

Eindredactie

Marion de Boo

Opdrachtgever

Gemeente Alkmaar

Schrijvers

Filippen Koornneef – *Projectleider Landschap Noord-Holland*
Nicky Schuurman – *Projectmedewerker Landschap Noord-Holland*
Mart Groentjes – *Secretaris Boerderijstichting Noord-Holland*
Anne Dillon – *Junior Projectleider en Ervenconsulent Landschap Noord-Holland*
Aart Lodder – *Projectmedewerker Landschap Noord-Holland*
Ingwer Bos – *Projectleider Landschap Noord-Holland*

Foto's

Landschap Noord-Holland
Boerderijstichting Noord-Holland
Historische foto's: mw. Zonneveld, Zuidschermer,
J. ten Wolde Bergen
Redscape: bewerkte foto's paardenbakken H3: p. 23.
Bert van As: H1: p. 4 en 5.

Illustraties

Nicky Schuurman – *Projectmedewerker Landschap Noord-Holland*
Wilfried Jansen of Lorkeers – *Arcadis Nederland BV*
Wouter Schik – *Arcadis Nederland BV*

Vormgeving & productiebegeleiding

The KEY Agency, Den-Haag

Dit handboek is mogelijk gemaakt door:

€ 10,00

Verkrijgbaar
bij Landschap
Noord-Holland

Ontwerp uw eigen erf – in de gemeente Alkmaar

Bent u eigenaar van een (boeren)erf in het buitengebied van de gemeente Alkmaar? En vindt u behoud van natuur en landschap in de gemeente belangrijk? Wilt u mensen laten meegenieten van uw erf? Met dit handboek herkent u de bijzondere elementen op uw eigen erf. U krijgt praktische tips om uw erf nog mooier en waardevoller te maken. Zijn bomenrijen of leibomen karakteristiek voor een erf in Waterland? Hoe zit het met de natuur op uw erf? Broeden er vogels in de hagen en verblijven er vleermuizen in de bomenrij? En hoe kunt u bouwen op uw erf zonder verlies van kwaliteit?

Leer hoe bijzonder uw eigen erf is. Stap voor stap maakt u zelf een ontwerpplan voor uw erf. Als gemeente willen wij samen met u de kwaliteit van het prachtige buitengebied bewaren. Dat vinden wij belangrijk, want uw erf draagt voor een belangrijk deel bij aan de uitstraling van de streek.

Gemeente Alkmaar

Stadskantoor
Mallegatsplein 10
1815 AG Alkmaar

Landschap Noord-Holland

Postbus 222
1850 AE Heiloo
T 088 - 00 644 00
www.landschapnoordholland.nl

Landschap Noord-Holland zet zich in voor verbetering en ontwikkeling van de groene leefomgeving, zodat de kwaliteit voor gezond wonen, werken en recreëren behouden blijft. Wij zijn een groen onderzoeks- en adviesbureau en wij werken dagelijks aan de kwaliteit van natuur, landschap en cultuurhistorie in Noord-Holland. Dat werk doen wij met heel veel passie en enthousiaste medewerkers. Wij hebben veel ervaring in opdrachten voor bedrijven, de overheid en particulieren.